



PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖS JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMAS

2012 m. vasario mėn.

VILNIUS

Tyrimą Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu atliko Jungtinė grupė, kurią sudaro UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, Nacionalinė jaunimo reikalų koordinatorių asociacija ir VšĮ „Visuomenės iniciatyvų centras“.

Tyrimas atliktas vykdant Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgyvendinamą projektą „Integruotos jaunimo politikos plėtra“, projekto Nr. VP1-4.1-VRM-07-V-01-002. Projektas finansuojamas Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos Valstybės biudžeto lėšomis.

Atsakomybės apribojimas. Autoriai prisiima visą atsakomybę už šios ataskaitos turinį. Ataskaitoje pateiktos nuomonės, išvados ir rekomendacijos nebūtinai sutampa su Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pozicija.

Turinys

| | |
|--|----|
| 1. ĮVADAS | 4 |
| 2. TYRIMO METODIKA | 5 |
| 2.1. Tyrimo atlikimo metodai | 5 |
| 2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis | 5 |
| 2.3. Tyrimo atranka | 5 |
| 2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji | 6 |
| 2.5. Duomenų analizė | 6 |
| 2.6. Sąvokos | 6 |
| 3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ | 8 |
| 3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos | 8 |
| 3.2. Mokykla | 9 |
| 3.3. Studijos | 15 |
| 3.4. Darbas | 21 |
| 3.5. Laisvalaikis | 36 |
| 3.6. Draugai | 40 |
| 3.7. Kaimynystė | 43 |
| 3.8. Gyvenimo sąlygos | 46 |
| 3.9. Dalyvavimas | 50 |
| 3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos | 50 |
| 3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas | 52 |
| 3.10. Žalingi įpročiai | 61 |
| 3.11. Mityba ir poilsis | 67 |
| 3.12. Psichologinė savijauta | 73 |
| 3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas | 77 |
| 4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBEI | 82 |

1. ĮVADAS

Jaunimo problematikos tyrimą Pasvalio rajono savivaldybėje 2011 m. spalio 31–lapkričio 24 d. atliko UAB „Spinter tyrimai“, UAB „Spinter“, VšĮ Visuomenės iniciatyvų centro ir Nacionalinės jaunimo reikalų koordinatorių asociacija. Tyrimas atliktas vadovaujantis mokslininkų grupės (vadovė – Jolita Buzaitytė-Kašalynienė (Vilniaus universitetas), nariai: Aušra Kazlauskienė (Šiaulių universitetas), Džiugas Dvarionas (Vytauto Didžiojo universitetas), Ilona Jonutytė (Klaipėdos universitetas), Odeta Merfeldaitė (Mykolo Romerio universitetas) ir Angelė Tamulevičiūtė (Vilniaus pedagoginis universitetas)) parengta Jaunimo problematikos tyrimų metodika ir Ilgalaikė jaunimo problematikos tyrimų koncepcija.

Tyrimo tikslas – ištirti jaunimo problemas (pagal apibrėžtus rodiklius) jaunimo politikos įgyvendinimo srityse. Pasirinktos šios sritys:

mokymasis ir studijos (švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas);

darbas (darbas ir užimtumas);

laisvalaikis (laisvalaikis, poilsis, kūryba ir kultūra);

gyvenimo sąlygos (apsirūpinimas būstu);

dalyvavimas (pilietiškumas, neformalus ugdymas);

fizinė ir psichinė sveikata (sveikatos apsauga);

įpročiai ir gyvenimo būdas (sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas);

šeima, draugai, kaimynystė (socialinė apsauga);

jaunimo probleminio / rizikingo elgesio apraiškos.

2. TYRIMO METODIKA

2.1. Tyrimo atlikimo metodai

Jaunimo apklausos anketa buvo sudaryta iš 14 klausimų blokų: mokyklos (1–8) ir studijų (9–15), darbo (16–32), laisvalaikio (33–37), draugų (38–41), kaimynystės (42–43), gyvenimo sąlygų (44–49), verslumo (50–52), dalyvavimo (53–64), įpročių (65–74), mitybos ir poilsio (75–80), psichologinės ir fizinės savijautos (81–84), lytinės elgsenos ir šeimos planavimo (85–89), demografinių rodiklių (90–100).

Atliekant kokybinį tyrimą buvo gilinamasi į tas pačias temas, kaip ir kiekybiniame tyrime, siekiant sužinoti, su kokiomis problemomis šiose srityse jaunimas susiduria ir kokius mato šių problemų sprendimo būdus. Skirtingoms amžiaus grupėms nustatytos skirtingos sritys: 14–18 metų jaunimo grupei – mokykla, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai; 19–29 metų jaunimui – darbas, laisvalaikis, draugai, gyvenamoji aplinka, aktyvumas / dalyvavimas, žalingi įpročiai, maitinimasis, psichologinė savijauta, lytiniai santykiai, šeimos planavimas, požiūris į save.

Kokybinio tyrimo tikslas – suprasti, kaip tiriamieji aiškina tikrovę, analizuoja priežastis, ieško problemų sprendimo būdų; atskleisti tiriamų reiškinių esmę.

2.2. Tyrimo populiacijos aprėptis

Tyrimo populiaciją sudaro jaunimo atstovai nuo 14 iki 29 metų, tyrimo metu gyvenantys, besimokantys ar dirbantys Pasvalio rajono savivaldybės teritorijoje.

Statistikos departamento duomenimis 2011 metų pradžioje Pasvalio rajono savivaldybės teritorijoje gyveno 7625 jauni žmonės nuo 14 iki 29 metų, tai sudarė 24,71 proc. visų gyventojų.

2.3. Tyrimo atranka

Kiekybiniam tyrimui (anketinei apklausai) tiriamojoje savivaldybėje atlikti buvo taikoma kvotinė atranka. Kvotinės atrankos požymių krepšeliui pasirinktos bazinės demografinės charakteristikos: lytis, amžius ir gyvenamoji vieta. Pagal Statistikos departamento duomenis apskaičiuotos (ir tikslintos pagal kitus savivaldybių bei Švietimo ir mokslo ministerijos statistinės informacijos šaltinius) lyties ir amžiaus kvotos, lokacijos kvotai taikytas principas kaimiškose vietovėse apklausti ne mažiau 25 proc. numatytos imties. Apklaustųjų charakteristikos pagal tikslinius požymius atitinka jų pasiskirstymą generalinėje visuomenėje.

Kokybinio tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta taikant tikslią arba kriterijumi grindžiamą atranką. Sudarant tyrimo imtį dalyviams buvo taikomi kriterijai, užtikrinantys tiriamųjų požymių įvairovę: 14–18 metų jaunuoliai turėjo būti ne tik pagrindinės, vidurinės ar gimnazijos moksleiviai, bet ir besimokantys profesinio rengimo centruose, jaunimo mokykloje; gyvenantys tiek mieste, tiek rajone; 19–29 metų jaunuoliai turėjo būti dirbantys ir nedirbantys; sukūrę šeimas ir neturintys jų; dalyvaujantys / nedalyvaujantys jaunimo organizacijose bei priklausantys / nepriklausantys neorganizuotai jaunimo grupei, gyvenantys tiek miesto, tiek kaimo tipo gyvenvietėse.

2.4. Tyrimo imtis ir tiriamieji

Kiekybinio jaunimo tyrimo imties dydis – 403 tiriamieji. Ši imtis užtikrina 5 proc. paklaidą (su 95 proc. tikimybe).

Remiantis statistikos departamento duomenimis apie jaunimo, gyvenančio Pasvalio rajono savivaldybėje 2011 metų pradžioje, pasiskirstymą, ši kvota buvo padalinta proporcingai 3 amžiaus grupių jaunimui, kaimo ir miesto gyventojams, po pusę vyrams ir moterims.

2.5. Duomenų analizė

Kiekybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama, naudojant SPSS/PC programinę įrangą. Ataskaitoje pateikiami bendrieji paprastų ir agreguotų arba suminių rodiklių, apskaičiuotų iš turimų anketinių duomenų, atsakymų procentiniai arba faktiniai pasiskirstymai.

Taip pat tikrinti koreliaciniai ryšiai tarp atskirų rodiklių. Tam naudotas Spearmano koreliacijos koeficientas (Koreliacinis ryšys laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05) bei Pearsono χ^2 kriterijus statistiškai reikšmingiems skirtumams, skirtingose socialinėse demografinėse grupėse, nustatyti (skirtumas laikytinas statistiškai reikšmingu, jei p reikšmė mažesnė už 0,05).

Kokybinio tyrimo duomenų analizė buvo atliekama panaudojant atviro kodavimo programą „Kokybis“. Pirmame duomenų analizės etape surinkti duomenys indeksuojami, išskiriamos pradinės tyrimo dalyvių atsakymų kategorijos. Vėliau šios kategorijos grupuojamos, apibrėžiami ryšiai tarp jų.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys ataskaitoje integruojami pagal tyrimo rodiklius (problemines sritis).

2.6. Sąvokos

Anketa – klausimų, kuriuos apjungia tyrėjo siekis ištirti kokį nors socialinį reiškinį, visuma.

Anoniminė apklausa – apklausa, kai asmuo traktuojamas kaip socialinio reiškinio ar proceso agentas, tai yra, respondentas / informantas tyrėjui nerūpi kaip individualybė.

Atranka – tyrimo imties sudarymas.

Atviri klausimai – klausimai, neturintys pateiktų galimų atsakymų variantų.

Dichotominė matavimų skalė – skalė, kurią taikant, požymių reikšmės yra priskiriamos prie vienos iš dviejų galimų kategorijų. Pavyzdžiui, gyvas arba miręs, rūko-nerūko ir kt.

Generalinė visuma – objektų visuma.

Generalinė aibė – tyrimo vienetų (žmonių, organizacijų, bendruomenių, grupių, įvykių, dokumentų ir pan.), atstovaujančių tyrimo objektui, visuma.

Charakteristika – visapusiškas tiriamojo objekto apibūdinimas.

Informantas – asmuo, teikiantis informaciją kokybinį tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Įvertis – diagnostinis sprendinys apie tikrovės objektą, nusakantis jo socialinę vertę.

Kiekybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant matematinės statistikos metodus.

Kiekybinis tyrimas – empirinis tyrimas, kurio išvados paremtos problemai spręsti reikalingų duomenų analize, taikant matematinės statistikos metodus.

Kintamasis – eksperimente ar tyrime yra požymis, kuris gali įgyti skirtingas reikšmes. **Nepriklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kuriuo galima paaiškinti arba iššaukti tiriamo reiškinio pokyčius. **Priklausomas kintamasis** – tai kintamasis, kurį galima paaiškinti, remiantis eksperimentu ar kitu būdu.

Klausimynas – kiekybinio tyrimo instrumentas, kurį sudaro visuma klausimų, vienijamų tyrėjo siekimu gauti pirminę informaciją apie tyrimo objektą.

Kokybinė analizė – duomenų nagrinėjimas, taikant specifinius metodus.

Kokybinis tyrimas – empirinis tyrimas, teikiantis aprašomojo pobūdžio išvadas apie tyrimo objektą ir paremtas kokybinių (išreikštų žodžių ar simbolių forma) duomenų analize.

Kokybinių tyrimų išorinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė tyrimo rezultatus pritaikyti generalinėje aibėje.

Kokybinių tyrimų vidinis validumas – tyrimo kokybiškumo požymis, tyrėjo siekiamybė, kad tyrimo rezultatai rodytų realią situaciją, būtų tikslūs ir jais būtų galima pasitikėti.

Kriterijus – požymis, kuriuo remiantis sprendžiama apie teiginio teisingumą ar klaidingumą, įverčio matas.

Metodas – pagrindinis duomenų rinkimo, apdorojimo arba analizės būdas.

Metodika – tyrimo būdų ir taisyklių visuma.

Nepriklausomi požymiai (kintamieji) – veiksniai, nuo kurių, remiantis teoriniu modeliu, gali priklausyti problemų sprendinys.

Pasikliautinumas – kokybinio tyrimo kokybės požymis (kiekybinio tyrimo patikimumo analogas), tyrėjo siekiamybė, kad tyrimu būtų galima pasikliauti.

Priklausomi požymiai (kintamieji) – nusako tyrimo objekto ypatumus (savybes, žinias, nuostatas ir pan.).

Ranginė matavimų skalė – tai požymio reikšmių matavimo būdas, kuriuo, skirtingai nei nominaliosios matavimų skalės, tiriamieji objektai ar individai gali būti sudėlioti matuojamo požymio didėjimo arba mažėjimo tvarka.

Reikšminis žodis – tyrėjo nuožiūra parinktas daiktavardis ir jo pažyminys (-iai) – daiktavardis, būdvardis, įvardis, dalyvis (1–4 žodžiai, interpretuojami kaip vienas reikšminis žodis).

Respondentas – asmuo, teikiantis informaciją tyrimą atliekančiam tyrėjui.

Tyrimo imtis – specialiai tyrimui atrinkta generalinės aibės dalis, t. y. tie generalinės aibės vienetai, iš kurių renkami tyrimo duomenys.

Tyrimo populiacija – tyrimo generalinės aibės analogas, kai generalinės aibės vienetai yra žmonės.

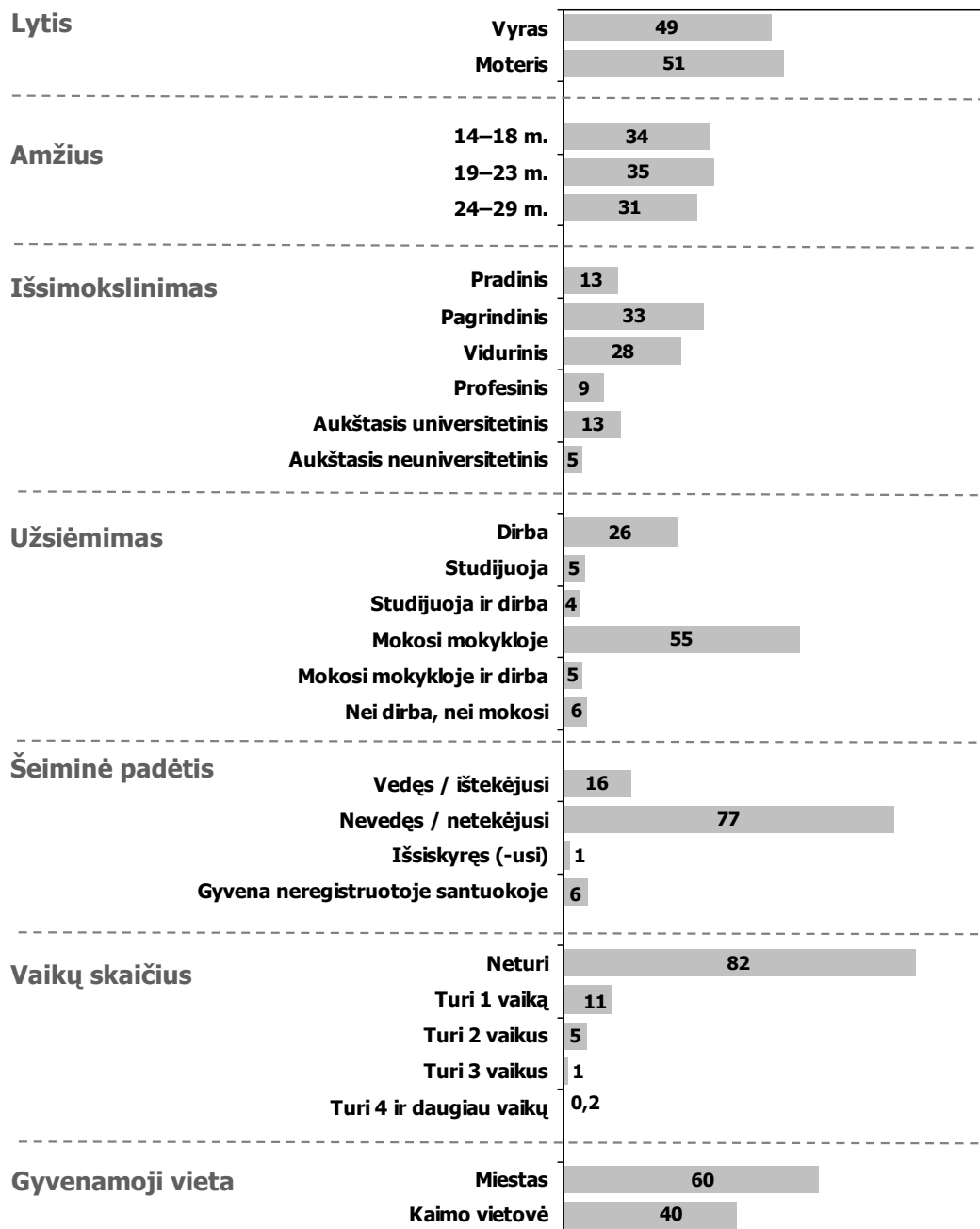
Tyrimo programa – pagrindinis strateginis dokumentas, kuriuo vadovaujantis tyrėjas organizuoja ir vykdo konkretų tyrimą.

Tyrimo rezultatai – veiklos produktai, kurie perduodami viešam naudojimui.

Uždaro tipo klausimai – klausimai, kuriems pateikiami visi galimi atsakymo variantai, o respondentas tik pažymi pasirinktus vieną ar kelis atsakymus.

3. JAUNIMO PROBLEMATIKOS TYRIMO PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖJE DUOMENŲ ANALIZĖ

3.1. Demografinės tiriamųjų charakteristikos



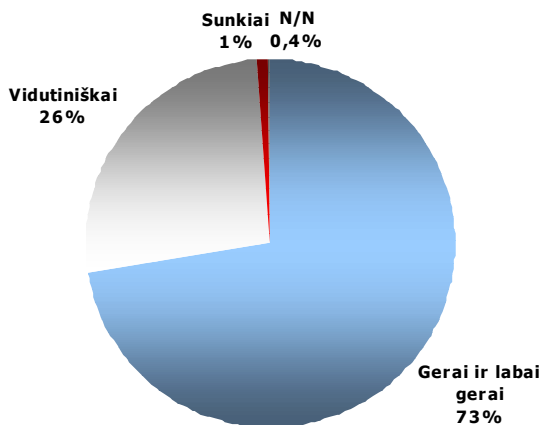
3.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal socialines-demografines charakteristikas (proc., N=403)

3.2. Mokykla

Rodiklių grupė, skirta pagrindinių, vidurinių, jaunimo, profesinių mokyklų ir gimnazijų mokiniams, sudaryta iš rodiklių, apibūdinančių mokinių savijautą, jų santykius su mokytojais, patyčias mokykloje, pamokų lankomumą, pažangumą, mokyklos pasiekiamumą, galimybę naudotis mokyklos patalpomis ne pamokų metu, profesijos pasirinkimą ir studijų planus, dalyvavimo mokyklos gyvenime aktyvumą.

Tyrimė dalyvavo 240 moksleivių, jie sudarė 60 proc. visos tyrimo imties. Mokyklos rodikliai skaičiuojami tik šiai tiriamųjų grupei.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie pasitenkinimą mokykla, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas mokykloje.



3.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=240)

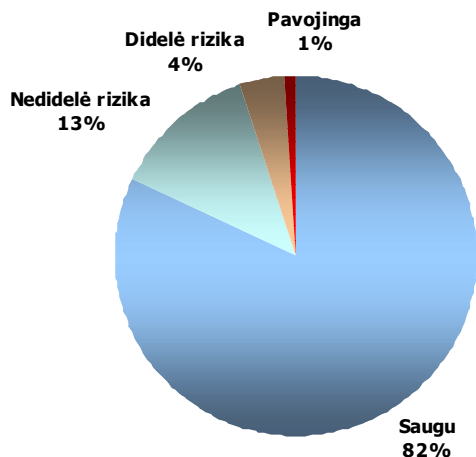
Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,2; t. y. patenka į gerai ir labai gerai gebančių spręsti problemas kategoriją.

Dauguma (73 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė aukštą pasitenkinimą mokykla, jie geba kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus. 26 proc. pasižymi vidutiniais gebėjimais. 1 proc. apklaustųjų išreiškė silpną gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas mokykloje (žr. 3.2.1 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos silpnos neigiamos įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio koreliacijos su psichinės savijautos (Spearmano $\rho=-0,172$, $p=0,008$) ir šeimos narių socialinio palaikymo (Spearmano $\rho=-0,165$, $p=0,011$) rodikliais bei vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su savęs vertinimo (Spearmano $\rho=-0,301$, $p<0,001$) rodikliu (šių 3 rodiklių aprašus žr. 3.12 skyriuje). Tai reiškia, kad kuo moksleiviai

susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, geriau psichiškai jaučiasi ir save vertina, tuo geriau geba įveikti problemas mokykloje.

Mokyklos saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie tam tikrus įvykius mokykloje, kurie rodo, kad tiriamasis mokosi nesaugioje aplinkoje, kad joje patiria patyčių, pvz., kiti mokiniai užgauliojo, mušė, reketavo, seksualiai priekabiavo, mokytojai užgauliojo ar mušė (per paskutines 30 dienų). Mokyklos saugumo rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 8 reiškia saugumo mokykloje trūkumą, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos saugumą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo saugesnė mokykla. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: mokosi saugioje aplinkoje (nuo 23 iki 24), mokykloje, kur yra nedidelė rizika (nuo 18 iki 22), didelė rizika (nuo 13 iki 17) ir mokytis pavojinga (nuo 8 iki 12).



3.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal mokyklos saugumo rodiklį (proc., N=240)

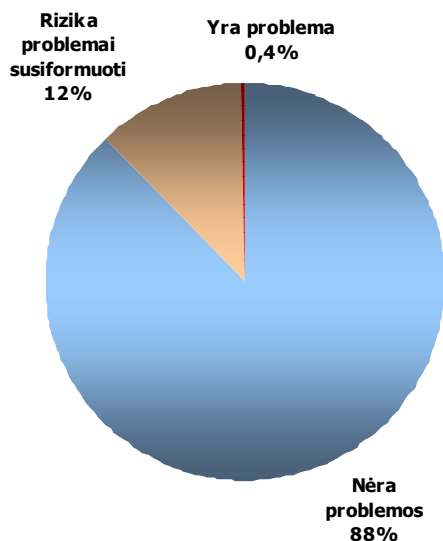
Vidutinė mokyklos saugumo rodiklio reikšmė yra 23,0; t. y. apskritai mokyklose mokiniai mokosi saugioje aplinkoje.

Dauguma (82 proc.) moksleivių mokosi saugioje aplinkoje. 13 proc. apklaustųjų aplinka pasižymi nedidele rizika. 4 proc. mokosi nesaugioje mokykloje. 1 proc. tyrimo dalyvių susiduria su itin nesaugia aplinka, kurioje mokytis yra pavojinga (žr. 3.2.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp mokyklos saugumo ir įvykių kontrolės ir gebėjimo spręsti problemas mokykloje rodiklių (Spearmano $\rho = -0,132$, $p = 0,041$). Tai rodo, kad tiems moksleiviams, kurie mokosi saugesnėje mokykloje, lengviau susidoroti su ten kylančiomis problemomis.

Lankomumo problemų rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie dėl įvairių priežasčių per paskutines 30 dienų praleistas pamokas, kuris leidžia pamatuoti, ar tiriamasis turi lankomumo problemų. Mokyklos lankomumo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia, kad lankomumo problemų nėra, o 24 reiškia stipriai išreikštą mokyklos lankymo problemą. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnė mokyklos lankymo problema. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi

lankomumo problemos (nuo 6 iki 12), yra rizika lankomumo problemai susiformuoti (nuo 13 iki 18) ir turi išreikštą mokyklos lankymo problemą (nuo 19 iki 24).

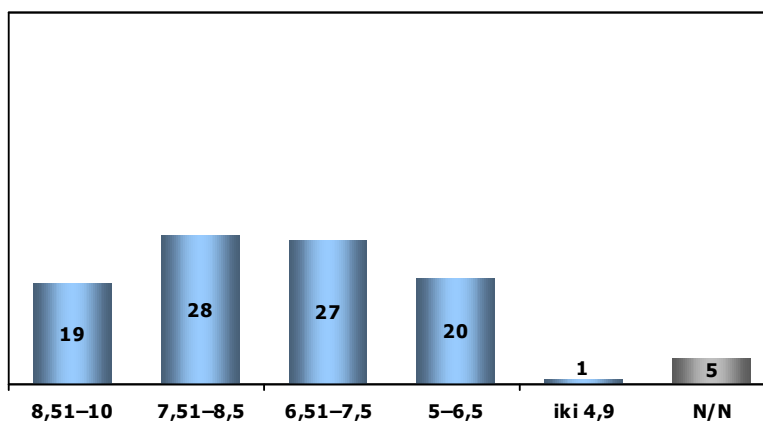


3.2.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lankomumo problemų rodiklį (proc., N=240)

Vidutinė lankomumo problemų rodiklio reikšmė – 8,9; t. y. apskritai Pasvalio rajono moksleiviai lankomumo problemos neturi.

Didžioji dauguma (88 proc.) apklaustųjų neturi mokyklos lankomumo problemų. 12 proc. moksleivių patenka į rizikos grupę (žr. 3.2.3 pav.).

Pažangumo rodiklis – tai rodiklis, matuojamas paskutinio semestro pažymių vidurkiu. Jis kinta nuo 1 iki 10. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: iki 4,9; 5–6,5; 6,51–7,5; 7,51–8,5; 8,51–10.



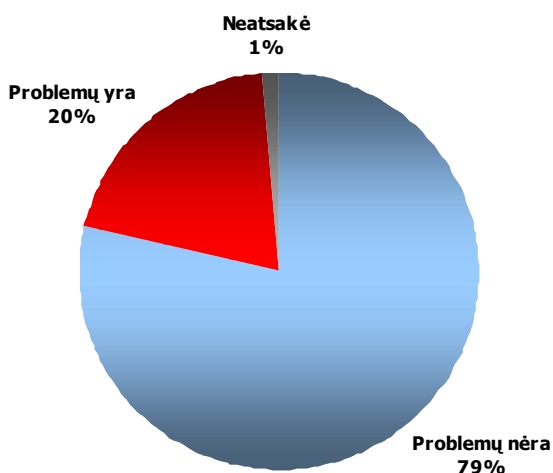
3.2.4 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal pažangumą (proc., N=240)

Tyrimo dalyvavusių moksleivių paskutinio semestro pažymių vidurkis – 7,52. 19 proc. apklaustų moksleivių nurodė aukštą (8,51–10 balų) pažymių vidurkį. 55 proc. –

vidutinį (6,51–8,5 balo). 21 proc. teigė turintis 6,5 balo ar mažesnę pažymių vidurkį (žr. 3.2.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp pažangumo ir lankomumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,228$, $p < 0,001$). Tai rodo, kad pažangesni moksleiviai turi mažiau lankomumo problemų. Aukščiausią (8,51–10 balų) vidurkį paskutinį semestrą dažniau turėjo merginos (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklis – matuojamas dichotomine skale – turi arba neturi sunkumų / problemų.

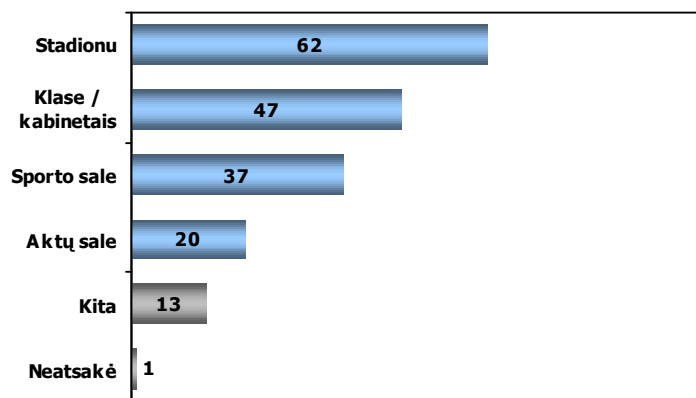


3.2.5 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal sunkumų nuvykti į mokyklą rodiklį (proc., N=240)

Didžioji dalis (79 proc.) tyrime dalyvavusių moksleivių nurodė neturintis sunkumų nuvykti į mokyklą. 20 proc. pripažino, jog problemų yra (žr. 3.2.5 pav.).

Su sunkumais nuvykstant į mokyklą dažniau susiduria kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,004$).

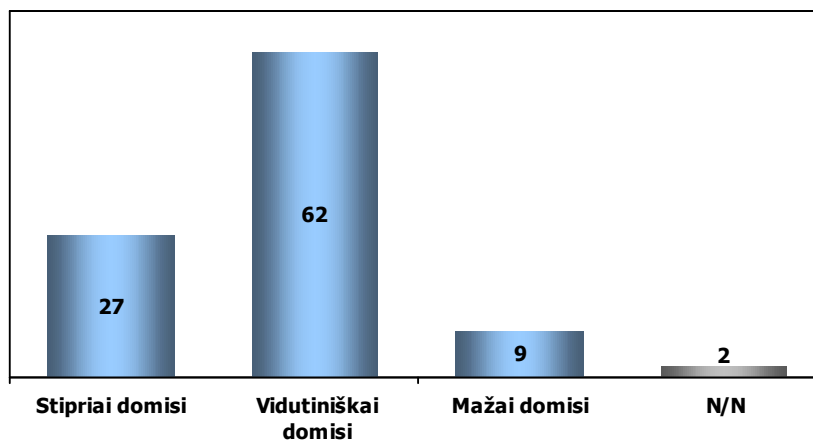
Galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklis – matuojamas dichotominėmis skalėmis, prašoma nurodyti, kokiomis patalpomis gali naudotis ne pamokų metu: sporto, aktų salėmis, stadionu, kabinetais.



3.2.6 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal galimybės naudotis mokyklos patalpomis po pamokų rodiklį (proc., N=240)

Dauguma (62 proc.) apklaustų moksleivių turi galimybę po pamokų naudotis mokyklos stadionu. 47 proc. – klase / kabinetais. 37 proc. – sporto sale. 20 proc. nurodė po pamokų galintys naudotis aktų sale (žr. 3.2.6 pav.).

Domėjimosi būsima profesija rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidžiančius ją pasirinkti bei geriau jai pasiręngti. Rodiklis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsima profesija. Domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia nesidomėjimą būsima profesija, o 7 reiškia aktyvų domėjimąsi ir sąmoningą rengimąsi būsima profesijai. Kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domisi profesija ir sąmoningai ją renkami (nuo 7 iki 14), vidutiniškai (nuo 15 iki 21) ir mažai (nuo 22 iki 28) domisi ir nesąmoningai renkami profesiją.



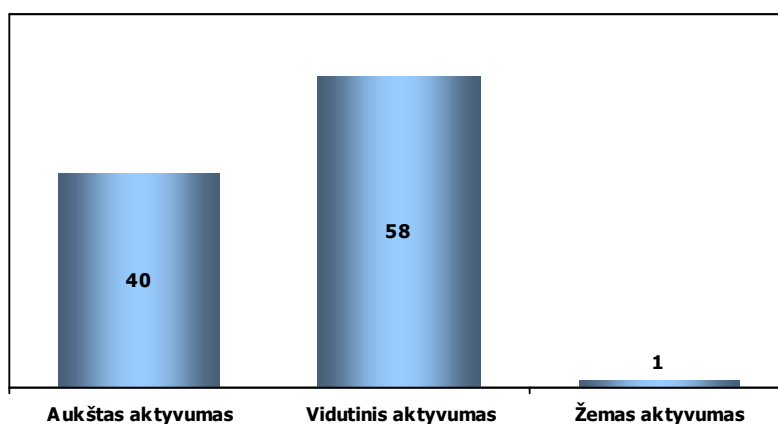
3.2.7 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal domėjimosi būsima profesija rodiklį (proc., N=240)

Vidutinė domėjimosi būsima profesija rodiklio reikšmė – 16,5; t. y. domėjimasis būsima profesija yra vidutiniškas.

Dauguma (62 proc.) apklaustų moksleivių išreiškė vidutinį susidomėjimą būsima profesija. 27 proc. respondentų būsima profesija labai domisi. 6 proc. – domisi mažai (žr. 3.2.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp domėjimosi būsima profesija ir lankomumo problemų rodiklio (Spearmano $\rho = -0,167$, $p = 0,010$). Tai rodo, kad labiau būsima profesija domisi mažiau lankomumo problemų turintys moksleiviai.

Aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, atspindinčiais mokinių aktyvumo mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 32 iki 8: 32 reiškia žemą, o 8 reiškia aukštą aktyvumo mokinių savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo mokinių savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 25 iki 32), vidutinis (nuo 17 iki 24) ir aukštas (nuo 8 iki 16) aktyvumo mokinių savivaldoje lygis.



3.2.8 paveikslas. Moksleivių pasiskirstymas pagal aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklį (proc., N=240)

Vidutinė mokinių aktyvumo savivaldoje rodiklio reikšmė – 16,9. Tai rodo kiek aukštesnį nei vidutinį aktyvumą mokyklos savivaldoje.

Dauguma (58 proc.) respondentų patenka į vidutiniškai aktyvių mokyklos savivaldos dalyvių kategoriją. 40 proc. būdingas aukštas aktyvumas. 1 proc. – žemas (žr. 3.2.8 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga aktyvumo mokinių savivaldoje rodiklio silpna teigiama koreliacija su lankomumo (Spearmano $\rho = 0,131$, $p = 0,043$) rodikliu ir silpna neigiama koreliacija su pažangumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,162$, $p = 0,012$). Tai rodo, kad mokinių savivaldoje aktyvesni apklaustieji turi mažiau lankomumo problemų ir geriau mokosi. Mokinių savivaldoje aktyvesni kaimo tipo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,015$).

Kokybinio tyrimo metu, moksleivių (14–18 m.) buvo prašoma įvardyti didžiausias problemas susijusias su mokykla. Jaunuoliai išskyrė šias:

- ✓ **psichologinis ir fizinis smurtas** („merginas ižeidinėja“, „smurtas“, „pravardžiavimas“)

- ✓ **nelygiavertiškas mokytojų požiūris į mokinius** („mokytojai neteisingi silpniau besimokantiems“)
- ✓ **nepatogus pamokų tvarkaraštis** („mokslas po pietų, negali pradėti dirbti“).
- ✓ **prasti santykiai su mokytojais** („santykiai su kai kuriais mokytojais yra blogi“)
- ✓ **nepatogi mokyklos lokacija** („toli nuo rajono centro“)
- ✓ **žalingi moksleivių įpročiai** („rūkymas per pertraukas“)
- ✓ **mokinių nedrausmingumas** („néra drausmės“).

Vos vienas mokinytis teigė, jog **problemų šiuo metu neižvelgia** („man mokykloje patinka“).

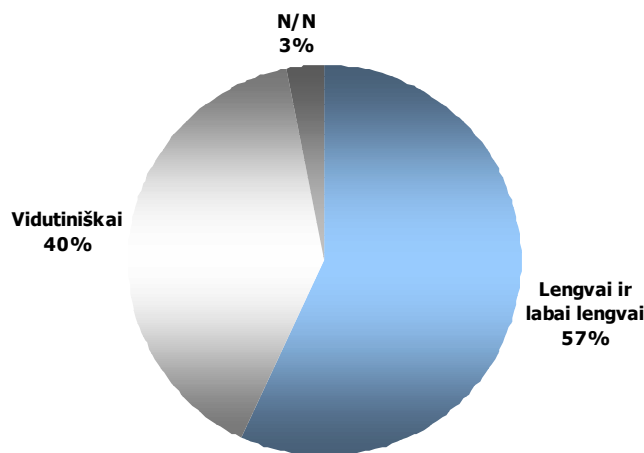
Problemas, susijusias su mokykla, jaunuoliai siūlo spręsti:

- ✓ **keliant mokytojų kompetenciją, kruopščiai atrenkant tinkančius mokyti pedagogus** („mokytojų atranką padaryčiau“, „patikrinčiau ko mokytojai moko“, „pedagogo kompetenciją kelčiau“)
- ✓ **įvedant elgesio vertinimą** („įvesčiau elgesio vertinimą“, „įvesčiau pažymius už elgesį“)
- ✓ **peržiūrint mokymosi programas** („programų peržiūrėjimas“)
- ✓ **įvedant uniformas** („įvesčiau uniformas“).

3.3. Studijos

Tyrime dalyvavo 35 respondentai, studijuojantys aukštosiose mokyklose, rodikliai apie studijas ir studijų pasirinkimą skaičiuojami tik jiems. Aukštųjų mokyklų studentų buvo prašoma nurodyti veiksnius, turėjusius įtakos jų studijų pasirinkimui, tiriamieji galėjo pasirinkti tris geriausiai tinkančius veiksnius iš vienuolikos galimų.

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą studijomis, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas aukštojoje mokykloje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: lengvai ir labai lengvai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas aukštojoje mokykloje.



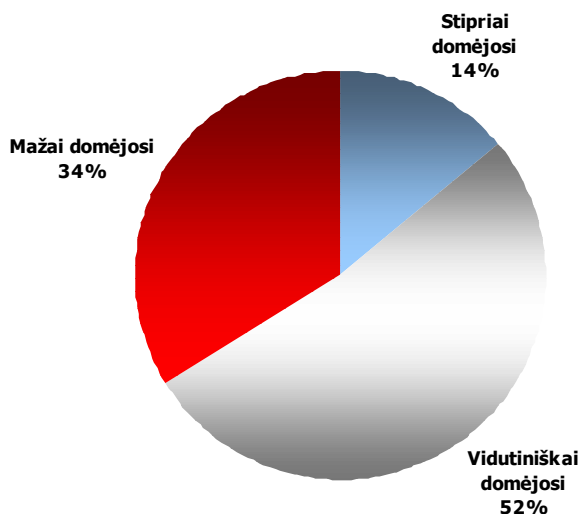
3.3.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=35)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 12,7; t. y. geri ir labai geri sugebėjimai įveikti kylančius sunkumus.

57 proc. tyrimo dalyvių geba lengvai ir labai lengvai kontroliuoti įvykius ir spręsti kylančias problemas. 40 proc. būdingi vidutiniai gebėjimai susidoroti su aukštojoje mokykloje kylančiomis problemomis (žr. 3.3.1 pav.).

Lengvai ir labai lengvai problemas studijose dažniau sprendžia moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,027$).

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsimomis studijomis / studijų programomis ir veiksmus, leidžiančius jas sąmoningai pasirinkti. Jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis būsimas studijas ir universitetą. Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsimomis studijomis, o 24 – aktyvų domėjimąsi studijų programomis ir universitetų galimybėmis, sąmoningą, argumentuotą rinkimąsi, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimų studijų pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi būsimąja profesija ir sąmoningai ją rinkosi (nuo 19 iki 24), vidutiniškai (nuo 13 iki 18) ir mažai (nuo 6 iki 12) domėjosi būsimąja profesija ir nesąmoningai ją rinkosi.



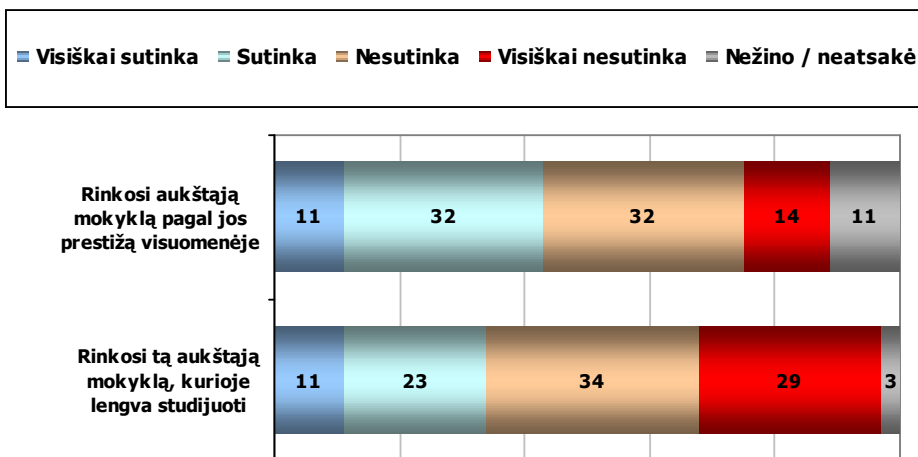
3.3.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (proc., N=35)

Studijų pasirinkimo sąmoningumo rodiklio vidutinė reikšmė – 14,7. Ši reikšmė rodo vidutinį domėjimąsi būsimąja profesija.

Dauguma (52 proc.) tyrime dalyvavusių studentų priklauso vidutiniškai besidominčiųjų būsimąja profesija kategorijai. 14 proc. išreiškė aktyvų domėjimąsi ir aukštą sąmoningumą, 34 proc. pasižymi žemu sąmoningumu rinkdamiesi būsimas studijas ir universitetą (žr. 3.3.2 pav.).

Aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvai – du motyvai: pasirinkimas tos aukštosios mokyklos, kurioje lengva studijuoti, ir pagal prestižą visuomenėje, vertinami 4

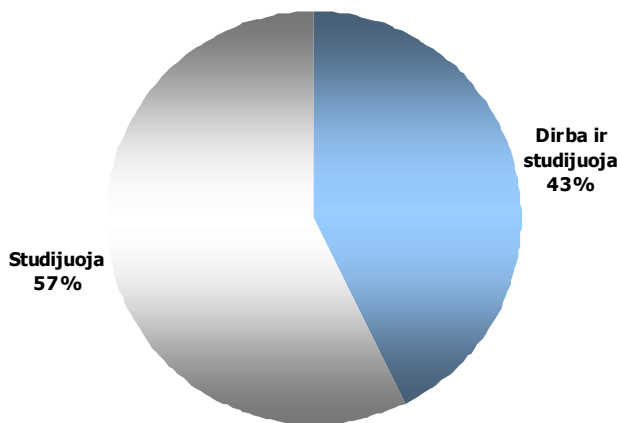
rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamos kiekvieną variantą pasirinkusiųjų procentinės dalys.



3.3.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aukštosios mokyklos pasirinkimo motyvus (proc., N=35)

43 proc. studijuojančių apklaustųjų aukštąją mokyklą rinkosi pagal jos prestižą visuomenėje, 48 proc. respondentų tai buvo nesvarbu. Aukštąją mokyklą, kurioje lengva studijuoti, rinkosi 34 proc. tyrimo dalyvių. 63 proc. ši charakteristika nebuvo svarbi (žr. 3.3.3 pav.).

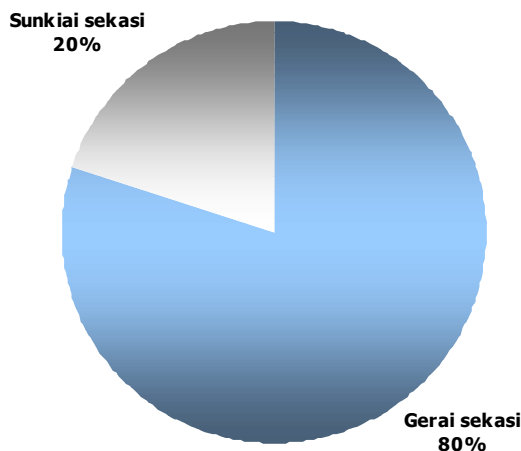
Dirbančių studentų rodiklis – matuojamas dichotomine skale. Skaičiuojama procentinė dirbančiųjų studentų dalis, lyginant su visų studijuojančių kiekiu.



3.3.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dirbančių studentų rodiklį (proc., N=35)

57 proc. apklaustųjų studentų tik studijuoja, 43 proc. – dirba ir studijuoja (žr. 3.3.4 pav.).

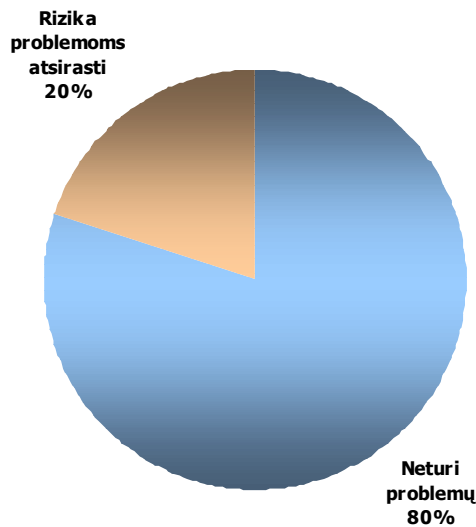
Darbo ir studijų derinimas – tai rodiklis, parodantis tiriamųjų suvokimą apie tai, kaip jiems sekasi ar nesiseka derinti darbą ir studijas. Matuojamas rangine skale nuo „gerai sekasi“ iki „visiškai nesiseka“. Pateikiamas gautų atsakymų procentinis pasiskirstymas.



3.3.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimą (proc., N=15)

Daugumai (80 proc.) dirbančių studentų derinti studijas ir darbą sekasi gerai, 20 proc. – sunkiai (žr. 3.3.5 pav.).

Darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie įvairias problemas, kylančias derinant darbą ir studijas, kuris leidžia įvertinti problemų, kylančių dėl darbo ir studijų derinimo, lygį. Darbo ir studijų derinimo problemų rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 18: 6 reiškia, kad darbo ir studijų derinimo problemų nekyla, o 18 reiškia stipriai išreikštas darbo ir studijų derinimo problemas, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnės darbo ir studijų derinimo sukeltos problemos. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: neturi problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 6 iki 10), yra rizika rimtoms darbo ir studijų derinimo problemoms susiformuoti (nuo 11 iki 14), turi ženklų problemų dėl darbo ir studijų derinimo (nuo 15 iki 18).

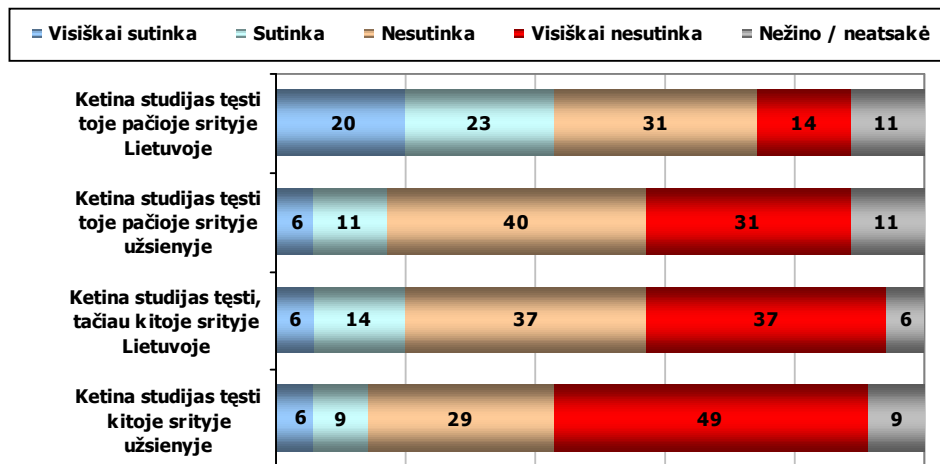


3.3.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo ir studijų derinimo problemų lygio rodiklį (proc., N=15)

Darbo ir studijų derinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 8,2. Ši reikšmė rodo, kad darbo ir studijų derinimo problemų nėra.

Dauguma (80 proc.) dirbančių ir studijuojančių apklaustųjų neturi darbo ir studijų derinimo problemų, 20 proc. priklauso rizikos grupei (žr. 3.3.6 pav.).

Ketinimai tęsti studijas – keturi teiginiai, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Teiginiuose derinami du aspektai: ketinimai tęsti studijas toje pačioje ar kitoje srityje ir ketinimai tęsti studijas Lietuvoje ar užsienyje. Pateikiami procentiniai kiekvieną variantą pasirinkusiųjų kiekiai.

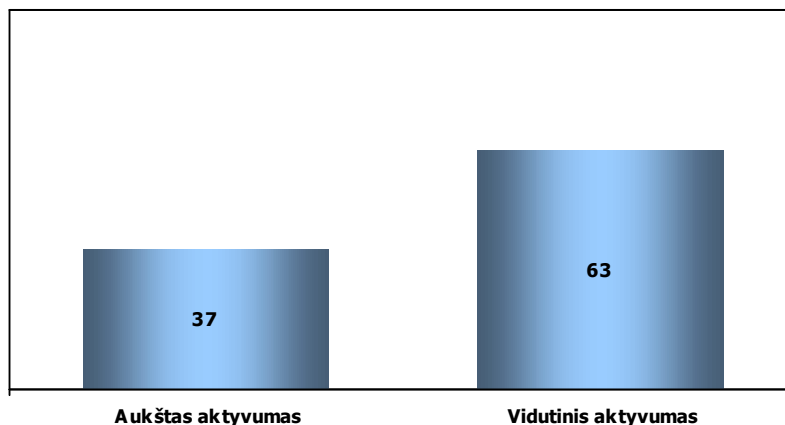


3.3.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimą tęsti studijas (proc., N=35)

43 proc. studijuojančių apklaustųjų planuoja tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. 17 proc. – užsienyje. Apie studijų tęsimą kitoje srityje Lietuvoje svarsto 20 proc., užsienyje – 15 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.7 pav.).

Pastebėta stipri teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas užsienyje kitoje ir toje pačioje srityje (Spearmano $\rho=0,775$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad tie, kurie planuoja studijas tęsti užsienyje, svarsto tiek galimybę pasirinkti tą pačią, tiek kitą sritį. Taip pat nustatyta vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp ketinimų tęsti studijas kitoje srityje Lietuvoje ir užsienyje (Spearmano $\rho=0,353$, $p=0,038$). Tai rodo, kad apsisprendusieji keisti studijų sritį svarsto galimybes tai daryti tiek Lietuvoje, tiek užsienyje.

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 9 indikatoriais, atspindinčiais studentų aktyvumo aukštosios mokyklos savivaldoje apraiškas, pvz., dalyvavimas savivaldos rinkimuose, renginiuose, pareigų turėjimas ir pan. Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio reikšmės kinta nuo 36 iki 9: 36 reiškia žemą, o 9 – aukštą aktyvumo studentų savivaldoje lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aktyvumo studentų savivaldoje lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 28 iki 36), vidutinis (nuo 19 iki 27) ir aukštas (nuo 9 iki 18) aktyvumo studentų savivaldoje lygis.



3.3.8 paveikslas. Studentų pasiskirstymas pagal aktyvumo studentų savivaldoje rodiklį (proc., N=35)

Aktyvumo studentų savivaldoje rodiklio vidutinė reikšmė – 19,9. Tai rodo vidutinį aktyvumo studentų savivaldoje lygį.

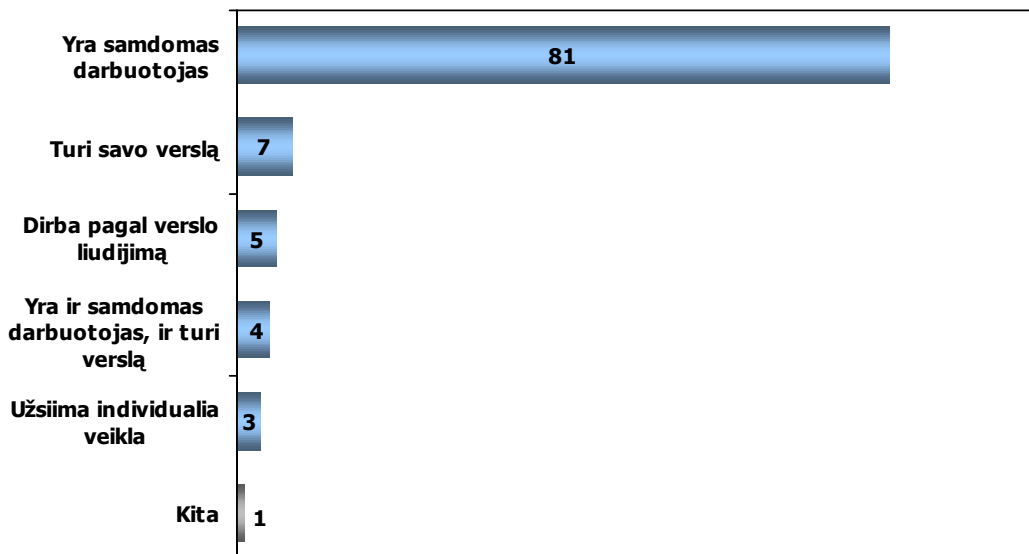
Dauguma (63 proc.) studijuojančių apklaustųjų patenka į vidutiniškai aktyvių studentų savivaldoje kategoriją. Į aukšto aktyvumo lygio grupę patenka 37 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.3.8 pav.).

Studentų savivaldoje aktyvesnės moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,046$).

3.4. Darbas

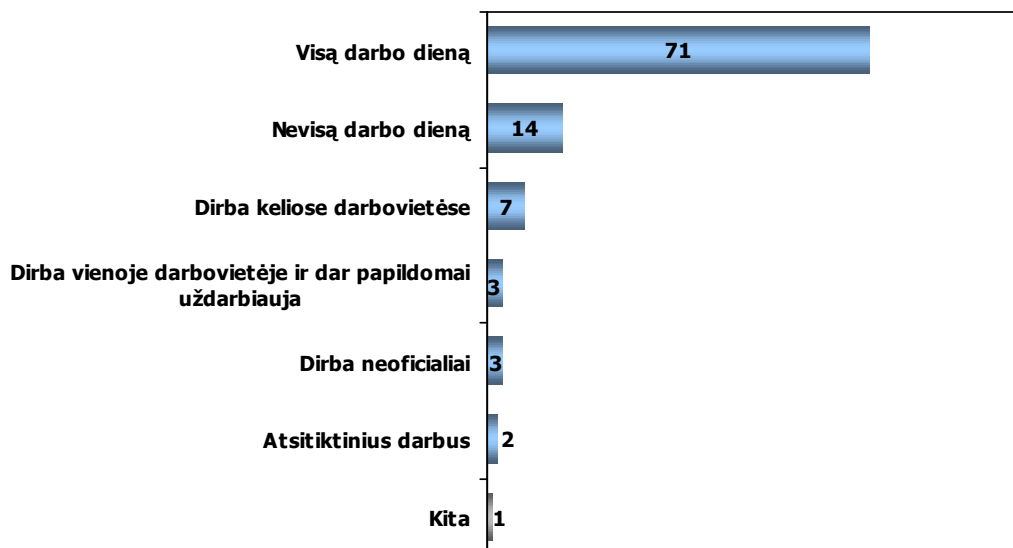
Šios srities rodiklius galima skirti į keletą grupių. Pirmoji grupė skirta visiems dirbantiems. Siekiama išsiaiškinti darbo stažą, darbo pobūdį, ar dirba pagal specialybę, jei nedirba, kodėl; kaip pasirinko profesiją bei pasirinkimui įtaką dariusius veiksnius; darbdavio sudaromas sąlygas kelti kvalifikaciją; ketinimus keisti darbą. Antroji grupė skirta dirbantiems, tačiau ketinantiems keisti darbą. Siekiama išsiaiškinti, kodėl ketina keisti darbą, migracijos į kitus miestus ir šalis ketinimus, galimos emigracijos priežastis.

34,5 proc. tiriamųjų tyrimo metu dirbo: 26,3 proc. tik dirbo, 3,7 proc. dirbo ir studijavo ir 4,5 proc. dirbo ir mokėsi. Tyrime dalyvavo 139 dirbantys respondentai. Vidutinis dirbančiųjų darbo stažas – 4,0 metų.



3.4.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=139)

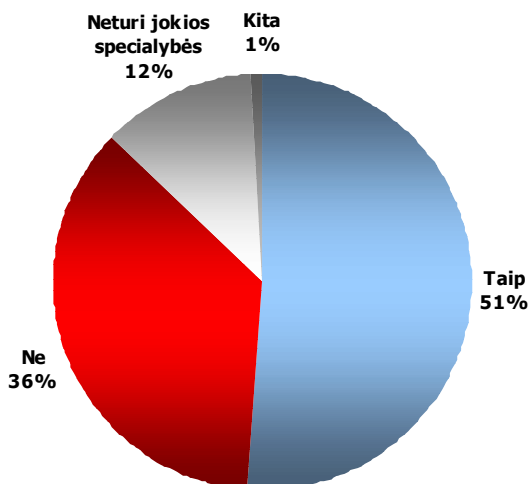
Dauguma dirbančiųjų apklaustųjų (81 proc.) yra samdomi darbuotojai (žr. 3.4.1 pav.).



3.4.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo pobūdį (proc., N=139)

71 proc. dirbančių apklaustųjų dirba visą, 14 proc. – nevisą darbo dieną (žr. 3.4.2 pav.).

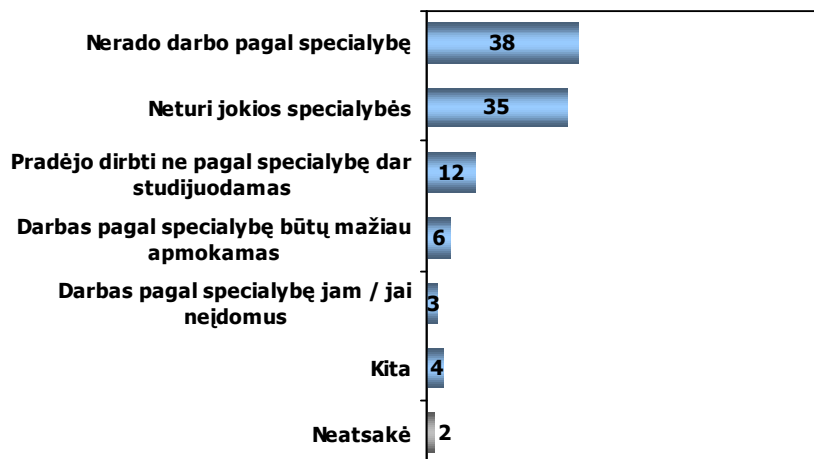
Darbas pagal specialybę – tai rodiklis, parodantis kokia dalis dirbančiųjų dirba pagal studijuojamą arba baigtą studijų kryptį ar įgytą profesiją / specialybę. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.



3.4.3 paveikslas. Dirba pagal specialybę (proc., N=139)

Pagal specialybę dirba 51 proc. dirbančių apklaustųjų. 36 proc. dirba ne pagal specialybę. 12 proc. neturi jokios specialybės (žr. 3.4.3 pav.).

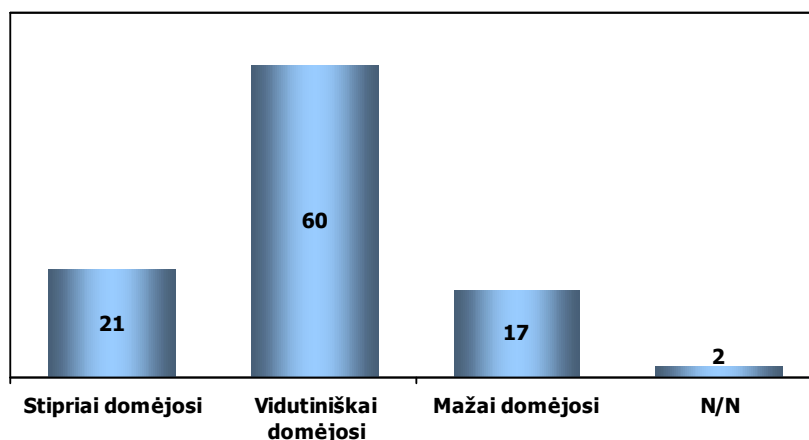
Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys – prašoma nurodyti, kodėl nedirbama pagal įgytą profesiją, pasirinkti leidžiama iš penkių įvardytų priežasčių, taip pat palikta galimybė nurodyti kitą priežastį. Pateikiamas atsakymų procentinis pasiskirstymas.



3.4.4 paveikslas. Darbo ne pagal įgytą profesiją priežastys (proc., N=68)

Iš dirbančių ne pagal specialybę, 38 proc. neranda darbo pagal specialybę, 35 proc. jokios specialybės neturi. 12 proc. dar studijuodami pradėjo dirbti ne pagal specialybę (žr. 3.4.4 pav.).

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, apie domėjimąsi būsima profesija ir veiksmus, leidusius ją pasirinkti bei geriau jai pasirengti – jis atspindi sąmoningumą, nuoseklumą, pastangas renkantis profesiją. Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio reikšmės kinta nuo 6 iki 24: 6 reiškia nesidomėjimą būsima profesija ir sąmoningumo trūkumą, o 24 reiškia aktyvų domėjimąsi būsima profesija ir sąmoningą rengimąsi jai. Vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis domėjimasis ir sąmoningesnis būsimos profesijos pasirinkimas. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: stipriai domėjosi ir sąmoningai rinkosi (nuo 18 iki 24), vidutiniškai (nuo 12 iki 17) ir mažai (nuo 6 iki 11) domėjosi ir nesąmoningai rinkosi profesiją.



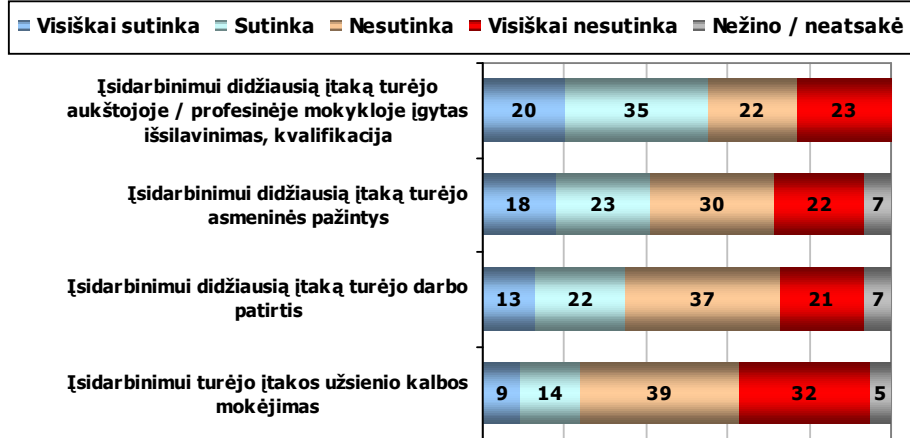
3.4.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklį (proc., N=139)

Sąmoningumo, renkantis profesiją, rodiklio vidutinė reikšmė – 14,3. Tai rodo vidutinį domėjimąsi ir vidutinį sąmoningumą, renkantis profesiją.

Dauguma (60 proc.) dirbančių apklaustųjų vidutiniškai domėjosi būsima profesija. 21 proc. ja labai domėjosi, o 17 proc. apklaustųjų mažai domėjosi būsima profesija ir ją nesąmoningai rinkosi (žr. 3.4.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir profesijos pasirinkimo sąmoningumo rodiklį (Spearmano $\rho = -0,269$, $p = 0,001$). Tai rodo, kad dažniau pagal specialybę dirba sąmoningiau pasirinkę profesiją jaunuoliai.

Įsidarbinimą lemiantys veiksniai – keturi teiginiai apie tiriamojo įsidarbinimą lėmusius veiksnius, vertinami keturių rangų skalėmis pagal tiriamojo sutikimo su teiginiu laipsnį nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Įvardinti šie įsidarbinimą lemiantys veiksniai: baigta profesinė ar aukštoji mokykla, asmeninės pažintys, ankstesnė darbo patirtis, užsienio kalbos žinios. Pateikiamas gautų atsakymų variantų procentinis pasiskirstymas.

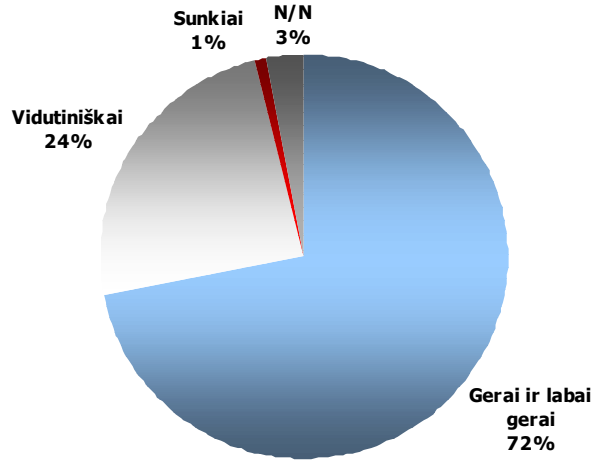


3.4.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įsidarbinimą lėmusius veiksnius (proc., N=139)

Dauguma (55 proc.) dirbančių apklaustųjų linkę sutikti, kad didžiausią įtaką įsidarbinimui turėjo aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas. 41 proc. taip mano apie asmenines pažintis, 35 proc. – apie turėtą darbo patirtį. 23 proc. kaip svarbų veiksni įsidarbinant paminėjo užsienio kalbos mokėjimą (žr. 3.4.6 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pripažinimo, kad įsidarbinimui įtakos turėjo užsienio kalbos mokėjimas, silpnos teigiamos koreliacijos su pripažinimais, kad įsidarbinimą lėmė aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,186$, $p=0,028$) ir kad įsidarbinimą lėmė darbo patirtis (Spearmano $\rho=0,234$, $p=0,001$). Tai rodo, kad tiems, kuriems įsidarbinimą lėmė įgytas išsimokslinimas ar turėta darbo patirtis, užsienio kalbos žinios taip pat buvo svarbios. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga stipri teigiama koreliacija tarp darbo pagal specialybę ir pripažinimo, kad įsidarbinimui didžiausią įtaką turėjo aukštojoje, profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas (Spearmano $\rho=0,501$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tiems, kurie dirba pagal specialybę, svarbiausia darbinantis buvo įgytas išsimokslinimas. Aukštojoje / profesinėje mokykloje įgytas išsilavinimas dažniau įsidarbinimą lėmė moterims (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$) ir turintiems aukštąjį universitetinį išsimokslinimą (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais apie pasitenkinimą darbo vietoje, gebėjimą kontroliuoti įvykius ir įveikti kylančius sunkumus, kurie rodo, kad tiriamasis įveikia jam kylančius iššūkius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 24: 24 reiškia žemą, o 8 – stipriai išreikštą gebėjimą kontroliuoti įvykius ir spręsti problemas darbe. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: gerai ir labai gerai geba spręsti problemas (nuo 8 iki 13), vidutiniškai (nuo 14 iki 19) ir sunkiai (nuo 20 iki 24) įveikia sunkumus ir sprendžia problemas darbe.



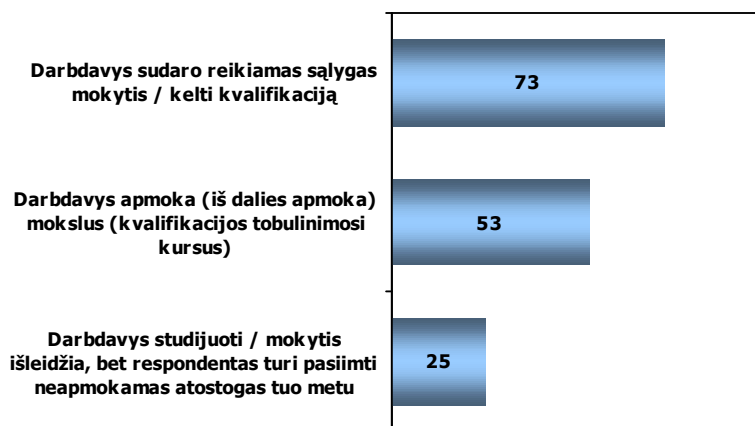
3.4.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklį (proc., N=139)

Įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas rodiklio vidutinė reikšmė yra 11,4. Tai rodo, kad su problemomis darbe susidorojama gerai.

Dauguma (72 proc.) dirbančių apklaustųjų su problemomis darbe susidoroja gerai ir labai gerai, 24 proc. vidutiniškai ir tik 1 proc. sunkiai (žr. 3.4.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama darbo pagal specialybę koreliacija su įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe rodikliu (Spearmano $\rho=0,191$, $p=0,025$). Tai reiškia, kad tie apklaustieji, kurie dirba pagal specialybę, sėkmingiau susidoroja su darbe kylančiomis problemomis. Pastebėta statistiškai reikšminga įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe koreliacija su šeimos narių socialinio palaikymo (Spearmano $\rho=-0,288$, $p=0,001$) rodikliu. Tai rodo, kad su problemomis darbe sėkmingiau susidoroja didesnio šeimos narių socialinio palaikymo sulaukiantys jauni žmonės.

Darbdavio sudaromos sąlygos mokytis / kelti kvalifikaciją – trys teiginiai apie darbdavių sudaromas sąlygas. Matuojama dichotomine skale. Pateikiamas procentinis pritariančiųjų kiekvienam teiginiui pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

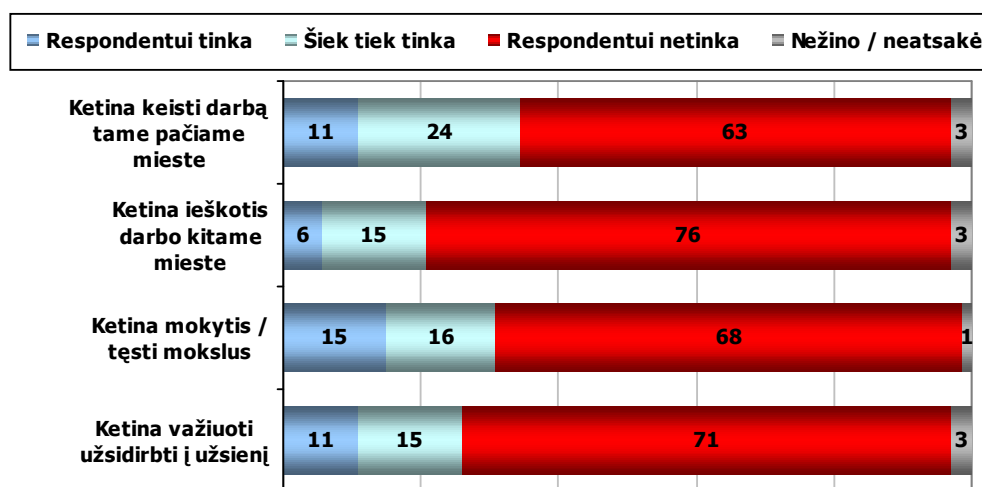


3.4.8 paveikslas. Darbdavio sudaromos sąlygos kelti kvalifikaciją (proc., N=139)

Daugumai (73 proc.) dirbančių apklaustųjų darbdavys sudaro sąlygas mokytis / kelti kvalifikaciją. 53 proc. respondentų darbdavys apmoka ar iš dalies apmoka mokslus, kvalifikacijos kėlimo kursus. 25 proc. teigia, kad darbdavys studijuoti / mokytis išleidžia, bet tuo metu reikia pasiimti nemokamas atostogas (žr. 3.4.8 pav.).

Darbdavys sąlygas mokytis, kelti kvalifikaciją dažniau sudaro moterims (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) bei joms dažniau (bent iš dalies) apmoka mokslus (Pearsono χ^2 testo $p = 0,028$). Taip pat sąlygos mokytis, kelti kvalifikaciją dažniau sudaro vyresniems (24–29 m.) apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p = 0,010$). Jiems darbdavys irgi dažniau apmoka (bent iš dalies) mokslus (Pearsono χ^2 testo $p = 0,039$), bet kartu ši grupė dažniau susiduria su situacija, kad darbdavys išleidžia mokytis tik pasiėmus nemokamas atostogas (Pearsono χ^2 testo $p = 0,009$).

Ketiniai keisti darbą ir mokytis – keturi teiginiai apie ketinimus keisti darbą, migruoti į kitą miestą arba šalį, dirbti arba mokytis, kiekvienas vertinamas trijų rangų skale pagal teiginio tinkamumą tiriamajam. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

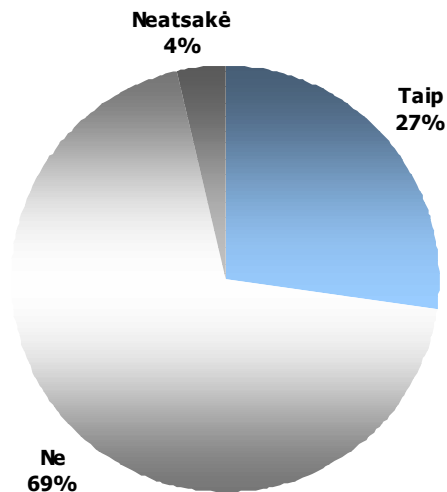


3.4.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=139)

Keisti darbą tame pačiame mieste ketina 35 proc. tiriamųjų. 31 proc. planuoja tęsti mokslus. Apie darbą užsienyje svarsto 26 proc. respondentų, apie darbą kitame mieste – 21 proc. (žr. 3.4.9 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos neigiamos darbo pagal specialybę koreliacijos su ketinimu mokytis (Spearmano $\rho = -0,227$, $p = 0,007$) ir ketinimu vykti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho = -0,172$, $p = 0,043$). Tai rodo, kad, dirbantieji ne pagal specialybę, yra labiau linkę mokytis ar vykti į užsienį užsidirbti.

Ketinimo keisti darbo vietą rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – planuoja ar neplanuoja keisti darbą. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.

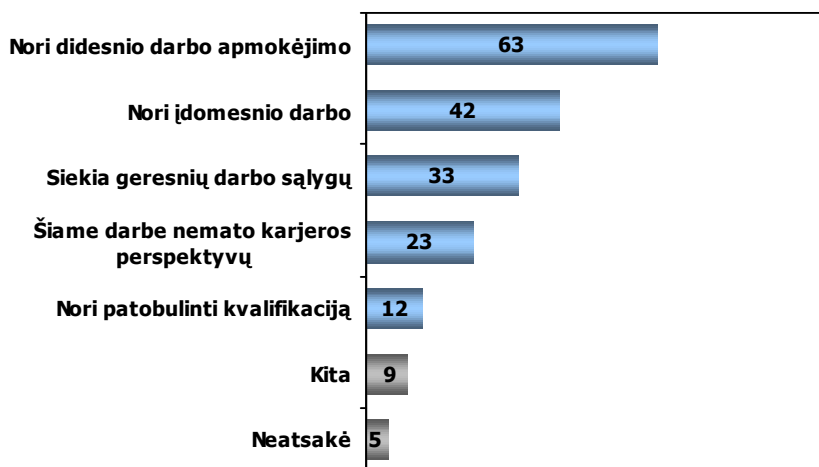


3.4.10 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal ketinimus keisti darbą (proc., N=139)

Dauguma (69 proc.) dirbančių apklaustųjų darbo vietos keisti neketina. Darbo vietą keisti planuoja 27 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.4.10 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos planavimo keisti darbą stiprios teigiamos koreliacijos su ketinimais keisti darbą tame pačiame mieste (Spearmano $\rho=0,653$, $p<0,001$), kitame mieste (Spearmano $\rho=0,647$, $p<0,001$), ketinimu važiuoti į užsienį užsidirbti (Spearmano $\rho=0,609$, $p<0,001$) ir silpna teigiama koreliacija su ketinimu mokytis, tęsti mokslus (Spearmano $\rho=0,257$, $p=0,002$). Tai reiškia, kad ketinantys keisti darbą labiausiai svarsto galimybes jo ieškoti tame pačiame mieste, kitame mieste ar vykti užsidirbti į užsienį ir truputį mažiau – mokytis, tęsti mokslus. Taip pat nustatyta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija tarp įvykių kontrolės ir gebėjimo įveikti problemas darbe rodiklio bei planų keisti darbą (Spearmano $\rho=-0,280$, $p=0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie sėkmingiau susidoroja su darbe kylančiomis problemomis, rečiau planuoja keisti darbą. Be to pastebėta silpna statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp planų keisti darbą ir pripažinimo, kad darbinantis buvo svarbiausia asmeninės pažintys. Tai rodo, kad įsidarbinę „per pažintis“ jaunuoliai yra labiau linkę keisti darbą.

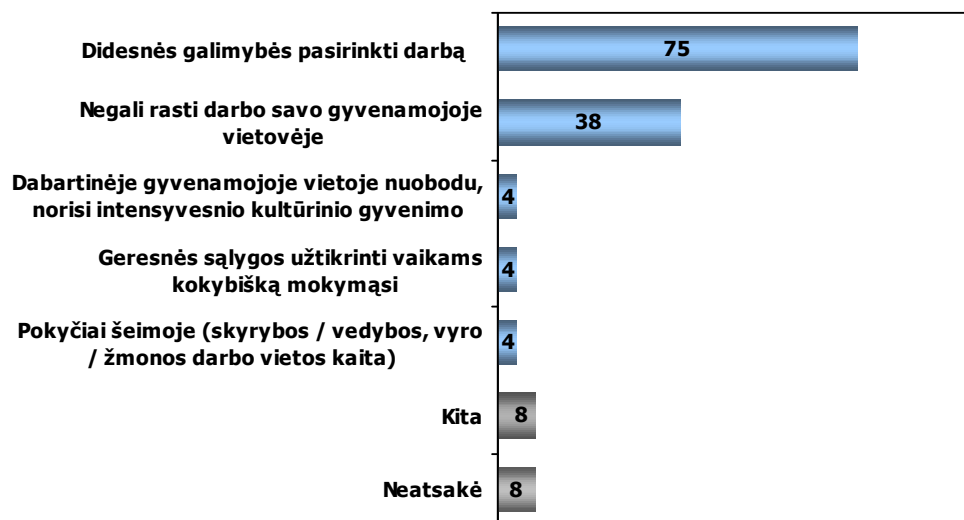
Ketinimo keisti darbo vietą priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama įvardinti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.



3.4.11 paveikslas. Ketinimo keisti darbo vietą priežastys (proc., N=43)

Dažniausiai (63 proc.) darbo vietą norima keisti siekiant didesnio atlyginimo. 42 proc. norėtų dirbti įdomesnią darbą. 33 proc. siekia geresnių darbo sąlygų. 23 proc. dabartiniame darbe nemato karjeros perspektyvų (žr. 3.4.11 pav.).

Darbo paieškos kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys – pateiktos šešios priežastys, leidžiama įrašyti savo priežastį. Galima pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.



3.4.12 paveikslas. Darbo paieškų kitame mieste (migracijos į kitą miestą) priežastys (proc., N=24)

Dažniausiai (75 proc.) ieškotis darbo kitame mieste planuojama dėl didesnių galimybių pasirinkti darbą. Savo gyvenamojoje vietovėje darbo rasti negali 38 proc. respondentų (žr. 3.4.12 pav.).

Pasvalio rajoną jaunimas vertina nevienareikšmiškai. Patrauklumą lėmusios priežastys:

- ✓ **tinkamos sąlygos sportavimui** („yra kur sportuoti, smegduobių parke riedučiais važinėti“)
- ✓ **jaunimui pritaikytos erdvės** („patrauklus, yra erdvių jaunimui“)
- ✓ **renginiai, veikla** („daug renginių“, „yra kuo užsiimti“)
- ✓ **gražus kraštovaizdis** („patrauklus smegduobėmis“).

14–18 m. amžiaus tyrimo dalyvių nepasitenkinimą Pasvalio miestu / rajonu lėmusios priežastys:

- ✓ **veiklos ir pramogų stygius** („toli nuo pramogų“, „nėra jaunimui veiklos“, „tai kad žemės ūkis visur, o jaunimas nori pramogų“, „nėra pramogų“).

Vyresni jaunuoliai (19–29 m.) Pasvalio rajoną taip pat vertina nevienareikšmiškai. Patrauklumą lemiantys aspektai:

- ✓ **rajone veikiančios meno ir sporto mokyklos** („mūsų mieste yra muzikos, dailės, sporto mokyklos, jaunimas turi kuo užsiimti“)
- ✓ **dėmesys jaunimui** („patrauklus, daug dėmesio jaunimui“).

Vis dėlto vyresnieji jaunuoliai Pasvalio miestą / rajoną labiau vertina neigiamai.

Nepatrauklumą lėmusios priežastys:

- ✓ **tolimas atstumas iki didmiesčių** („manau, kad nelabai. Toli nuo Vilniaus“, „toli nuo didelių miestų“, „toli nuo sostinės“, „labai dideli atstumai iki didmiesčių“)
- ✓ **žemės ūkio kraštas** („daugiau žemės ūkio kraštas“, „žemdirbiškas“, „kaimiškas“).

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių taip pat buvo teiraujama, kokios veiklos jiems labiausiai trūksta Pasvalio rajone. 14–18 metų amžiaus jaunuoliams labiausiai trūksta:

- ✓ **renginių, pramogų** („renginių“, „diskotekų, koncertai retai atvažiuoja“)
- ✓ **laisvalaikio praleidimo vietų** („pramogų, kavinių“, „kino teatro nėra, kavinių nėra“).

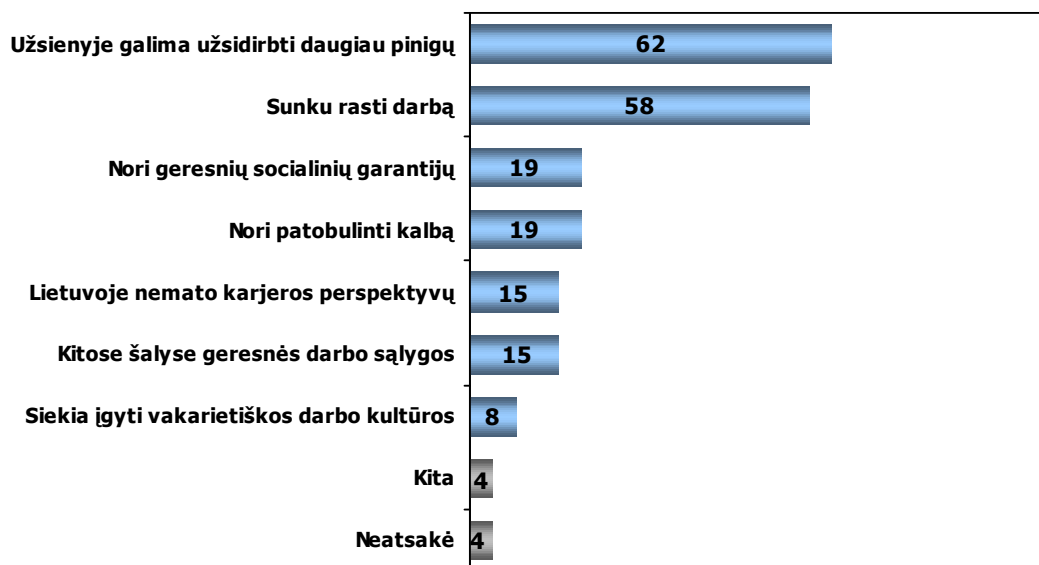
Pusė jaunuolių teigė, kad Pasvalio rajone jiems jokios **veiklos netrūksta** – tik **reikia mokėti pasirinkti** („reikia mokėti pasirinkti“, „užtenka“, „man užtenka, kartais net laiko pritrūksta“, „žiūrint ko nori, man užtenka“, „visko per akis“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų aspektų, Pasvalio rajone labiausiai stokoja:

- ✓ **aktyvios jaunimo organizacijų veiklos** („norint išplėsti veiklos pasiūlą, būtų galima skatinti jaunimo organizacijų kūrimąsi. Tuomet jaunimas veiktų jaunimui, nes tik pats jaunimas geriausiai žino ko jam reikia, galėtų pats rašyti projektus, organizuoti renginius“)
- ✓ **jaunimo iniciatyvos** („gal visko pakanka, tik reikia norėti ta veikla užsiimti“)
- ✓ **sportinės veiklos** („sporto“).

Dalis vyresniųjų jaunuolių, lygiai taip kaip ir jaunesnieji, akcentavo, kad **veiklų yra pakankamai, tik reikia noro ir mokėti pasirinkti** („reikia žinoti ko nori“, „jaunimas, kuris yra aktyvus ir nori kur nors dalyvauti, tikrai turi iš ko rinktis, svarbu, kad jiems patiems nerūktų noro“, „veiklų yra, svarbu pasirinkimas ko pats nori“).

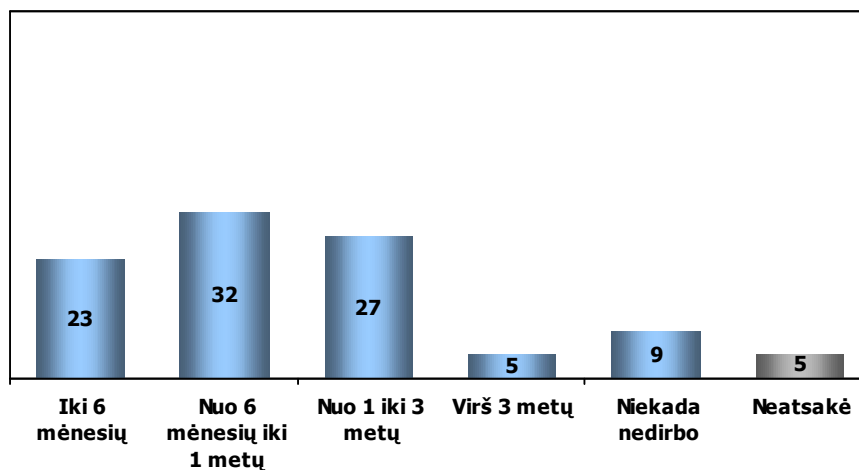
Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys – pateikta dešimt priežasčių, leidžiama įrašyti savo priežastį. Prašoma pasirinkti ne daugiau kaip tris svarbiausias. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas dirbančiųjų grupėje.



3.4.13 paveikslas. Darbo paieškos užsienyje (migracijos į užsienį) priežastys (proc., N=26)

Dažniausiai (62 proc.) darbo užsienyje planuojama ieškotis dėl galimybės užsidirbti daugiau pinigų. 58 proc. nurodė, jog jiems sunku susirasti darbą Lietuvoje (žr. 3.4.13 pav.).

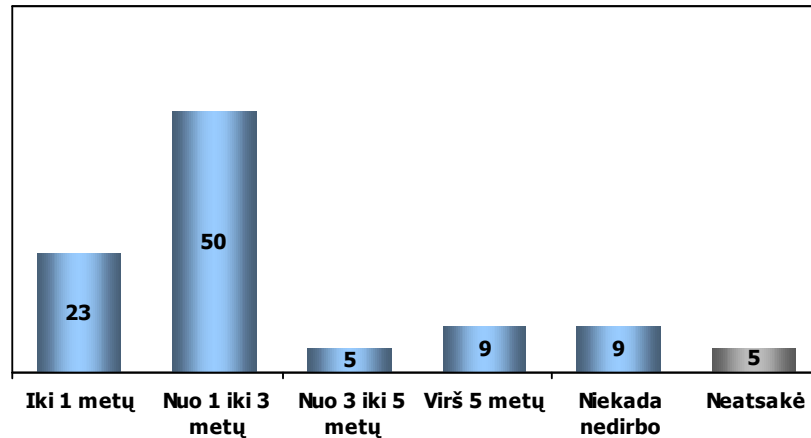
Paskutinio nedarbo trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų nedarbo trukmės skale, nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 3 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.



3.4.14 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal paskutinio nedarbo trukmės rodiklį (proc., N=22)

23 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų darbo neturi mažiau nei 6 mėn. 32 proc. nedirba nuo 6 mėnesių iki 1 metų. 27 proc. – nuo 1 iki 3 metų. 9 proc. respondentų niekada nedirbo (žr. 3.4.14 pav.).

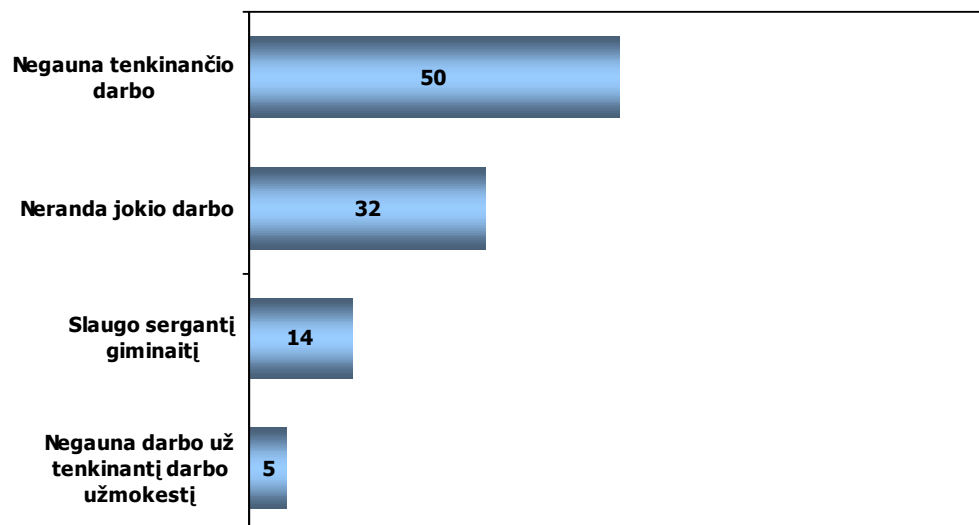
Darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklis – matuojamas 5 rangų darbo trukmės skale nuo „niekada nedirbau“ iki „virš 5 metų“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.



3.4.15 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal darbo paskutinėje darbovietėje trukmės rodiklį (proc., N=22)

50 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų paskutinėje darbovietėje dirbo nuo 1 iki 3 metų, 23 proc. dirbo mažiau (iki 1 metų). 14 proc. paskutinėje darbovietėje dirbo ilgiau nei 3 metus (žr. 3.4.15 pav.).

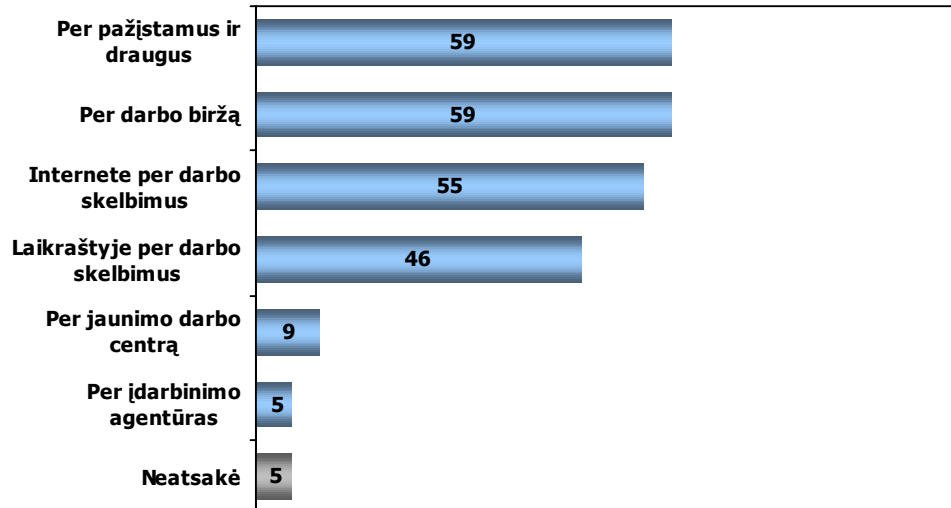
Nedarbo priežastys – pateiktos penkios priežastys, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.



3.4.16 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nedarbo priežastis (proc., N=22)

50 proc. nedirbančiųjų apklaustųjų negauna juos tenkinančio darbo. 32 proc. neranda jokio darbo (žr. 3.4.16 pav.).

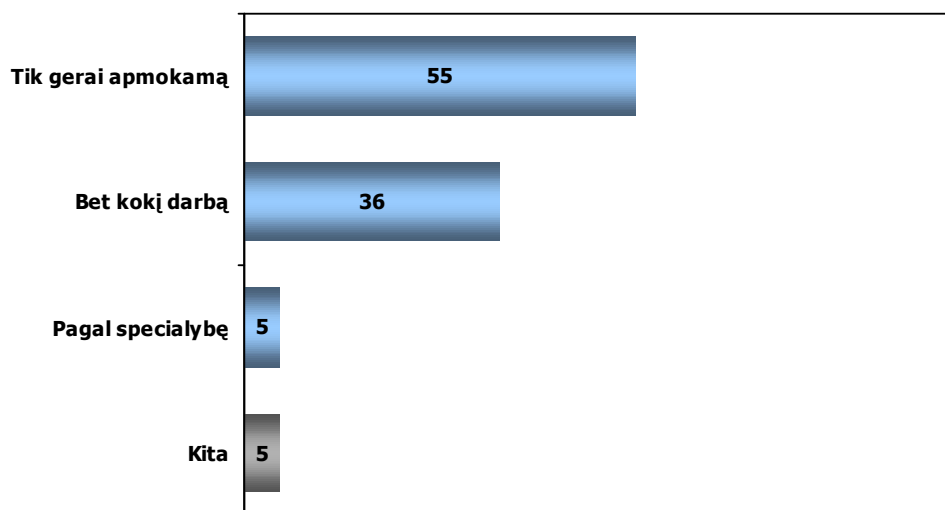
Darbo paieškos būdai – pateikti septyni darbo paieškos būdai, leidžiama pasirinkti visus tinkančius atsakymus. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.



3.4.17 paveikslas. Darbo paieškos būdai (proc., N=22)

Dauguma (59 proc.) nedirbančiųjų apklaustųjų darbo ieškosi per darbo biržą arba per pažįstamus ir draugus. Darbo skelbimus internete paminėjo 55 proc., laikraštyje – 46 proc. respondentų (žr. 3.4.17 pav.).

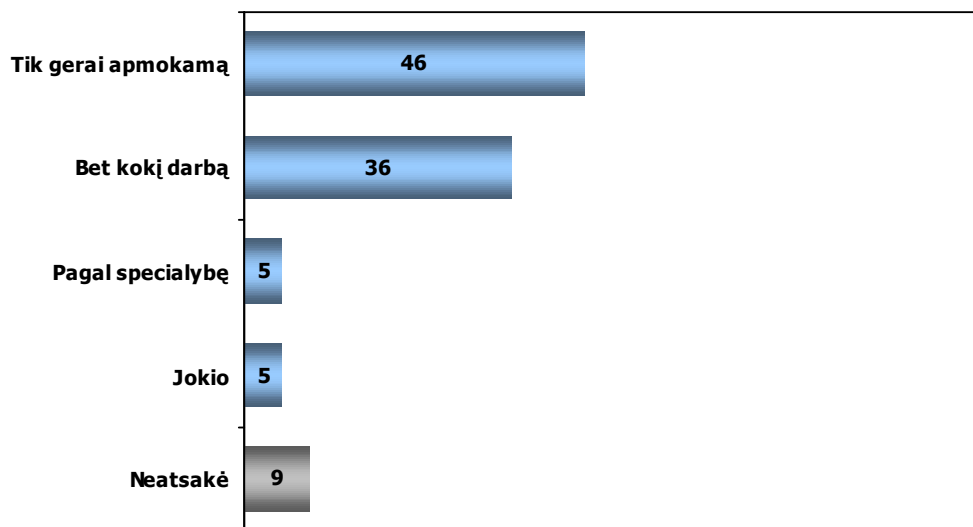
Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.



3.4.18 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti Lietuvoje nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=22)

Dauguma (55 proc.) nedirbančių respondentų Lietuvoje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą. Bet koks darbas tenkintų 36 proc. apklaustųjų (žr. 3.4.18 pav.).

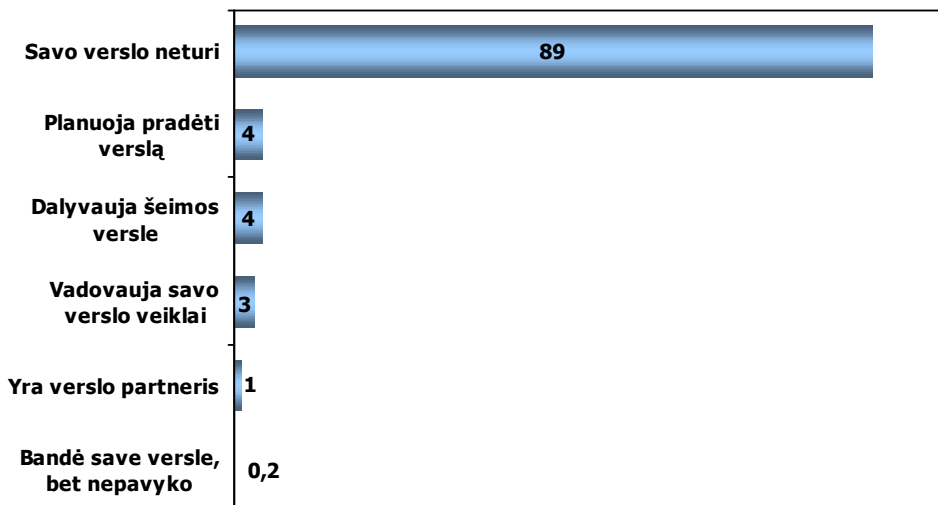
Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai – pateikti keturi galimi pageidaujamo darbo požymiai, leidžiama pasirinkti vieną. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas nedirbančiųjų ir nesimokančiųjų grupėje.



3.4.19 paveikslas. Darbo, kurį sutiktų dirbti užsienyje šiuo metu nedirbantys ir nesimokantys, požymiai (proc., N=22)

46 proc. nedirbančių apklaustųjų užsienyje sutiktų dirbti tik gerai apmokamą darbą, 36 proc. – bet kokį darbą (žr. 3.4.19 pav.).

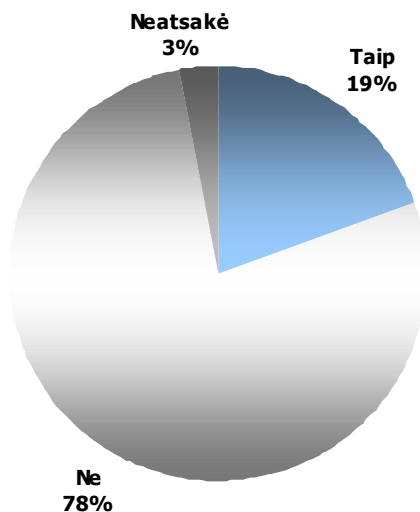
Verslumo rodiklis – matuojamas klausimu apie nuosavo verslo turėjimą, dalyvavimą šeimos versle ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.



3.4.20 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal verslumo rodiklį (proc., N=403)

Dauguma (89 proc.) apklaustųjų savo verslo neturi. 8 proc. turi savo verslą, yra verslo partneriai ar dalyvauja šeimos versle. Dar 4 proc. respondentų planuoja pradėti savo verslą (žr. 3.4.20 pav.).

Susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu – susipažinęs arba nesusipažinęs. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.

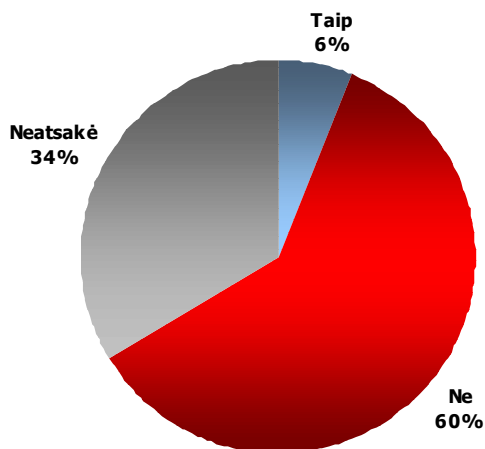


3.4.21 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje rodiklį (proc., N=403)

Dauguma (78 proc.) apklaustųjų nėra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. 19 proc. su ja susipažinę (žr. 3.4.21 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje ir savo verslo turėjimo (Spearmano $\rho=0,243$, $p<0,001$). Tai rodo, kad turintys savo verslą ar jame dalyvaujantys dažniau yra susipažinę su jaunimo verslumo skatinimo politika Lietuvoje. Su jaunimo verslumo skatinimo politika dažniau susipažinę vidurinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklis – matuojamas dichotominiu klausimu. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.



3.4.22 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal nuomonės apie tai, ar Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą, rodiklį (proc., N=403)

Dauguma (60 proc.) apklaustųjų mano, kad Lietuvoje nėra sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti verslą. 6 proc. teigimu, tokios sąlygos sudarytos (žr. 3.4.22 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp šio rodiklio ir susipažinimo su jaunimo verslumo skatinimo programa (Spearmano $\rho=0,244$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad susipažinusieji su jaunimo verslumo skatinimo programa, geriau vertina galimybes jauniems žmonėms pradėti ir plėtoti verslą Lietuvoje.

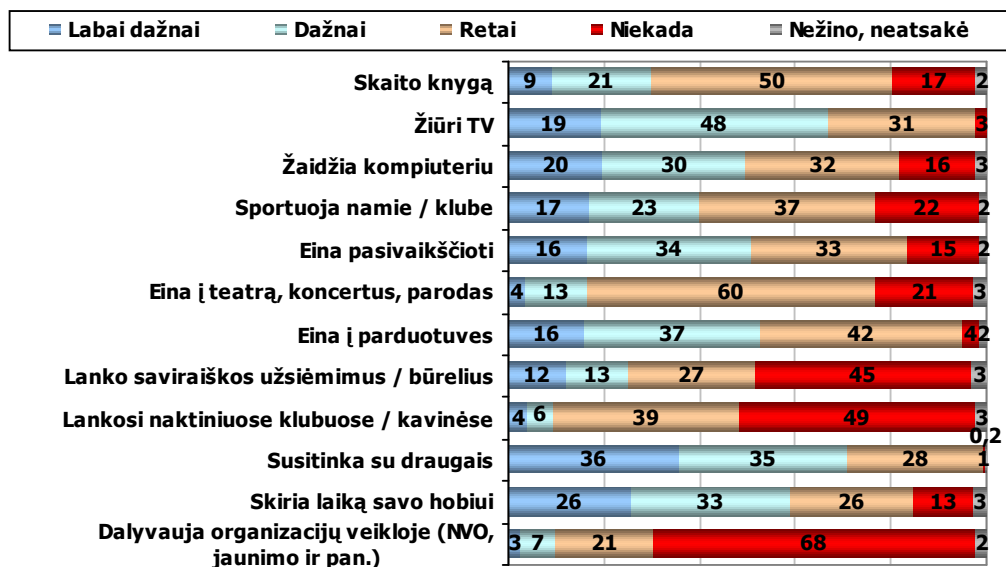
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai Pasvalio rajone svarbiausiomis problemomis, susijusiomis su darbu, laiko šias:

- ✓ **mažas darbo vietų skaičius** („nėra kur įsidarbinti, nekuriamos naujos darbo vietos“, „nedaug laisvų darbo vietų“, „nėra darbo pasirinkimo“, „nėra kaime darbų“)
- ✓ **sunkumai įsidarbinti jaunam žmogui / tik pabaigus studijas** („per mažą kvalifikuotų darbo vietų pasiūlą. Jaunas specialistas, įgijęs aukštąjį išsilavinimą, nėra suinteresuotas dirbti nekvalifikuotą darbą“)
- ✓ **atsainus jaunimo požiūris, nenoras dirbti** („reikia apskritai norėti dirbti“, „jaunimo atsainumas“)
- ✓ **maži atlyginimai už darbą** („maži atlyginimai“, „nedideli atlyginimai“).
Problemas, susijusias su darbu, tyrimo dalyviai siūlo spręsti šiais būdais:
- ✓ **aiškinantis, su kokiomis problemomis jaunimas susiduria ieškodamas darbo** („išsiaiškinti problemas“)
- ✓ **analizuojant darbo rinką** („aiškinčiausi, kokio darbo reikia“)
- ✓ **kuriant naujas darbo vietas jaunimui** („naujos darbo vietos“, „naujų darbo vietų paieška“)
- ✓ **skatinant darbdavius priimti į darbą jaunimą** („reikėtų skatinti darbdavius rinktis jaunus ir perspektyvius specialistus“)
- ✓ **skatinant jaunimo verslumą** („skatinčiau jaunimo verslumą“, „verslumo skatinimo programa“)
- ✓ **stengiantis pritraukti jaunimą grįžti į Pasvalį dirbti** („stengčiausi pritraukti kvalifikuotą jaunimą, jiems sudarant geras darbo sąlygas“).

3.5. Laisvalaikis

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kiek laiko jaunimas skiria savo laisvalaikiui, kaip jį leidžia, ar yra patenkinti savo laisvalaikiu ir kaip vertina savo galimybes įdomiai praleisti ir pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Laisvalaikis tiriamiesiems buvo apibrėžtas kaip laisvas laikas, liekantis nuo darbo, mokslo (mokymosi mokykloje) ir studijų.

Laisvalaikio leidimo būdai – pateikiama 12 laisvalaikio leidimo būdų, vertinamų 4 rangų skalėje nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.



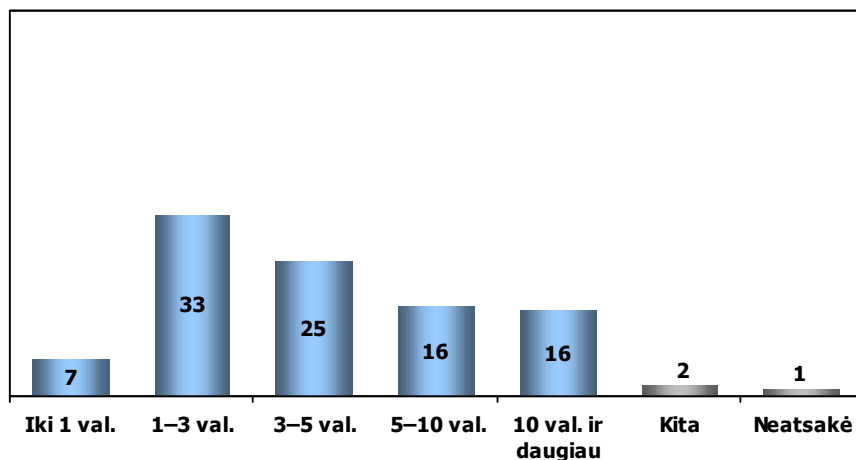
3.5.1 paveikslas. Laisvalaikio leidimo būdai (proc., N=403)

Populiariausi laisvalaikio leidimo būdai: susitikti su draugais (71 proc.), žiūrėti TV (67 proc.), skirti laiką savo hobiui (59 proc.), eiti į parduotuves (53 proc.), pasivaikščioti (50 proc.) bei žaisti kompiuteriu (50 proc.). Rečiau dalyvaujama organizacijų veikloje (10 proc.), lankomasi naktiniuose klubuose / kavinėse (10 proc.), einama į teatrą, koncertus, parodas (17 proc.) (žr. 3.5.1 pav.).

Moterys laisvalaikiu dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), žiūri TV (Pearsono χ^2 testo $p = 0,017$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankosi teatre, koncertuose, parodose (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lanko saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Vyrai dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Jauniausi tyrimo dalyviai dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), sportuoja (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankosi parduotuvėse (Pearsono χ^2 testo $p = 0,005$), naktiniuose klubuose, kavinėse (Pearsono χ^2 testo $p = 0,013$), lanko saviraiškos užsiėmimus (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), susitinka su draugais (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Vyriausi (24–29 m.) respondentai dažniau skaito knygas (Pearsono χ^2 testo $p = 0,008$). Kaimo tipo vietovių gyventojai dažniau žaidžia kompiuteriu (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$), eina pasivaikščioti (Pearsono χ^2 testo $p = 0,015$), lanko

saviraiškos užsiėmimus, būrelius (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), susitinka su draugais (Pearsono χ^2 testo $p = 0,003$), skiria laiką savo hobiams (Pearsono χ^2 testo $p = 0,011$).

Laisvalaikiui skiriamo laiko rodiklis – matuojamas vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamu laiku 5 rangų skale: iki 1, nuo 1 iki 3, nuo 3 iki 5, nuo 5 iki 10, 10 ir daugiau valandų. Pateikiamas procentinis vidutiniškai per savaitę laisvalaikiui skiriamo laiko pasiskirstymas.

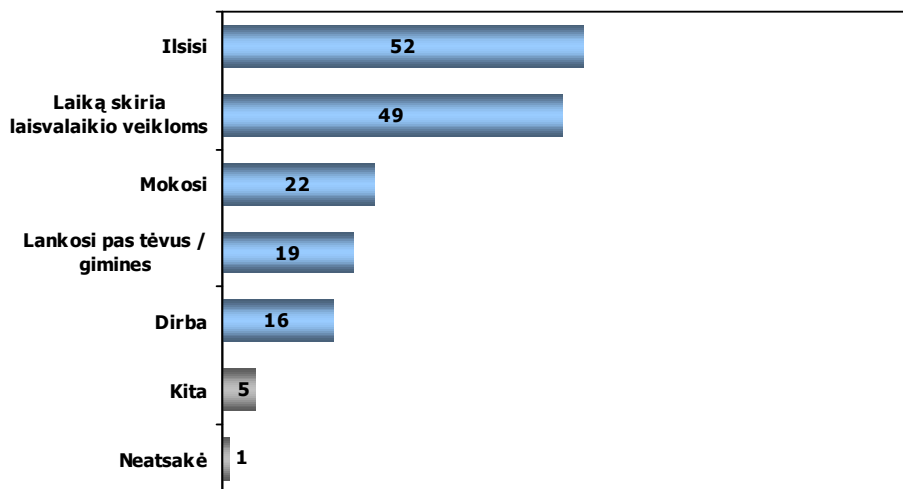


3.5.2 paveikslas. Laikas, skiriamas laisvalaikiui vidutiniškai per savaitę (proc., N=403)

40 proc. apklaustųjų laisvalaikiui skiria iki 3 val. per savaitę. 25 proc. – 3–5 val. 16 proc. – 5–10 val. Dar 16 proc. – 10 val. ir daugiau (žr. 3.5.2 pav.).

Iki 3 valandų laisvalaikiui per dieną dažniau skiria moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,003$). Daugiau nei 10 valandų laisvalaikiui dažniau skiria jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

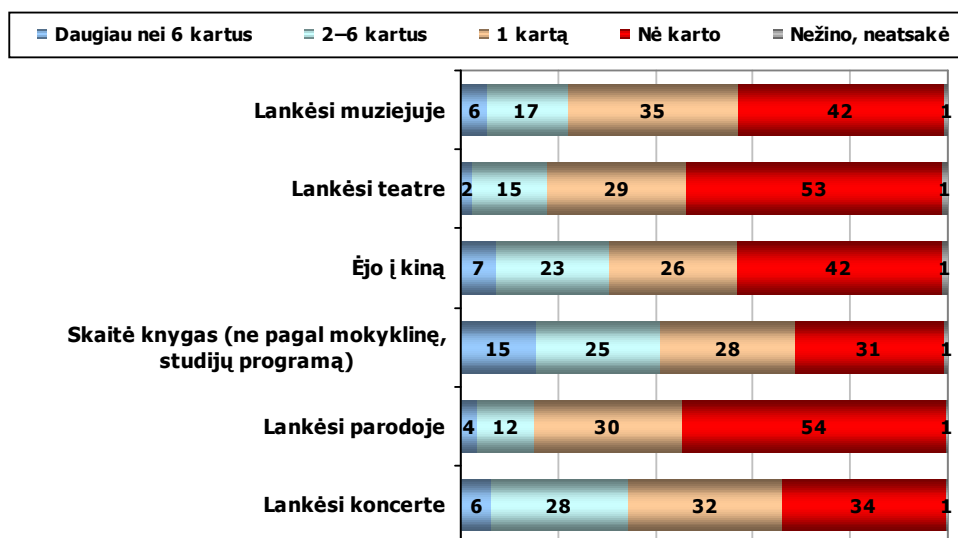
Savaitgalių leidimo būdų rodiklis – prašoma pažymėti, ką dažniausiai veikia savaitgaliais, nurodant du atsakymus iš pateiktų 5 su galimybe nurodyti kitą atsakymą. Pateikiamas procentinis atsakymo variantų pasiskirstymas.



3.5.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savaitgalių leidimo būdų rodiklį (proc., N=403)

Dažniausi savaitgalių leidimo būdai – poilsis (52 proc.) ir laiko skyrimas laisvalaikio veikloms (49 proc.) (žr. 3.5.3 pav.).

Kultūrinių renginių lankymo rodiklis – lankymosi kultūriniuose renginiuose: muziejuose, teatruose, kino teatruose, parodose, koncertuose ir knygų skaitymo per paskutinius 6 mėnesius dažnumas. Dažnumas matuojamas rangine skale, kurios galimi variantai: „daugiau nei 6 kartus“, „2–6 kartus“, „1 kartą“, „nė karto“. Pateikiamas procentinis pasiskirstymas pagal skirtingų kultūrinių renginių lankymo dažnumą.

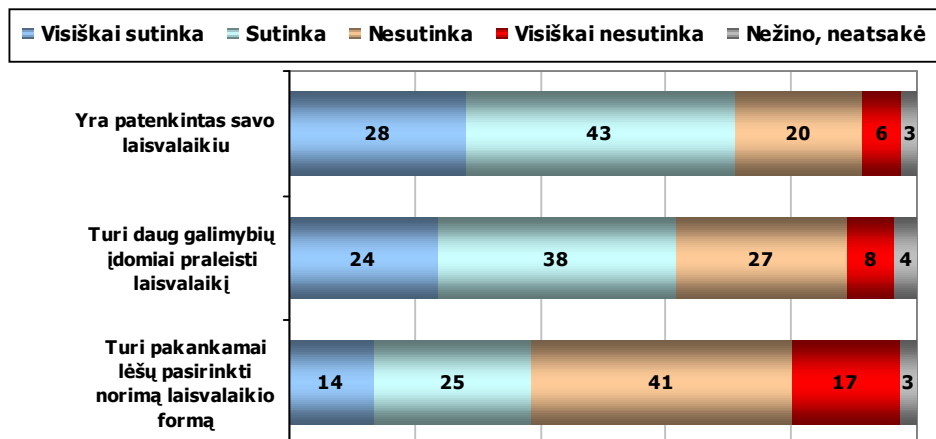


3.5.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal kultūrinių renginių lankymo rodiklį (proc., N=403)

Per paskutinius 6 mėnesius bent kartą knygą skaitė 68 proc. apklaustųjų. Koncerte lankėsi 66 proc., muziejuje – 58, o kine – 56 proc. respondentų (žr. 3.5.4 pav.).

Per paskutinius 6 mėnesius moterys dažniau skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), lankėsi muziejuose (Pearsono χ^2 testo $p = 0,003$), parodose (Pearsono χ^2 testo $p = 0,038$), teatre (Pearsono χ^2 testo $p = 0,004$). Jauniausi (14–18 m.) apklaustieji dažniau lankėsi koncertuose (Pearsono χ^2 testo $p = 0,014$), teatre (Pearsono χ^2 testo $p = 0,013$), ėjo į kiną (Pearsono χ^2 testo $p = 0,009$). Vyriausi (24–29 m.) respondentai dažniau skaitė knygas (Pearsono χ^2 testo $p = 0,030$).

Pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo ir turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodikliai – tai subjektyvūs rodikliai, matuojami 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiami procentiniai atsakymų pasiskirstymai.



3.5.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasitenkinimo laisvalaikiu, galimybių įdomiai leisti laisvalaikį vertinimo, turimų lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą vertinimo rodiklius (proc., N=403)

Savo laisvalaikiu patenkinti 71 proc. apklaustųjų. Daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį turi 62 proc. respondentų, o pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą – 39 proc. tyrimo dalyvių (žr. 3.5.5 pav.).

Pastebėtos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp 3.5.5 pav. pavaizduotų rodiklių:

- Stipri koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Spearmano $\rho=0,591$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo koreliacija tarp buvimo patenkintu savo laisvalaikiu ir turėjimo pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,453$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo koreliacija tarp turėjimo daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio praleidimo formą (Spearmano $\rho=0,492$, $p<0,001$).

Tai reiškia, kad kuo respondantai turi daugiau galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio leidimo formą, tuo jie yra labiau patenkinti savo laisvalaikiu. Savo laisvalaikiu dažniau patenkinti jauniausieji tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$). Jie taip pat pripažino turį daug galimybių įdomiai praleisti laisvalaikį (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$) ir pakankamai lėšų pasirinkti norimą laisvalaikio formą (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, kaip pagrindines priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai įvardijo:

- ✓ **didelį mokymosi krūvį** („mokausi labai daug“, „daug užduočių reikia atlikti mokslams“, „reikia daug mokytis“)
- ✓ **sudėtingą susisiekimą** („dėl transporto problemos“, „kol nuvažiuoji, kol parvažiuoji ir sutemsta“)
- ✓ **laiko trūkumą** („dėl laiko“, „neturiu laiko“).

Trys jaunesnieji (14–18 m.) tyrimo dalyviai patikino, kad **problemų efektyviai išnaudoti laisvalaikį jiems neiškyla** („aš išnaudoju“, „savo laisvalaikį išnaudoju efektyviai“, „neturiu problemų“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), efektyviai išnaudoti laisvalaikio negali dėl šių priežasčių:

- ✓ **didelis užimtumas ir laiko stoka** („dėl užimtumo“, „išnaudoju efektyviai“)
- ✓ **pinigų stygius** („dėl finansinių dalykų“, „stinga lėšų“, „nėra tam lėšų“).

Vis dėlto dauguma 19–29 m. amžiaus informantų teigė, kad savo **laisvalaikį geba išnaudoti efektyviai** („turiu visas galimybes laisvalaikiui“, „esu patenkinta savo laisvalaikiu“, „išnaudoju puikiai“, „išnaudoju“, „laisvalaikį išnaudoju pakankamai efektyviai“), o keletas jaunuolių teigimų, **laisvalaikį efektyviai išnaudoti padeda jo derinimas su turimomis galimybėmis** („išnaudoju pagal galimybes“, „pasirenku kas patogu ir arti“).

Jaunuolių teiraujantis, kaip būtų galima šalinti priežastis, neleidžiančias efektyviai išnaudoti laisvalaikį, 14–18 metų amžiaus tiriamieji pasiūlė:

- ✓ **mažinti mokymosi krūvį** („per daug namų darbų“, „mažinti mokymosi krūvį“, „reikia tada mesti mokslus, nėra pasirinkimo, nes labai didelis krūvis“)
- ✓ **gerinti susisiekimą** („reikia geresnio autobusų eismo“)
- ✓ **planuoti laiką ir darbus** („laiko planavimas“, „reikia planuoti savo veiklą“).

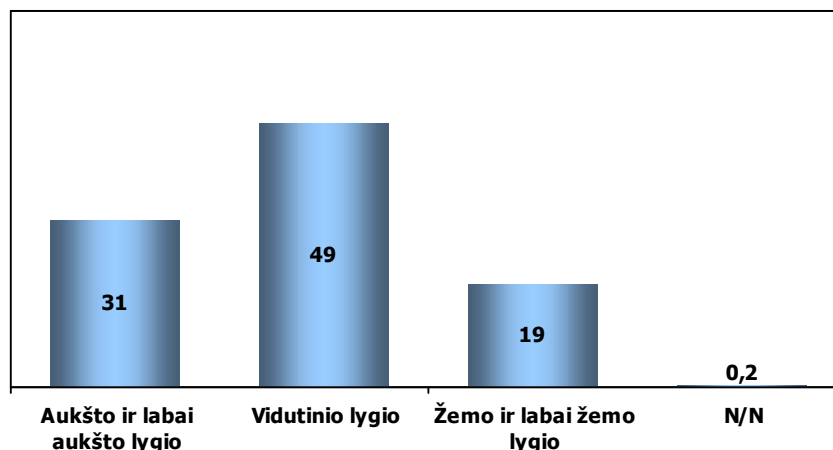
19–29 metų amžiaus jaunuoliai papildomai siūlo:

- ✓ **didinti darbo pasiūlą rajone** („reikia tik darbo“, „darbo problema“).

3.6. Draugai

Šia klausimų grupe siekiama išsiaiškinti, kokia yra jaunimo santykių su draugais kokybė, koks artimų draugų skaičius, ar lengva susirasti naujų draugų ir ar jaučia socialinį palaikymą.

Santykių su draugais kokybės rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie santykių su draugais patirtis arba santykių su draugais kokybės suvokimus. Santykių su draugais kokybė išreiškiama šiais draugystės požymiais: pasitenkinimas, pasitikėjimas, pagalbos suteikimas, atvirumas. Kiekvienam tiriamajam indikatorių rangų reikšmės sumuojamos ir gaunamas suminis santykių su draugais kokybės rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 5 reiškia silpnus, nepalaikančius, o 20 reiškia stiprius, palaikančius santykius su draugais, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo kokybiškesni santykiai su draugais, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš draugų. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 5 iki 10), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 16 iki 20) stiprumo / tvirtumo, palaikymo santykiuose su draugais.



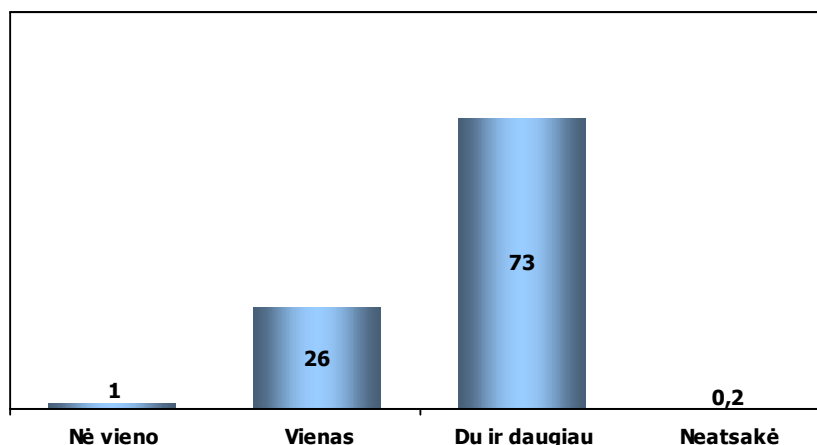
3.6.1 paveikslas. Santykių su draugais kokybės rodiklis (proc., N=403)

Santykių su draugais kokybės rodiklio vidutinė reikšmė – 13,8. Tai rodo vidutinį santykių su draugais kokybės lygį.

49 proc. apklaustųjų turi vidutinio stiprumo / tvirtumo palaikymo santykius su draugais. 31 proc. respondentų turi aukšto ir labai aukšto, o 19 proc. tyrimo dalyvių – žemo ir labai žemo lygio palaikymo santykius su draugais (žr. 3.6.1 pav.).

Nustatyta, kad aukšto ir labai aukšto lygio palaikymo santykius dažniau turi jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,013$).

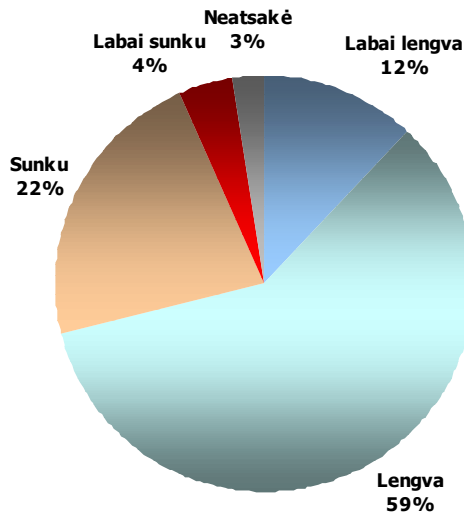
Artimų draugų skaičius – tai rodiklis, atspindintis socialinių santykių platumą. Jo nepakanka nusakyti visai santykių visumai, tačiau draugus mes renkames, jie nėra duoti gimstant, kaip, pavyzdžiui, šeimos nariai, giminaičiai, todėl santykiai su draugais gali būti artimesni, glaudesni, intensyvesni ir netgi svarbesni. Taip pat šis rodiklis tam tikra prasme atspindi gebėjimą užmegzti ir palaikyti draugiškus artimus santykius bent su vienu ar keliais žmonėmis. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.



3.6.2 paveikslas. Artimų draugų skaičius (proc., N=403)

Dauguma (73 proc.) apklaustųjų turi du ir daugiau artimų draugų. Vieną artimą draugą turi 26 proc., o nė vieno vos 1 proc. respondentų (žr. 3.6.2 pav.).

Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas – tai dar vienas rodiklis, parodantis tiriamojo suvokimą, kaip jam sekasi užmegzti naujas draugystes, naujus draugiškus santykius. Matuojamas keturių rangų skale, nuo „labai lengva“ iki „labai sunku“. Pateikiamas procentinis atsakymų pasiskirstymas.

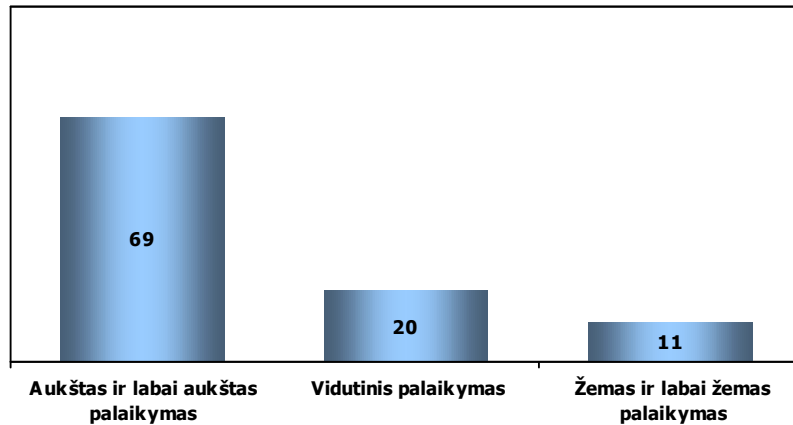


3.6.3 paveikslas. Naujų draugysčių užmezgimo lengvumas (proc., N=403)

Daugumai (59 proc.) apklaustųjų naujas draugystes užmegzti lengva. Dar 12 proc. – labai lengva. Naujas draugystes užmegzti sunku 22 proc. respondentų, labai sunku – 4 proc. (žr. 3.6.3 pav.).

Nustatytos silpnos neigiamos statistiškai reikšmingos naujų draugysčių užmezgimo lengvumo koreliacijos su artimų draugų skaičiumi (Spearmano $\rho = -0,240$, $p < 0,001$) ir santykių su draugais kokybės rodikliu (Spearmano $\rho = -0,122$, $p = 0,015$). Tai reiškia, kad daugiau artimų draugų turintiems ir geresniais santykiais su jais pasižymintiems jaunuoliams lengviau užmegzti naujas draugystes. Užmegzti naujas draugystes geriau sekasi jauniausiems (14–18 m.) apklaustiesiems (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir kaimo vietovių gyventojams (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojantis, ar tiriamieji apskritai sulaukia socialinės paramos ir palaikymo – nesvarbu, iš kokių žmonių, svarbu, kad susilaukia. Rodiklis matuojamas 7 dichotominiais indikatoriais, įvardijančiais įvairius socialinio palaikymo būdus. Kiekvienam tiriamajam skaičiuojami indikatoriai, kuriems pasirinktas atsakymo variantas „taip“. Gaunamas rodiklis, kuris kinta nuo 0 iki 7: 0 reiškia socialinio palaikymo ir paramos nebuvimą, o 7 – stiprų socialinį palaikymą ir paramą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: sulaukia labai žemo ir žemo (nuo 0 iki 3), vidutinio (nuo 4 iki 5) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 6 iki 7) socialinio palaikymo.



3.6.4 paveikslas. Socialinio palaikymo rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė socialinio palaikymo reikšmė yra 5,8. Tai yra tarp vidutinio arba aukšto palaikymo.

Dauguma apklaustųjų (69 proc.) susilaukia aukšto ir labai aukšto socialinio palaikymo, 20 proc. – vidutinio, o 11 proc. – žemo ir labai žemo lygio socialinio palaikymo (žr. 3.6.4 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga socialinio palaikymo rodiklio silpna neigiama koreliacija su naujų draugysčių užmezgimo lengvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,237$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad didesnę socialinį palaikymą jaučiantiems jaunuoliams lengviau susirasti naujų draugų. Aukštą ir labai aukštą socialinį palaikymą dažniau jaučia moterys (Pearsono χ^2 testo $p = 0,009$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 m. amžiaus jaunuoliai vienareikšmiškai pritaria draugų turėjimo svarbai. Šį teiginį jie grindžia:

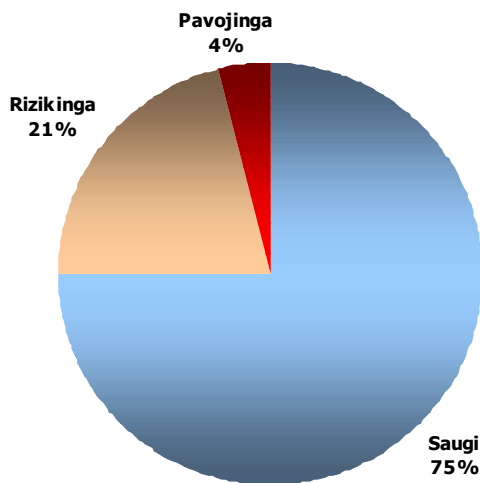
- ✓ **būtinybe bendrauti, išsipasakoti, pasitarti** („pabendrauti, pasitarti“, „būtini pašnekesiams“, „man būtini bendravimui“, „pasikalbame“, „aš turiu draugę, man patinka su ja bendrauti“, „tarpusavio bendravimui“, „būtini pasikalbėti, išsisakyti“, „draugai – žmonės, su kuriais gera bendrauti“, „gauti patarimų, su jais smagu paplepti“, „man reikalingi diskusijoms“, „man būtini pasitarti“)
- ✓ **galimybe kartu praleisti laisvalaikį** („nueiti kartu kur nors“, „būtini laisvalaikiui“, „kad būtų su kuo leisti laisvalaikį“, „kartu einame į renginius“, „su draugais malonu leisti laisvalaikį“, „kartu keliaujame, linksminame, vykstame į išvykas“, „draugai būtini, nes didžioji dauguma jaunimo laisvalaikį leidžia draugų būryje. Drauge sportuoja, drauge keliauja, drauge pramogauja“, „vienas juk krepšinio nežaisi“)
- ✓ **galimybe gauti įvairios pagalbos, patarimų** („pasitarti galima“, „padeda pamokas paruošti“, „pagalbai“, „draugai padeda nepalūžti“)
- ✓ **draugų suteikiamomis geromis emocijomis** („su draugais linksmiau būna“, „reikia draugų, liūdna be jų“).

3.7. Kaimynystė

Šios srities rodikliai aprėpia kaimynystės saugumą ir pasitenkinimą ja.

Kaimynystės saugumo rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 9 dichotominiai teiginiai, apie tai, kaip tiriamieji suvokia / žino apie kaimynystėje vykstančius nusikaltimus,

nelegalias veiklas, kurios mažina kaimynystės saugumą arba atspindi jos nesaugumą. Skaičiuojami visi atsakymai „ne“, gaunamas rodiklis, kintantis nuo 0 iki 9. 9 rodo saugiausią kaimynystę. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: saugi (9 balai), rizikinga (nuo 6 iki 8) ir pavojinga (nuo 0 iki 5) kaimynystė.



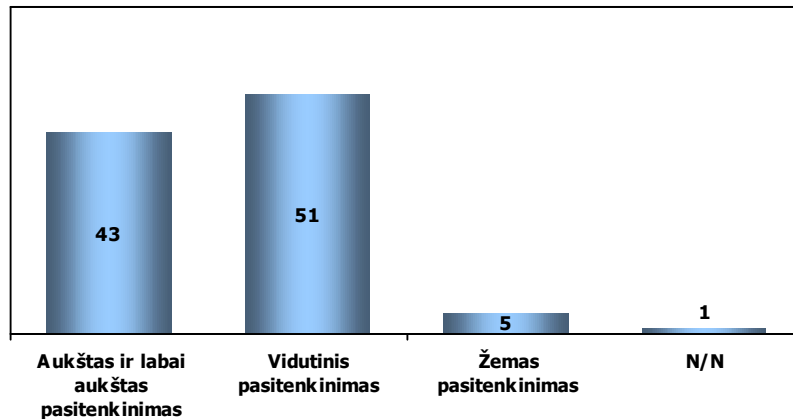
3.7.1 paveikslas. Kaimynystės saugumo rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė kaimynystės saugumo rodiklio reikšmė yra 8,5. Tai rodo, kad kaimynystės saugumo rodiklis balansuoja tarp saugios ir rizikingos.

Dauguma (75 proc.) apklaustųjų gyvena saugioje kaimynystėje. 21 proc. respondentų gyvena rizikingoje, o 4 proc. – pavojingoje kaimynystėje (žr. 3.7.1 pav.).

Saugioje kaimynystėje dažniau gyvena miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,019$).

Pasitenkinimo kaimynyste rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, apie santykių su kaimynais patirtis bei pasitenkinimo įvairiais santykių, gyvenimo kaimynystėje aspektais suvokimus, atspindintis tiek kaimynystės socialinę kontrolę, tiek jos solidarumą. Pasitenkinimo kaimynyste rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 28: 28 reiškia silpną, o 7 reiškia aukštą pasitenkinimą kaimynyste ir santykiais joje, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo didesnis pasitenkinimas, solidaresni santykiai, stipresni ryšiai kaimynystėje. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemiau vidutinio (nuo 22 iki 28), vidutinio (nuo 15 iki 21) ir aukšto ar labai aukšto (nuo 7 iki 14) lygio pasitenkinimas kaimynyste ir santykiais joje.



3.7.2 paveikslas. Pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis (proc., N=403)

Nustatyta, kad vidutinė pasitenkinimo kaimynystėje rodiklio reikšmė yra 15,2. Tai rodo, kad pasitenkinimas kaimynystėje yra vidutiniškas.

51 proc. apklaustųjų gyvena vidutinio pasitenkinimo lygio kaimynystėje, 43 proc. – aukšto, 5 proc. – žemo pasitenkinimo lygio kaimynystėje (žr. 3.7.2 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, jaunuoliai (14–29 m.), kaip svarbiausias problemas susijusias su jų rajonu / kaimu / kvartalu, įvardija šias:

- ✓ **jaunuolių pasyvumas** („*pasyvus kaimo jaunimas, nieko nenori*“)
- ✓ **nemandagus gyventojų elgesys** („*vaikiniai nemandagūs*“)
- ✓ **didelis atstumas iki rajono centro** („*toli iki centro*“)
- ✓ **girtaujantys žmonės** („*per daug geria*“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai, be jau minėtų priežasčių, regi ir šias jų rajono / kaimo / kvartalo problemas:

- ✓ **užimtumo trūkumas** („*mažas užimtumas*“)
- ✓ **bedarbystė** („*Pasvaly nėra darbo vietų*“).

Kaip didžiausią problemą 14–29 m. amžiaus jaunuoliai regi:

- ✓ **prastai išplėtotą infrastruktūrą** („*tamsu*“, „*vakarais labai tamsu*“, „*susisiekimai labai prastas*“, „*gatvių remontas per ilgai tęsiasi*“, „*vakarais tamsu*“, „*gatvių apšvietimas, kelių remontas*“, „*susisiekimai*“, „*infrastruktūra neišplėtotą*“, „*duobėtas kelias*“, „*reikia išasfaltuoti gatves*“)

Trys jaunuoliai (14–29 m.) patikino **nematantys jokių problemų** („*nematau problemų*“, „*jokių problemų*“, „*problemų neturiu*“).

Jaunuoliai (14–29 m.) mano, kad situaciją jų rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų:

- ✓ **rajono infrastruktūros gerinimas: dėmesys gatvių apšvietimui, gatvių remontui** („*infrastruktūros gerinimas*“, „*apšviesčiau gatves*“, „*išspręščiau gatvių apšvietimą*“, „*tamsiuoju paros metu reikalingas apšvietimas*“, „*pokyčiai infrastruktūroje*“, „*kad vakare gatves apšviestų*“, „*apšvietimo problemas išspręščiau*“, „*vakarais apšvietimą gatvėse įjungčiau*“, „*gatvių remontą paskubinčiau*“, „*sutvarkyčiau miesto gatves*“, „*kelių priežiūra*“, „*kelių asfaltavimas ir duobių užtaisymas*“, „*kelių priežiūra*“)
- ✓ **vietų, tinkamų jaunimui praleisti laisvalaikį mieste, kūrimas / renginių organizavimas** („*užimtumo gerinimas*“, „*kino teatrą atidaryčiau*“, „*kaimo kultūrinį*“)

gyvenimą aktyviau", „diskotekos jaunimui", „nėra kavinių jaunimui", „kultūros centre mokytis šokti")

- ✓ **viešojo transporto sistemos tobulinimas** („autobuso parko rėmimas", „autobusai kad važinėtų", „susisiekimą su rajono centru pagerinčiau", „susisiekimą tarp miesto ir kaimo gerinčiau")
- ✓ **bibliotekos darbo laiko ilginimas** („kad bibliotekos kaime dirbtų šeštadieniais ir vakarais", „biblioteka kaime kad dirbtų šeštadienį")
- ✓ **alkoholio prekybos uždraudimas kaimo vietovėse** („neleisčiau kaimo parduotuvėse prekiauti alkoholiu", „uždrausti alkoholių prekiauti kiekviename kaime")
- ✓ **sportui skirtų vietų tvarkymas** („greičiau baigtusi sporto salės ir baseino remontas").

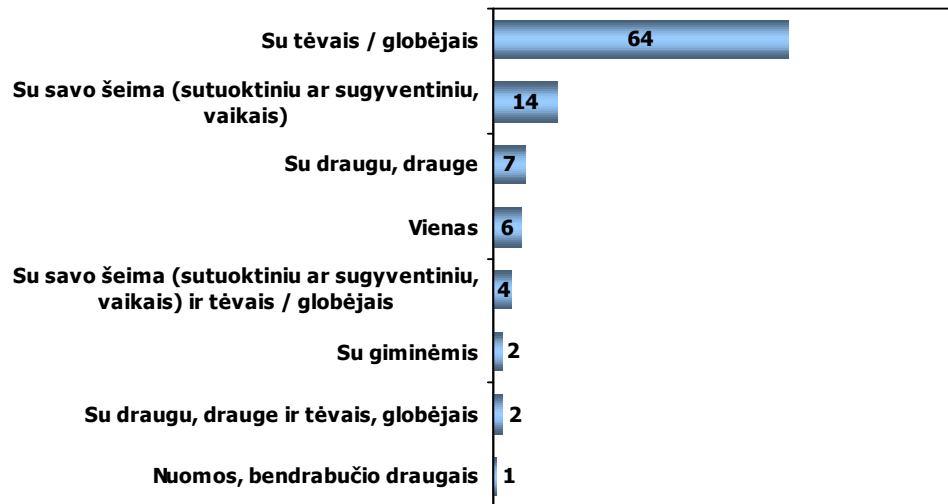
Vyresnieji (19-29 m.) informantai mano, kad situaciją rajone / kaime / kvartale pakeisti galėtų ir tai:

- ✓ **darbo vietų kūrimas / verslo skatinimas** („jaunimo įdarbinimas", „naujos darbo vietos jaunimui", „steigčiau darbo vietas", „verslumo skatinimo programos parengimas", „verslo skatinimas", „naujų darbo vietų kūrimas")
- ✓ **parama ir dėmesys jaunoms šeimoms** („jaunų šeimų rėmimas", „daugiau dėmesio jaunoms šeimoms")
- ✓ **jaunimo pritraukimas į Pasvalio rajoną** („jaunimo sugrąžinimas į rajoną", „jaunimo pritraukimas po studijų į rajoną")
- ✓ **dėmesio skyrimas švietimo įstaigoms** („didesnis dėmesys švietimo įstaigoms")
- ✓ **gyventojų nuomonių išklauskymas** („dažniau išklausčiau gyventojus", „atsižvelgti į nuomones")
- ✓ **gyventojų iniciatyvų skatinimas** („kaimo bendruomenių iniciatyvų rėmimas")
- ✓ **problemų, susijusių su vietinėmis gamyklomis, sprendimas** („Kuramos gamyklos problemas aktyviau spręsiu")
- ✓ **mokymo įstaigų plėtra kaimo vietovėse** („gražinčiau į kaimą mokyklas", „ikimokyklinio ugdymo plėtra kaimuose").

3.8. Gyvenimo sąlygos

Jaunimo gyvenimo sąlygoms apibūdinti buvo pasirinktos kelios rodiklių grupės. Jas sudaro rodikliai apie būsto sąlygas, materialinę padėtį bei sąlygas jauniems žmonėms užsiimti verslu.

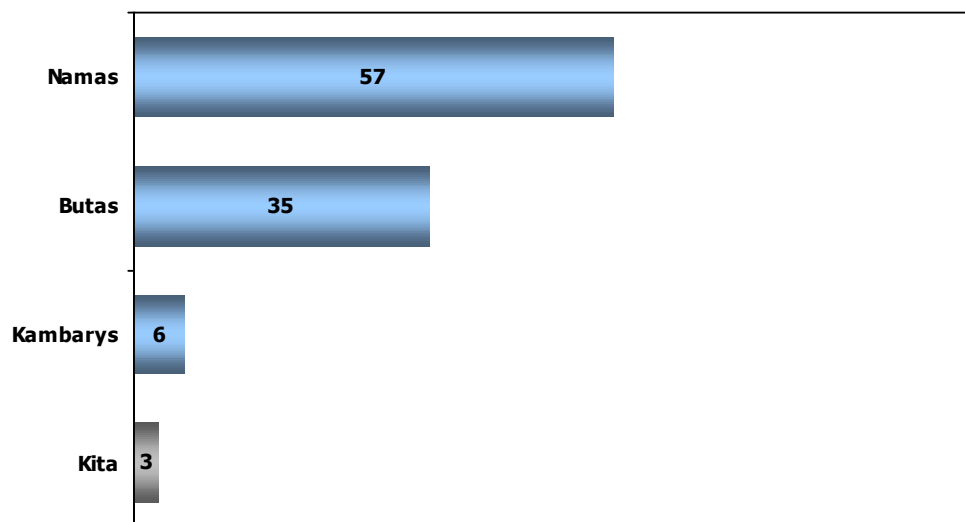
Būsto sąlygos apibūdinamos trimis rodikliais. Pirmas – su kuo vienuose namuose gyvena, pvz., vieni, su tėvais, su savo šeima, ar su savo šeima ir tėvais. Antras – kokiomis sąlygomis gyvena, t. y., kambarielyje, bute ar name. Trečias – kam priklauso būstas, kuriame gyvena, pvz., jiems, tėvams, nuomojamas ir pan. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.



3.8.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, su kuo kartu gyvena (proc., N=403)

64 proc. Pasvalio rajono jaunuolių gyvena su tėvais / globėjais. 14 proc. – su savo šeima. 7 proc. – su draugu (-e). 6 proc. jaunuolių gyvena vieni (žr. 3.8.1 pav.).

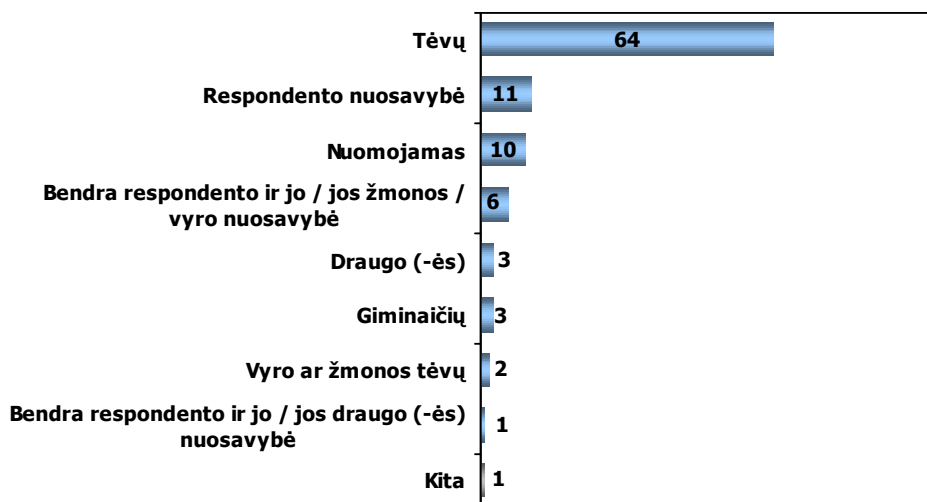
Su tėvais, globėjais dažniau gyvena kaimo vietovių atstovai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).



3.8.2 paveikslas. Būstas, kuriame gyvena (proc., N=403)

57 proc. apklaustųjų nurodė, kad gyvena name, 35 proc. – bute, dar 6 proc. – kambaryje (žr. 3.8.2 pav.).

Name dažniau gyvena jaunesni (14–18 m.), o bute – vyresni (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

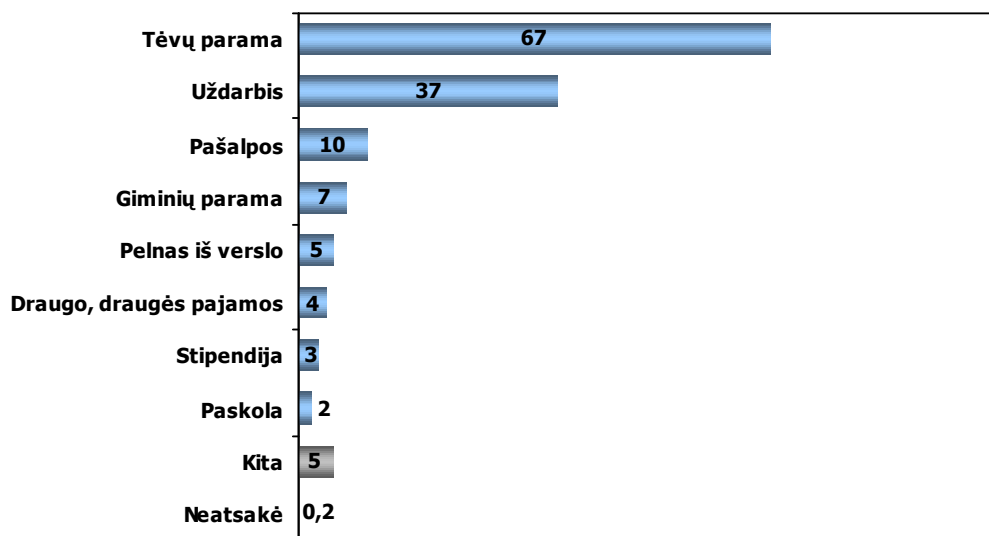


3.8.3 paveikslas. Būsto nuosavybė (proc., N=403)

64 proc. jaunuolių gyvena jų tėvams priklausančiame būste. Nuosavame ar bendros nuosavybės su žmona / vyru / draugu (-e) būste gyvena 17 proc. respondentų. 10 proc. gyvenamąjį būstą nuomojasi (žr. 3.8.3 pav.).

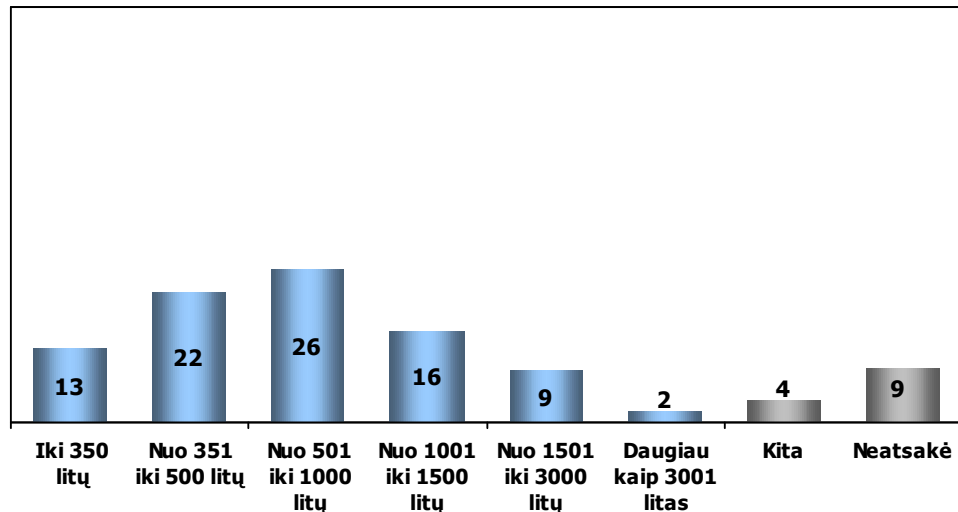
Kaimo vietovių gyventojai dažniau gyvena tėvams priklausančiame būste, o miesto – nuomotame (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Materialinė padėtis apibūdinama trimis rodikliais. Pirmas – pajamų šaltiniai, antras – kiek vidutiniškai pajamų tenka vienam šeimos nariui, atskaičiavus mokesčius, trečias – paskolos turėjimas ar neturėjimas. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.



3.8.4 paveikslas. Pajamų šaltiniai (proc., N=403)

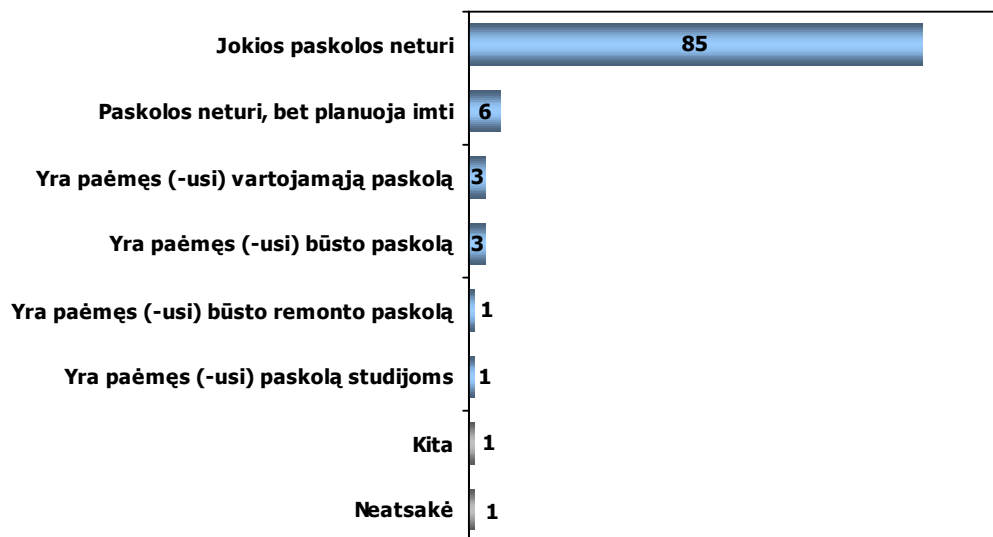
Tėvų paramą kaip pajamų šaltinį nurodė 67 proc. jaunuolių, uždarbį – 37 proc. 10 proc. respondentų gauna pašalpas, 7 proc. sulaukia giminių paramos. 5 proc. tiriamųjų nurodė, kad naudojasi pajamomis iš verslo (žr. 3.8.4 pav.).



3.8.5 paveikslas. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (proc., N=403)

35 proc. apklaustųjų pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui, nesiekia 501 Lt. 26 proc. pajamos svyruoja nuo 501 iki 1000 Lt. 27 proc. respondentų pajamos skaičiuojamos nuo 1001 Lt ir daugiau (žr. 3.8.5 pav.).

Vidutinio tiriamojo amžiaus (19–23 m.) apklaustųjų šeimų vienam gyventojui dažniau tenka mažiausios (iki 350 Lt) pajamos (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).



3.8.6 paveikslas. Turimos paskolos (proc., N=403)

85 proc. jaunuolių neturi jokios paskolos ir neketina imti. 6 proc. ketina imti paskolą (3.8.6 pav.).

Remiantis kokybinio tyrimo rezultatais, 19–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad geras gyvenimo sąlygas užtikrina:

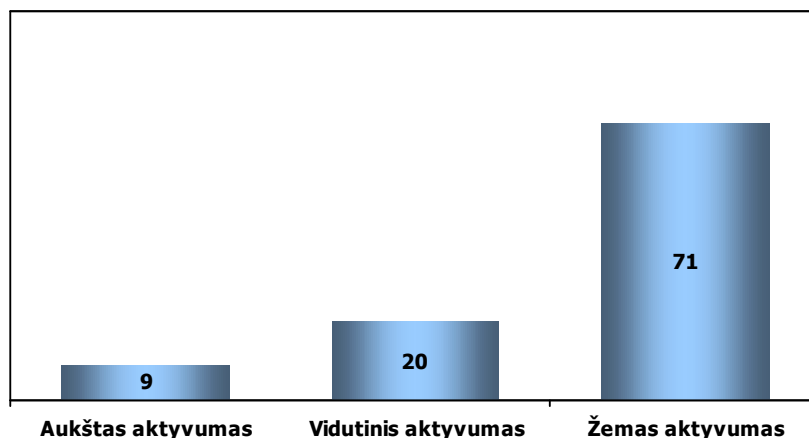
- ✓ **finansinis stabilumas** („finansai“, „materialinis saugumas“, „lėšos“, „finansinė padėtis“, „materialinis užtikrinimas“, „uždarbis“, „turimos lėšos“, „geros gyvenimo sąlygos paremtos materialinėmis vertybėmis“, „gerai uždirbti“)
- ✓ **stabilus darbas** („darbas“, „darbas labai svarbu“, „turimas darbas“)
- ✓ **išsilavinimas** („išsilavinimas“)
- ✓ **mobilumas** („mobilumas“)
- ✓ **saugumas** („saugumas“)
- ✓ **santarvė** („santarvė“).

3.9. Dalyvavimas

Dalyvavimas tyrime suprantamas labai plačiai. Tai – politinis-pilietinis aktyvumas, kuris nusakomas ne tik dalyvavimu rinkimuose, bet ir domėjimusi politika, partijų ir politikų politine veikla, dalyvavimu pilietinėse, labdaros akcijose, dalyvavimu savanoriškoje ir nevyriausybiųjų organizacijų veikloje. Tyrime naudojami rodikliai, skirti pačių tiriamųjų politiniam-pilietiniam, pilietiniam-labdariniam ir visuomeniniam (savivaldoje) aktyvumui nustatyti, taip pat rodikliai, skirti išsiaiškinti jaunuolių aplinkos politinį, pilietinį, visuomeninį aktyvumą.

3.9.1. Politinis-pilietinis dalyvavimas ir politinės nuostatos

Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi politinių partijų programomis, politikų veikla, dalyvavimą politinių partijų veikloje ir pan. Politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 8: 0 reiškia visišką pasyvumą, o 8 reiškia didelį aktyvumą. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 0 iki 2), vidutinio (nuo 3 iki 5) ir aukšto (nuo 6 iki 8) politinio-pilietinio aktyvumo.



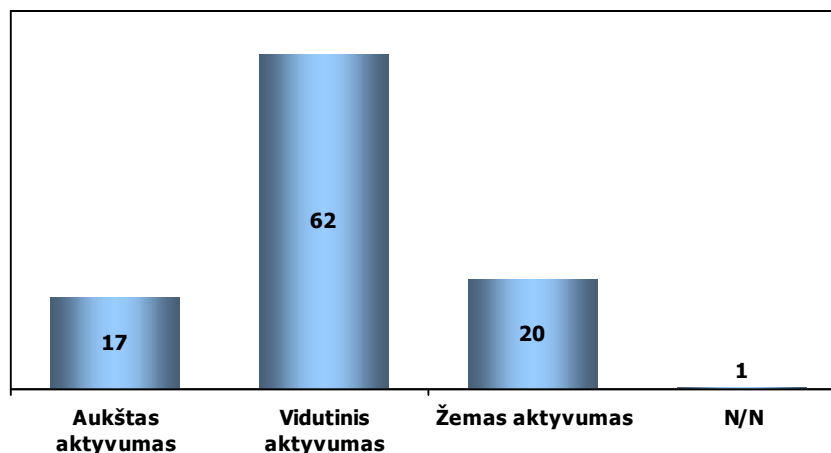
3.9.1.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmė – 1,9 (t. y. žemo aktyvumo rodiklis).

Didžiąją dalį (71 proc.) Pasvalio rajono jaunimo galima priskirti žemai politinio-pilietinio aktyvumo kategorijai. 20 proc. politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis vidutinis. 9 proc. pasižymi aukštu politiniu-pilietiniu aktyvumu (žr. 3.9.1.1 pav.).

Žemu politiniu-pilietiniu aktyvumu dažniau pasižymi jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,001$).

Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 indikatoriais, apie politinio-pilietinio aktyvumo apraiškas jaunuolių supančių žmonių (tėvų, mokytojų, draugų) elgesyje, pokalbių temose. Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 5 iki 20: 20 reiškia žemą, o 5 reiškia aukštą aplinkos politinį-pilietinį aktyvumą, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, aukštesnis domėjimasis politika ir politiniais įvykiais. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemo (nuo 16 iki 20), vidutinio (nuo 11 iki 15) ir aukšto (nuo 5 iki 10) lygio.



3.9.1.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklį (proc., N=403)

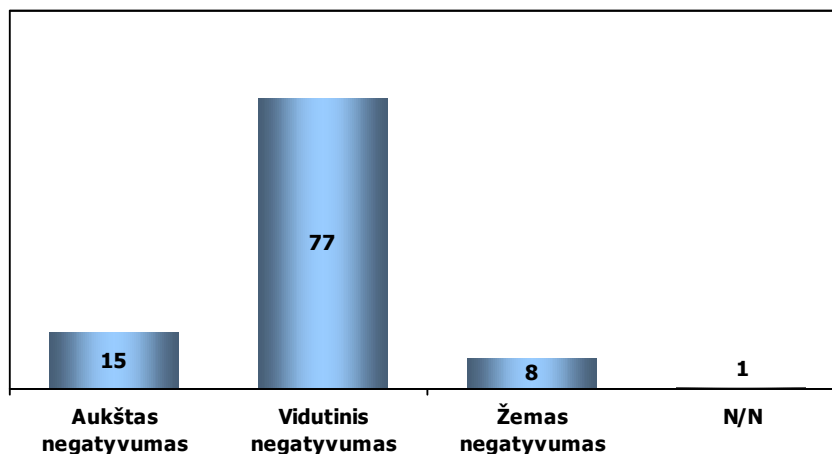
Aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,1. Ji nurodo vidutinį aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo lygį Pasvalio rajone.

Daugumos (62 proc.) respondentų aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo apraiškos yra vidutiniškos. 17 proc. apklaustųjų aplinka yra aukšto politinio-pilietinio aktyvumo, 20 proc. – žemo (žr. 3.9.1.2 pav.).

Nustatyta silpna neigiama statistiškai reikšminga koreliacija tarp politinio-pilietinio aktyvumo ir aplinkos politinio pilietinio aktyvumo rodiklių (Spearmano $\rho = -0,216$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad aukštesnio politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje gyvenantis jaunimas yra politiškai-pilietiškai aktyvesnis. Aukšto politinio-pilietinio aktyvumo lygio aplinkoje dažniau gyvena vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,016$).

Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, tiriančiais nuostatas į politiką, politikus, partijas ir jų veiksmus, atspindi požiūrio į politiką negatyvumą. Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą požiūrio į politiką negatyvumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis požiūrio į politiką negatyvumo lygis ir

atvirkščiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) negatyvumo lygis.



3.9.1.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal požiūrio į politiką negatyvumo rodiklį (proc., N=403)

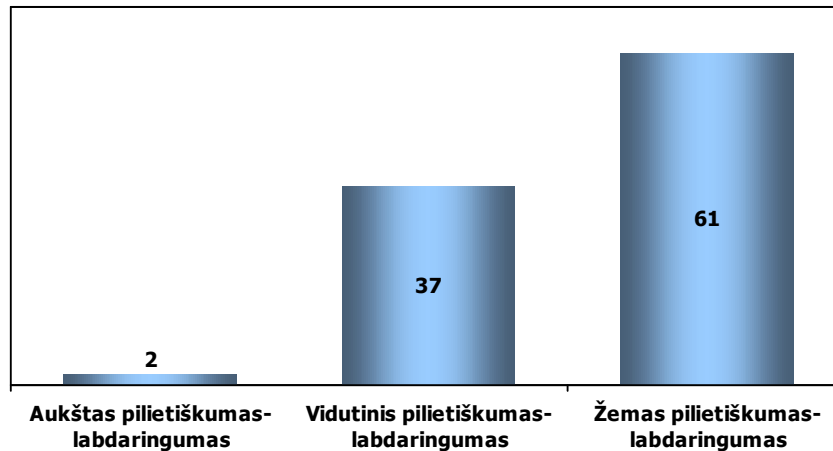
Požiūrio į politiką negatyvumo rodiklio vidutinė reikšmė – 13,9. Šis rodiklis rodo vidutiniškai neigiamą Pasvalio jaunimo nuostatą į politiką, politikus lygi.

Daugumos jaunuolių požiūrio į politiką negatyvumas yra vidutiniškas (77 proc.) 15 proc. – į politiką žiūri itin negatyviai. 8 proc. apklaustųjų galima priskirti prie turinčių teigiamas nuostatas į politiką (žr. 3.9.1.3 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp politinio-pilietinio aktyvumo ir požiūrio į politiką negatyvumo rodiklių (Spearmano $\rho=0,190$, $p<0,001$). Tai rodo, kad politiškai-pilietiška aktyvesni jaunuoliai neigiamiau vertina politiką.

3.9.2. Pilietinis-visuomeninis dalyvavimas

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 6 indikatoriais, atspindinčiais pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą kaimynystės gyventojų susirinkimuose ir pan. Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 24 iki 6: 24 reiškia žemą, o 6 reiškia aukštą pilietiškumo-labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 18 iki 24), vidutinis (nuo 12 iki 17) ir aukštas (nuo 6 iki 11) pilietiškumo-labdaringumo lygis.



3.9.2.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pilietiškumo-labdaringumo rodiklį (proc., N=403)

Pilietiškumo-labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,1. Ši reikšmė pažymi žemą pilietiškumo-labdaringumo lygį.

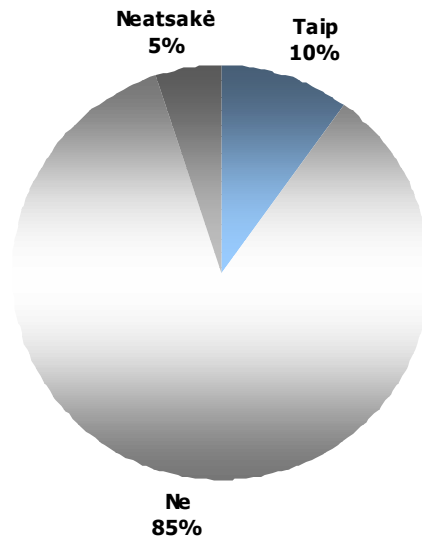
61 proc. apklaustųjų buvo nustatytas žemas pilietiškumo-labdaringumo lygis, 37 proc. – vidutinis. 2 proc. priskiriami aukšto pilietiškumo-labdaringumo kategorijai (žr. 3.9.2.1 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos pilietiškumo-labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,222$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politiškumo-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,194$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,109$, $p=0,029$).

Tai reiškia, kad aukštesnio pilietiškumo-labdaringumo lygio apklaustieji yra politiškai-pilietiškai aktyvesni, gyvena politiškai-pilietiškai aktyvesnėje aplinkoje ir neigiamiau vertina politiką. Žemu pilietiškumo ir labdaringumo lygiu dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,005$).

Narystės nevyriausybinese organizacijose rodiklis – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Prašoma nurodyti organizacijos, kurioje dalyvauja, pavadinimą. Pateikiamas procentinis atsakymų variantų pasiskirstymas.

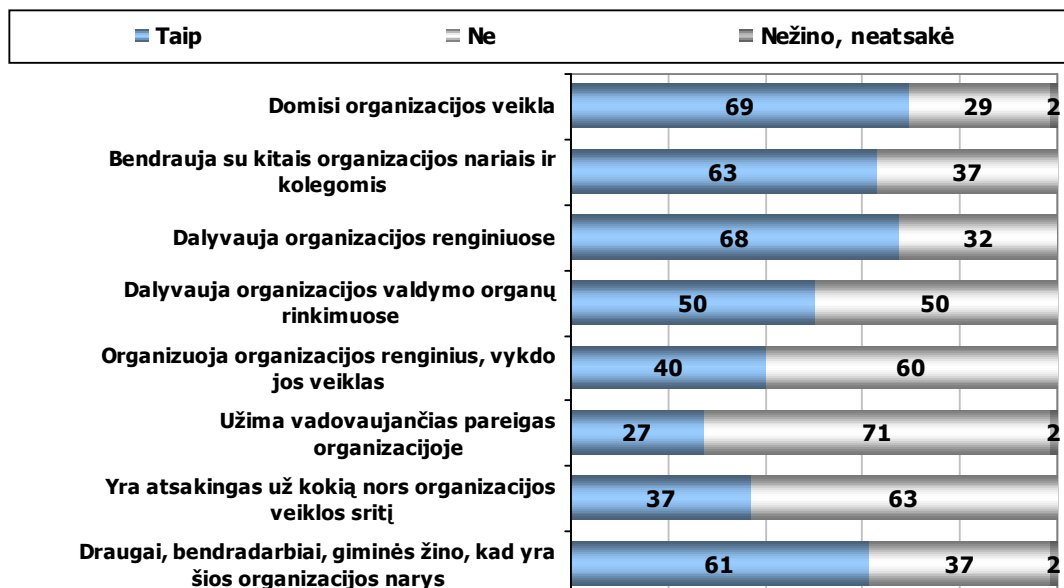


3.9.2.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal narystės nevyriausybinėse organizacijose rodiklį (proc., N=403)

Nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvauja 10 proc. tiriamųjų (žr. 3.9.2.2 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga priklausymo nevyriausybiniams organizacijoms silpna neigiama koreliacija su politiško-pilietiškumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,237$, $p < 0,001$). Tai reiškia, kad nevyriausybiniams organizacijoms dažniau priklauso politiškai-pilietiškai aktyvūs jauni žmonės. Dažniau nevyriausybiniams organizacijoms priklauso vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,031$).

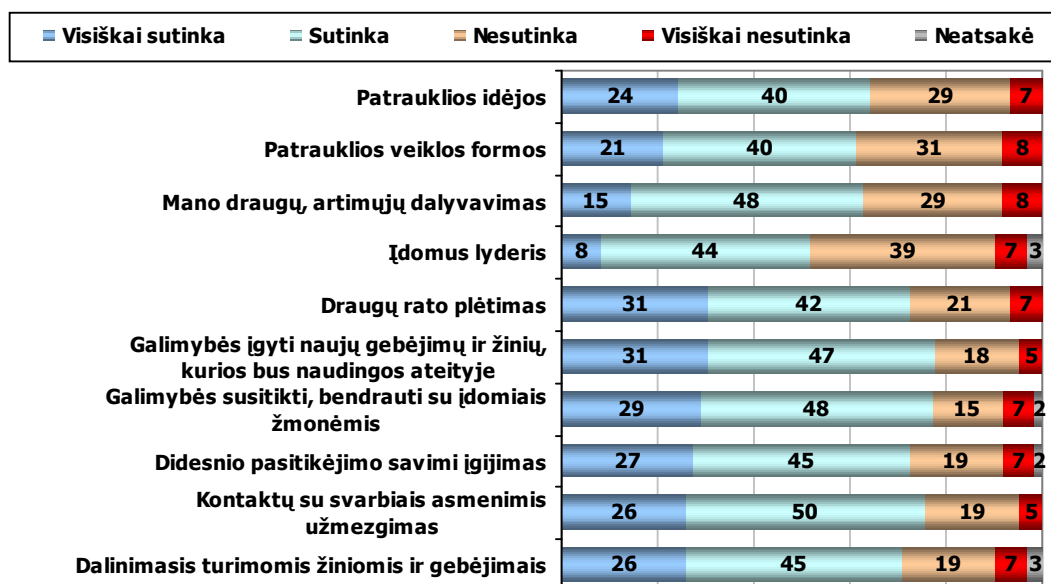
Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys – 8 teiginiai apie įvairius įsitraukimo į NVO veiklą būdus, atspindintys dalyvavimo / įsitraukimo / įsipareigojimo organizacijai lygmenis. Pateikiami procentiniai atsakymų variantų pasiskirstymai.



3.9.2.3 paveikslas. Dalyvavimo NVO (įsitraukimo) veikloje lygmenys (proc., N=62)

Dauguma nevyriausybinių organizacijų narių domisi organizacijos veikla (69 proc.), dalyvauja organizacijos renginiuose (68 proc.), bendrauja su kitais organizacijos nariais bei kolegomis (63 proc.), dalyvauja organizacijos valdymo organų rinkimuose (50 proc.). 61 proc. teigia, kad jų draugai, bendradarbiai, giminės žino apie jų narystę organizacijoje (žr. 3.9.2.3 pav.).

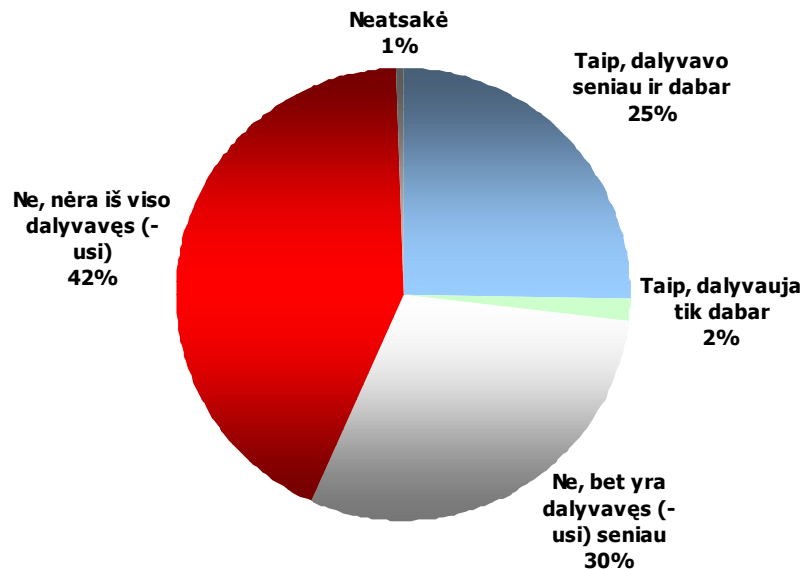
Dalyvavimo NVO motyvai – 10 motyvus apibūdinančių teiginių. Kiekvienas teiginys matuojamas 4 rangų skale nuo „visiškai sutinku“ iki „visiškai nesutinku“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.9.2.4 paveikslas. Dalyvavimo NVO motyvai (proc., N=62)

Dauguma (52–78 proc.) apklaustųjų visiškai sutinka / sutinka su pateiktais teiginiais, t. y. dalyvavimas NVO veikloje yra visapusiškai motyvuotas (žr. 3.9.2.4 pav.).

Dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklis – dalyvavimas savanoriškoje veikloje (*be jokio piniginio atlygio, savo valia / noru pasirinktas ir dirbamas darbas, kuris nėra dirbamas šeimos nariams ar giminėms*) per pastaruosius 6 mėnesius, matuojamas keturių rangų skale: dalyvavo seniau ir dabar, dalyvauja dabar, nedalyvauja, bet dalyvavo anksčiau, nedalyvauja ir nedalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.9.2.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal dalyvavimo savanoriškoje veikloje rodiklį (proc., N=403)

42 proc. Pasvalio rajono jaunimo apskritai nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje. 30 proc. šiuo metu nedalyvauja, nors anksčiau teko tuo užsiimti. 25 proc. dalyvavo ir seniau, ir dabar. 2 proc. pradėjo dalyvauti tik dabar (žr. 3.9.2.5 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos dalyvavimo savanoriškoje veikloje koreliacijos su šiais rodikliais:

- Vidutinio stiprumo neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = -0,352$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,122$, $p = 0,014$)
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su pilietiškumo-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho = 0,319$, $p < 0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su buvimu nevyriausybinės organizacijos nariu (Spearmano $\rho = 0,283$, $p < 0,001$).

Tai reiškia, kad savanoriškoje veikloje dažniau dalyvauja politiškai-pilietiškai aktyvūs apklaustieji, gyvenantys politiškai-pilietiškai aktyvioje aplinkoje tyrimo dalyviai, aukšto politiško-labdaringumo lygio respondentai ir nevyriausybinių organizacijų nariai. Dažniau savanoriškoje veikloje dalyvauja vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,012$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,003$).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai yra pasidalinę į pilietiškai aktyvius ir pasyvius. Aktyvumą lemiančiomis priežastimis įvardijamos:

- ✓ **noras bendrauti, dirbti komandoje** („patinka bendrauti“, „patinka darbas kolektyve, planuoti planus ir įgyvendinti“)
- ✓ **asmeninės būdo savybės** („man tai patinka“, „nes man patinka“, „man patinka visur dalyvauti“)
- ✓ **šėimos narių įtaka** („dalyvaujame visa šeima“).
14–18 m. amžiaus informantų pasyvumą lemiančios priežastys:
- ✓ **laiko stygius** („trūksta tam laiko“, „nėra kada akcijoms, vos spėju suktis ir taip“)

- ✓ **patrauklios veiklos trūkumas** („nedalyvauju, nes neįdomu“)
 - ✓ **atstumas iki rajono centro** („nėra kaip nuvykti į centrą“)
 - ✓ **didelis mokymosi krūvis** („daug pamokų“).
- Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.) labiau linkę būti aktyviais. Tai lemia:
- ✓ **siekis įgyti naujų žinių, kilti karjeros laiptais** („jaunimo organizacijose dalyvavau kai buvau studentė, kur gavau neįkainojamos patirties, tos patirties troškimas ir paskatino toliau būti aktyvia“, „karjeros siekimas“)
 - ✓ **bendravimas su panašius interesus turinčiais žmonėmis** („man patinka bendrauti su tokiais kaip aš žmonėmis“, „įdomu su draugais kartu dalyvauti“)
 - ✓ **darbas komandoje** („man patinka dirbti komandoje“)
 - ✓ **turimos galimybės** („dalyvauju pagal galimybes“).
- Vyresniųjų amžiaus grupės pasyvumą lemiantys veiksniai:
- ✓ **laiko stygius** („tai lemia laikas“, „laiko stoka“)
 - ✓ **galimybių trūkumas** („nėra galimybių“)
 - ✓ **prasta emocinė savijauta** („ne, nes nėra nuotaikos“).

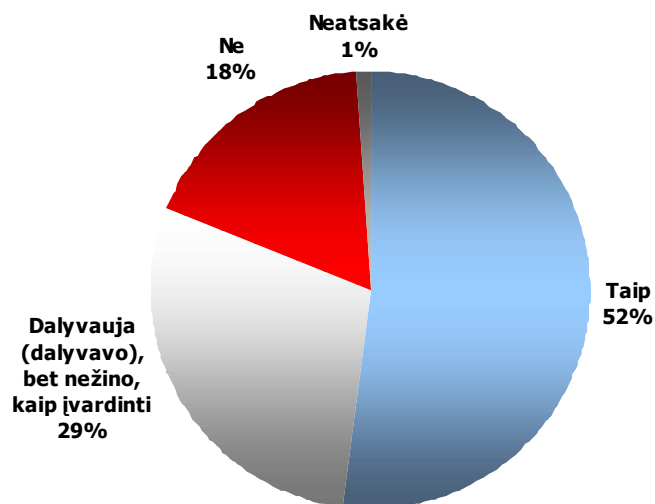
Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 metų amžiaus jaunuoliai mano, kad jų bendraamžių pilietinį aktyvumą paskatintų:

- ✓ **aktyvus skatinimas / pavyzdžio demonstravimas užsiimti veiklomis** („aktyviai rodyti pavyzdį“, „skatinimo dabar nėra“, „aktyviai skatinti“, „paskatos“, „skatinti bei motyvuoti“, „reikia pakvietimo“, „jaunimas savaime netaps aktyvesnis. Jaunimą turi įtraukti ir sudominti“)
- ✓ **auklėjimas šeimoje, tėvų įsitraukimas į veiklas** („reikia pradėti nuo šeimos“, „reikia, kad tėvai dalyvautų, tai leistų ir mums tada dalyvauti kartu“, „čia jau šeimos problemos, kaip tėvai, taip ir vaikai elgiasi“, „manau, kad daug lemia šeimos pažiūros“, „manau, tai išmokstama šeimoje“).

Atskirai 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, be jau minėtų būdų, bendraamžių aktyvumą siūlo skatinti:

- ✓ **įvedant visuomenei naudingo darbo pamokas** („įvesti visuomenei naudingo darbo pamokas“).
 - ✓ **sumažinant mokymosi krūvį** („mažiau namų darbų“)
- 19–29 metų amžiaus informantai taip pat pritaria:
- ✓ **bendravimui su jaunimu** („reikia tiesiog daugiau su jaunimu bendrauti“, „bendrauti reikia“).

Dalyvavusiųjų savanoriškoje veikloje buvo paklausta, ar galėtų įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvavo. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

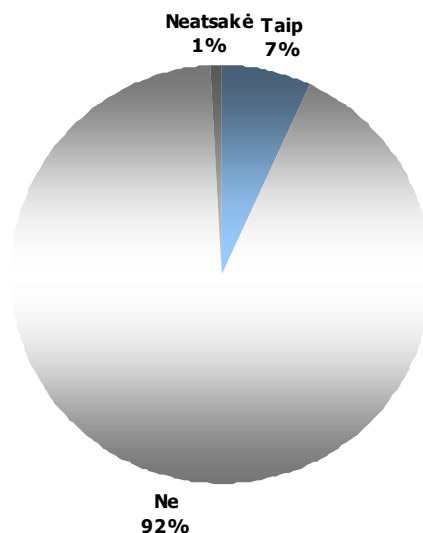


3.9.2.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal tai, ar jie sugeba įvardinti, kokioje savanoriškoje veikloje dalyvauja (proc., N=231)

52 proc. tiriamųjų pasisakė, kad galėtų įvardyti savanorišką veiklą, kurioje dalyvavo. 29 proc. mano, kad būtų sudėtinga apibrėžti tai, kur jiems teko dalyvauti. 18 proc. negali įvardyti savo savanoriškos veiklos (žr. 3.9.2.6 pav.).

Veiklą, kurioje dalyvauja, dažniau galėtų įvardinti miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,007$).

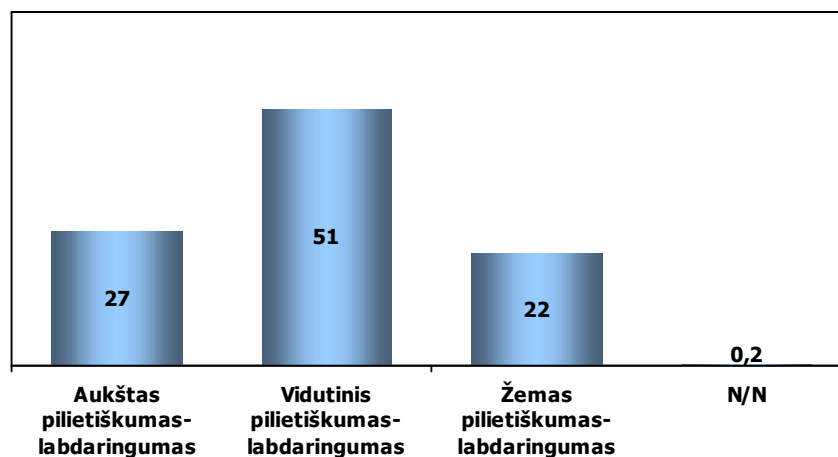
Priklausymo neformaliai grupei ar stiliui (pvz., reperiai, metalistai, gotai, baikeriai, pankai, rokeriai, hipiai, skinhedai ir kt.) **rodiklis** – matuojamas dichotomine skale – dalyvauja arba nedalyvauja. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.9.2.7 paveikslas. Priklausymas neformaliai grupei ar stiliui (proc., N=403)

7 proc. apklaustųjų priskyrė save prie neformalių grupių, stiliaus atstovų (žr. 3.9.2.7 pav.).

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais, atspindinčiais jaunuolių tėvų, draugų pilietinio aktyvumo ir labdaringumo apraiškas, pvz., dalyvavimą ir aukojimą labdaros-paramos renginiuose, dalyvavimą NVO veikloje, pagalbą kaimynams ir pan. Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio reikšmės kinta nuo 28 iki 7: 28 reiškia žemą, o 7 – aukštą aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo lygį, vadinasi, kuo mažesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnis aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 22 iki 28), vidutinis (nuo 16 iki 21) ir aukštas (nuo 7 iki 15) aplinkos pilietiškumo-labdaringumo lygis.



3.9.2.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklį (proc., N=403)

Aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio vidutinė reikšmė – 18,1. Tai reiškia, kad aplinka, kurioje gyvena Pasvalio rajono jaunuoliai, yra vidutinio pilietinio-labdaringo aktyvumo lygio.

51 proc. jaunuolių teigia, kad juos supa vidutinio lygio pilietiškumo ir labdaringumo aplinka. 27 proc. aplinka yra aukšto pilietiškumo-labdaringumo lygio. 22 proc. – žemo (žr. 3.9.2.8 pav.).

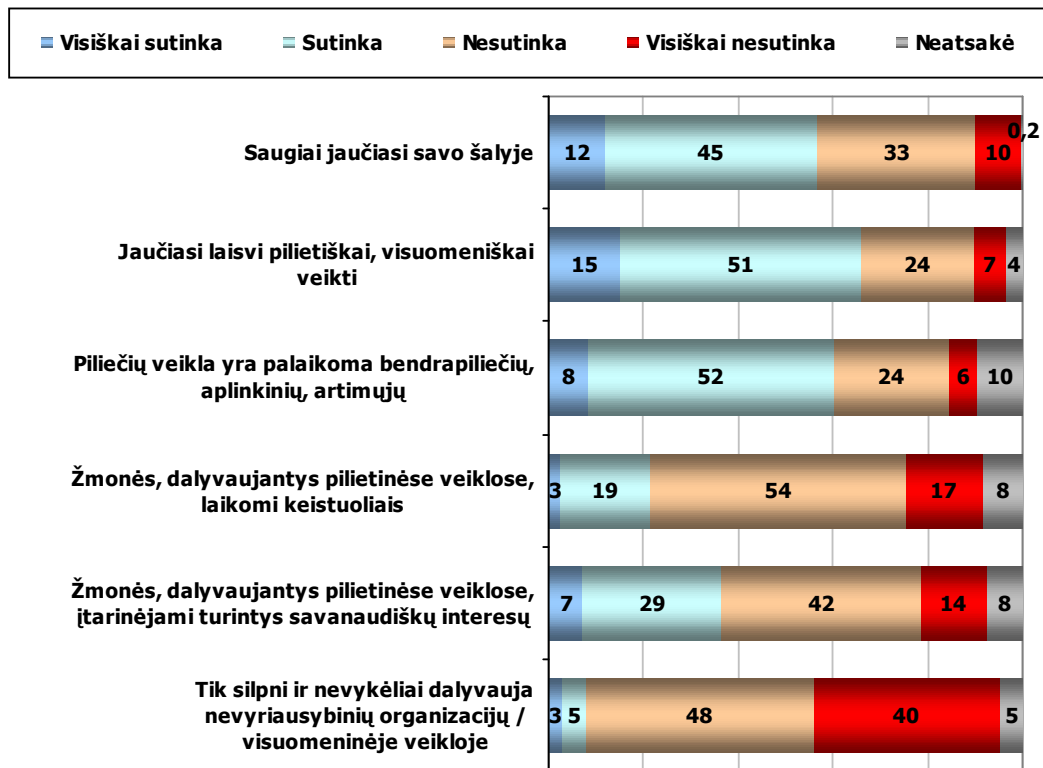
Nustatytos statistiškai reikšmingos aplinkos pilietiškumo ir labdaringumo rodiklio koreliacijos su šiais rodikliais:

- Silpna neigiama koreliacija su politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,164$, $p<0,001$)
- Vidutinio stiprumo teigiama koreliacija su aplinkos politinio-pilietinio aktyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,318$, $p<0,001$)
- Silpna teigiama koreliacija su politiško-labdaringumo rodikliu (Spearmano $\rho=0,236$, $p<0,001$)
- Silpna neigiama koreliacija su požiūrio į politiką negatyvumo rodikliu (Spearmano $\rho=-0,154$, $p=0,002$).

Tai reiškia, kad kuo aukštesnis aplinkos pilietiškumas ir labdaringumas, tuo didesnis politinis-pilietinis aktyvumas, aplinkos politinis-pilietinis aktyvumas, didesnis politiško-labdaringumas-Pasvalio rajono savivaldybės jaunimo problematikos tyrimas, 2012

labdaringumas ir pozityvesnis požiūris į politiką. Aukšto pilietiškumo ir labdaringumo lygio aplinkoje dažniau gyvena moterys (Pearsono χ^2 testo $p=0,013$).

Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu – 6 teiginiai apie nuostatas, matuojami 4 rangų skale. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.9.2.9 paveikslas. Nuostatos pilietinės visuomenės atžvilgiu (proc., N=403)

Dauguma apklaustųjų jaučiasi laisvi visuomeniškai veikti (66 proc.), laikosi nuostatos, kad piliečių veikla yra palaikoma bendrapiliečių, aplinkinių, artimųjų (60 proc.) bei jaučiasi saugiai savo šalyje (57 proc.). 36 proc. respondentų mano, jog žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. 22 proc. manymu, tokie žmonės laikomi keistuoliais. 8 proc. teigimu, nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvauja tik silpni ir nevykėliai (žr. 3.9.2.9 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, kaip piliečiai savo miestui norėtų pasitarnauti:

- ✓ **gražindami aplinką** („padėti tvarkyti, dalyvauti talkose“, „dažniau talkas kviesčiau“, „daryčiau, kad gražesnis ir tvarkingesnis būtų“, „dalyvauti skelbiamose tvarkymo akcijose, kova prieš šiukšles“, „norėčiau sutvarkyti senąjį miesto parką“, „daugiau tvarkymosi akcijų“, „dalyvauti tvarkymo akcijose“)
- ✓ **dalyvaudami renginiuose, akcijose** („dalyvauti aktyviai organizuojamuose renginiuose“, „dalyvauti renginiuose“, „dalyvauti skelbiamose akcijose“, „aktyviai ir pastoviai dalyvauti akcijose“)
- ✓ **laikydami taisyklių** („atsakingai laikantis taisyklių“).

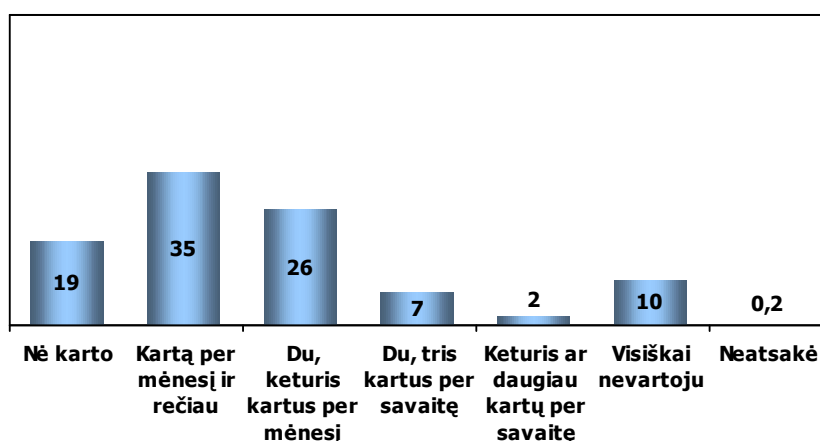
Vyresnieji (19–29 m.) informantai, savo miestui kaip piliečiai taip pat pasitarnautų:

- ✓ **užsiimdami visuomenine veikla** („*norėčiau užsiimti visuomenine veikla*“).

3.10. Žalingi įpročiai

Šioje tyrimo dalyje vertinamas jaunimo alkoholio vartojimo dažnumas, priklausomybė nuo alkoholio bei jo vartojimo priežastys, santykis su narkotikų vartojimu, žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, rūkymo, interneto vartojimo įpročiai, įsitraukimas į lošimus bei migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo dažnumas.

Alkoholio vartojimo rodiklis – matuojamas alkoholio vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

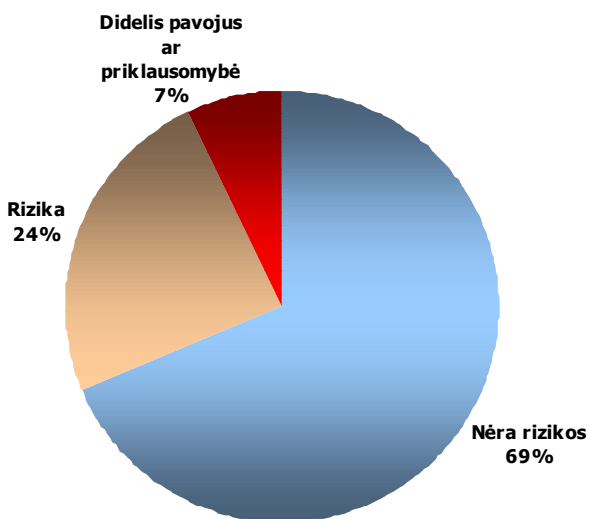


3.10.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal alkoholio vartojimo rodiklį (proc., N=403)

Per paskutinius šešis mėnesius 35 proc. jaunuolių alkoholį vartojo kartą per mėnesį ar rečiau, 26 proc. – du, keturis kartus per mėnesį. 9 proc. tai darė dažniau. 29 proc. per paskutinius šešis mėnesius alkoholio nevartojo (žr. 3.10.1 pav.).

Alkoholinių gėrimų per paskutinius 6 mėnesius dažniau visai nevartojo moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,002$).

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 5 dichotominiais teiginiais, apie alkoholio vartojimo įpročius. Rodiklio reikšmės kinta nuo 0 iki 5: 5 rodo priklausomybę nuo alkoholio. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: nėra rizikos (0 balų), rizika (nuo 1 iki 2) ir didelis pavojus arba priklausomybė nuo alkoholio (nuo 3 iki 5).



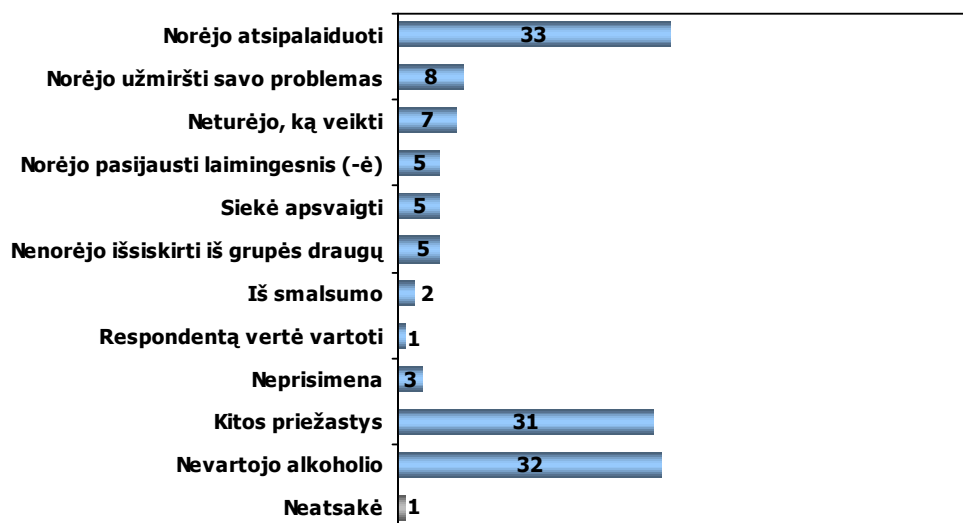
3.10.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal priklausomybės nuo alkoholio rodiklį (proc., N=403)

Priklausomybės nuo alkoholio rodiklio vidutinė reikšmė – 0,6. Tai rodo mažą priklausomybės nuo alkoholio riziką.

69 proc. šiuo metu neturi jokios priklausomybės nuo alkoholio. 24 proc. priklauso rizikos grupei. 7 proc. jau turi priklausomybę nuo alkoholio arba didelį pavojų jai atsirasti (žr. 3.10.2 pav.).

Didelis pavojus ar priklausomybė nuo alkoholio dažnesnė vyrams (Pearsono χ^2 testo $p=0,009$).

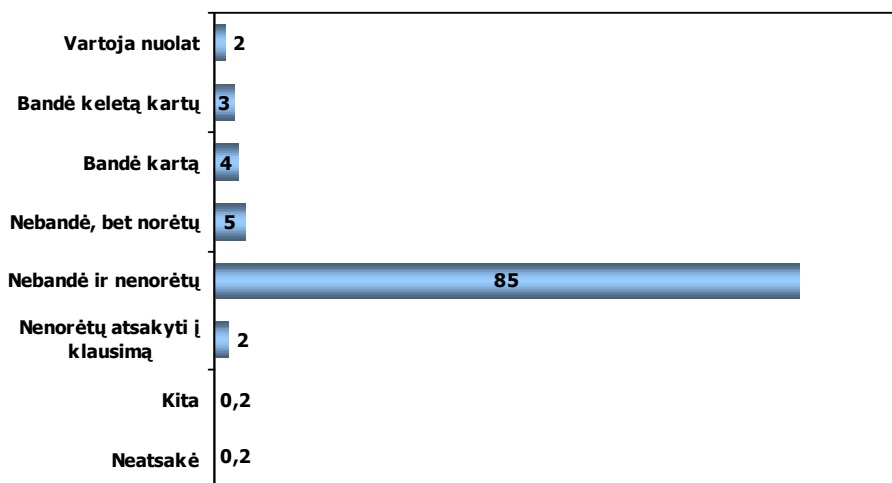
Alkoholio vartojimo priežastys – pateikiamos 9 alkoholio vartojimo priežastys – su galimybe nurodyti kitą ir prašoma pasirinkti keletą, dėl kurių pastarąjį mėnesį vartojo alkoholį. Pateikiamas kiekvienos priežasties paminėjimo dažnumas.



3.10.3 paveikslas. Alkoholio vartojimo priežastys (proc., N=403)

33 proc. vartojančių alkoholį tai daro tam, kad atsipalaiduotų. 9 proc. alkoholį vartoja norėdami užmiršti savo problemas, 7 proc. – dėl neturėjimo ką veikti. 5 proc. vartojančių alkoholį nori pasijausti laimingesni, siekia apsvaigti arba stengiasi neišsiskirti iš grupės draugų (žr. 3.10.3 pav.).

Santykis su narkotikų vartojimu – siekiama išsiaiškinti, ar vartoja narkotikus, kaip dažnai vartoja, ar vartoja nuolat. Matuojama šešių rangų skale, kintančia nuo „vartuju nuolat“ iki „nenoriu atsakyti“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

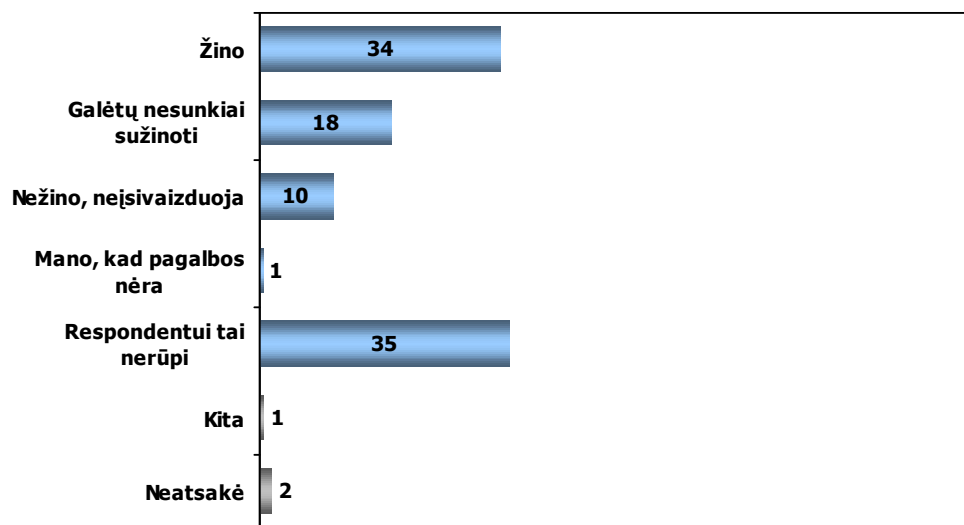


3.10.4 paveikslas. Santykis su narkotikų vartojimu (proc., N=403)

85 proc. tiriamųjų nėra vartoję ir nenorėtų pabandyti narkotikų. 7 proc. – bandė vartoti (kartą ar keletą kartų). 2 proc. vartoja nuolat (žr. 3.10.4 pav.).

Nustatyta silpna statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp narkotikų vartojimo ir rūkymo dažnumo (Spearmano $\rho = -0,170$, $p = 0,001$). Tai reiškia, kad dažniau rūko tie apklaustieji, kurie vartoja ar yra bandę narkotikų.

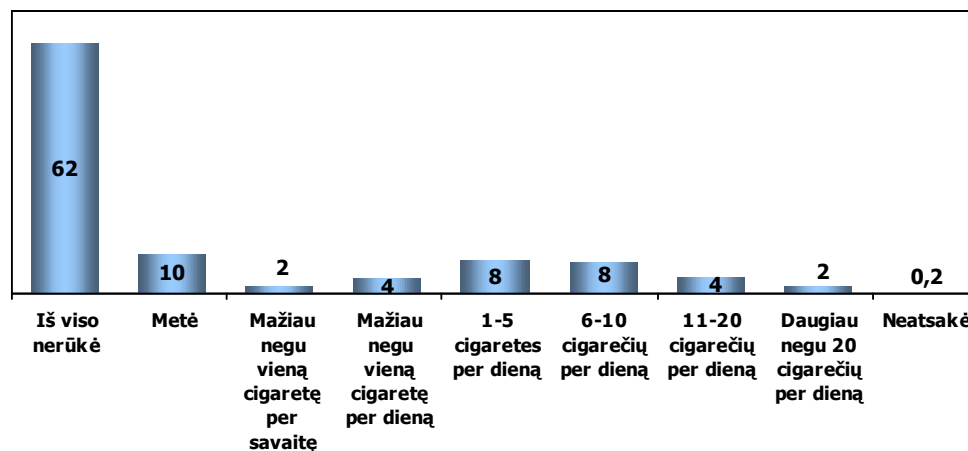
Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos – siekiama išsiaiškinti – ar žino, kur gali kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo; galėtų nesunkiai sužinoti; nežino ar tai visai nerūpi. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.



3.10.5 paveikslas. Žinojimas, kur gali kreiptis pagalbos (proc., N=403)

34 proc. apklaustųjų teigė žinantys, kur kreiptis pagalbos dėl narkotikų vartojimo, 18 proc. galėtų nesunkiai susirasti informacijos. 35 proc. šis klausimas nerūpi (žr. 3.10.5 pav.).

Rūkymo įpročių rodiklis – matuojamas rūkymo per paskutines 30 dienų dažnumas 8 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada nerūkiu“ iki „daugiau negu 20 cigarečių per dieną“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.



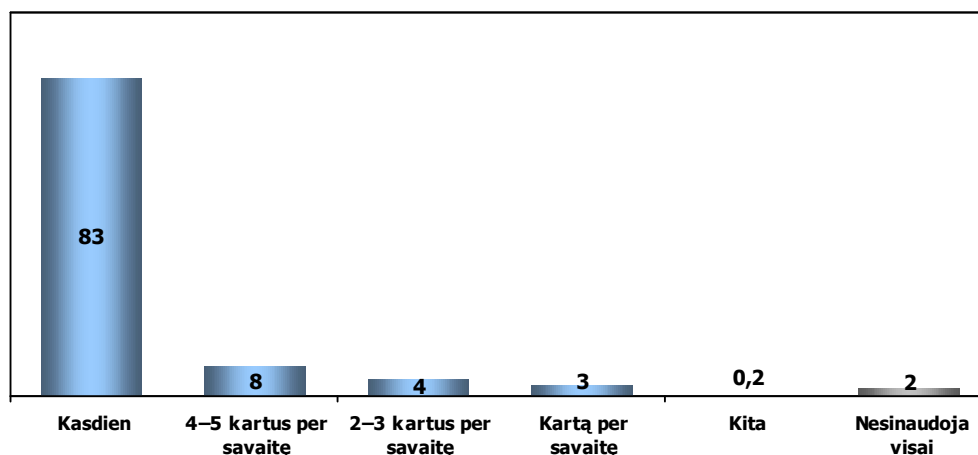
3.10.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal rūkymo įpročių rodiklį (proc., N=403)

72 proc. Pasvalio rajono jaunuolių neturi rūkymo įpročių (niekada neturėjo arba jų atsikratė). 6 proc. respondentų pripažino, kad surūko mažiau negu vieną cigaretę per savaitę ar per dieną. 8 proc. surūko 1–5 cigaretes per dieną, dar 8 proc. 6–10 cigarečių. 6 proc. per dieną surūko daugiau negu 10 cigarečių (žr. 3.10.6 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga vidutinio stiprumo teigiama koreliacija tarp rūkymo dažnumo ir priklausomybės nuo alkoholio rodiklio (Spearmano $\rho=0,316$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo dažniau rūkoma, tuo stipresnė priklausomybė nuo alkoholio. Dažniau visai

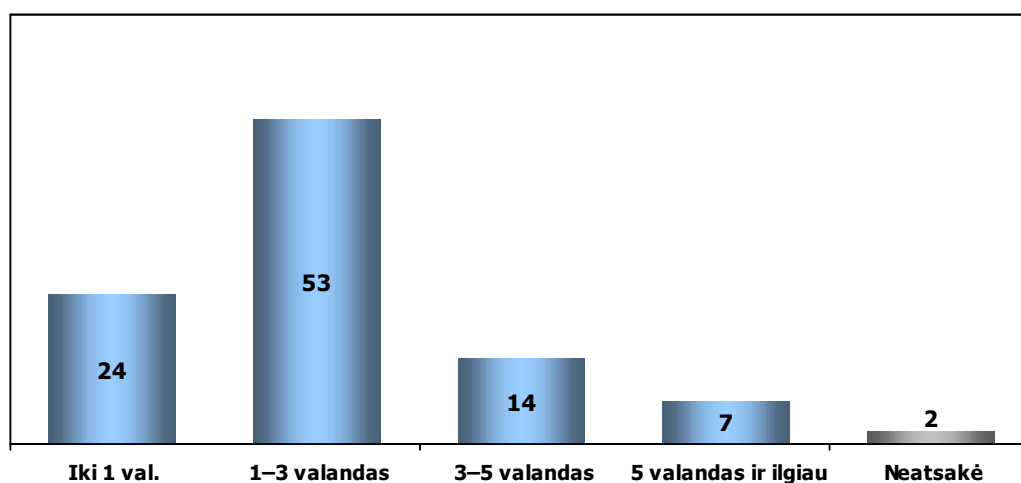
nerūko moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,022$).

Interneto naudojimo įpročiai – matuojami dviem rodikliais. Pirmas (kaip dažnai per paskutinį mėnesį naudojosi internetu) matuojamas 5 rangų skale nuo „kasdien“ iki „kartą per savaitę“. Antras (kiek vidutiniškai laiko per dieną praleidžia internete) matuojamas 4 rangų skale nuo „iki 1 val.“ iki „5 valandas ir ilgiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal atsakymų variantus.



3.10.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį per savaitę (proc., N=403)

83 proc. apklaustųjų internetu naudojasi kasdien. 8 proc. – 4–5 kartus per savaitę (žr. 3.10.7 pav.).

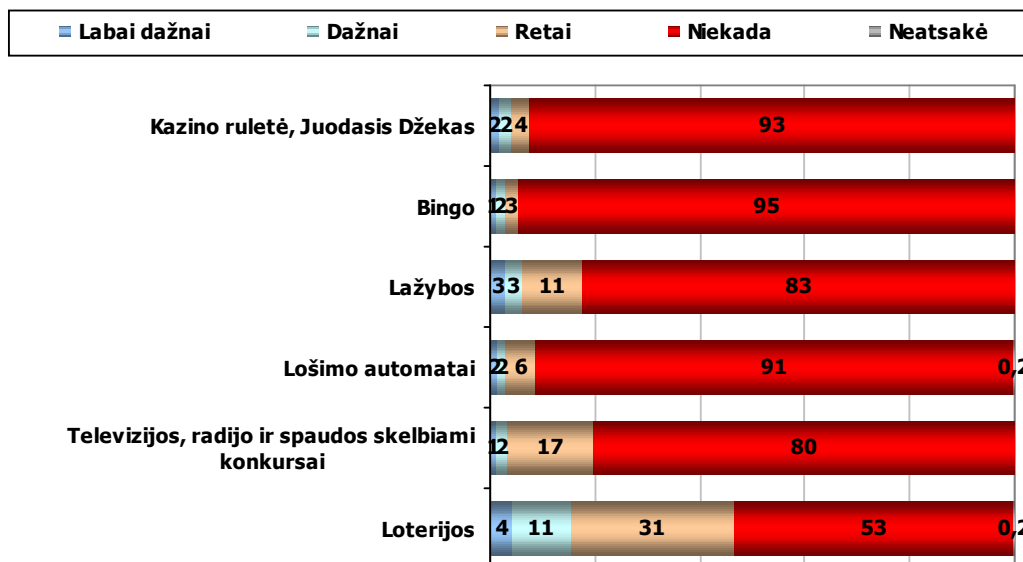


3.10.8 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal interneto naudojimo dažnį valandomis per dieną (proc., N=403)

Dažniausiai internetu naudojamosi 1–3 val. per dieną (53 proc.). Iki valandos prie interneto praleidžia 24 proc. respondentų. 14 proc. internetu naudojasi 3–5 val. 7 proc. tai daro 5 val. ar ilgiau (žr. 3.10.8 pav.).

Internetu per dieną daugiau laiko praleidžia vyrai (Pearsono χ^2 testo $p = 0,034$).

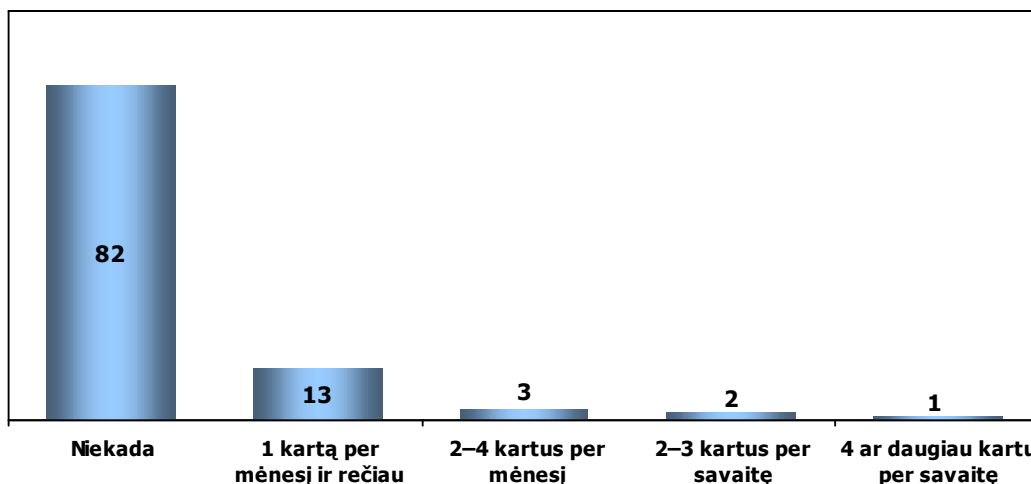
Lošimo įpročių rodiklis – 6 lošimo būdai, vertinami 4 rangų dažnumo skalėmis nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.10.9 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal lošimo įpročių rodiklį (proc., N=403)

Dažniausiai pasitaikantis lošimo būdas yra loterijos: 46 proc. respondentų bent retkarčiais perka loterijos bilietus. 20 proc. teko dalyvauti įvairiuose televizijos, radijo ir spaudos skelbiamuose konkursuose. 17 proc. apklaustųjų teko dalyvauti lažybose (žr. 3.10.9 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis – matuojamas migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo per paskutinius šešis mėnesius dažnumas 5 rangų skale, kuri kinta nuo „niekada“ iki „keturis ir daugiau kartų per savaitę“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.10.10 paveikslas. Migdomųjų / raminamųjų vaistų vartojimo rodiklis (proc., N=403)

Didžioji dauguma respondentų per paskutinius šešis mėnesius nevartojo jokių migdomųjų, raminamųjų vaistų (82 proc.). 13 proc. vartojo 1 kartą per mėnesį ar rečiau. 6 proc. per pastaruosius šešis mėnesius migdomuosius arba raminamuosius vaistus vartojo 2–4 kartus per mėnesį ar dažniau (žr. 3.10.10 pav.).

Migdomųjų / raminamųjų vaistų niekada nevartojantys dažniau teigė vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,003$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, apskritai 14–29 metų amžiaus jaunuoliai, labiausiai paplitusiu žalingu įpročiu tarp bendraamžių laiko **alkoholio vartojimą** („išgėrinėja vakarais darželio teritorijoje“, „alkoholis“, „išgėrinėjimas“, „girtauja“, „gal per daug Pasvalyje alaus“, „jauni vyrai daug geria“, „nesaikingas alkoholio vartojimas“).

Kiti susirūpinimą keliantys įpročiai:

- ✓ **fizinis ir emocinis smurtas** („smurtas“, „mušasi, stumdosi“, „tyčiojasi iš silpnesnių“)
- ✓ **kaimų nesutarimai** („kaimai kariauja tarpusavyje be reikalo“)
- ✓ **necenzūrinių žodžių vartojimas** („keikiasi“, „koliojasi“)
- ✓ **pamokų / paskaitų nelankymas** („bėga iš paskaitų“)
- ✓ **narkotikų vartojimas** („narkotikų vartojimas“)
- ✓ **rūkymas** („rūko“, „rūkymas“, „rūko daug“)
- ✓ **tingumas** („tingi“).

Kokybinio tyrimo metu, jaunuolių buvo teiraujama, kas jų manymu padėtų sumažinti bendraamžių žalingų įpročių kiekį. 14–18 m. amžiaus informantai siūlo:

- ✓ **auklėti bendravimu ir pavyzdžiais** („suaugusieji turi rodyti pavyzdį“, „daug su jais bendrauti, rodyti pavyzdį“)
- ✓ **drausti alkoholio / tabako vartojimą, keiksmožodžius** („uždrausčiau rūkyti technikum teritorijoje“, „uždrausti keiktis“)
- ✓ **padidinti policijos pareigūnų pajėgas** („mes tik vieną policininką kaime teturime“)
- ✓ **sudaryti aktyvaus laisvalaikio galimybes** („aktyvinčiau laisvalaikį“)
- ✓ **auklėti šeimas** („šeimų švietimas“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų priežasčių, žalingų įpročių mastą siūlo mažinti ir šiais būdais:

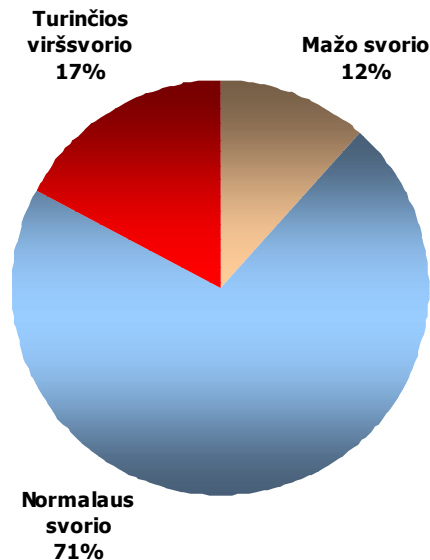
- ✓ **griežtinant rūkalų ir alkoholio įsigijimą ir pardavimą** („griežtinčiau alkoholio ir tabako įsigijimą“, „sugriežtinčiau cigarečių pardavimą“)
- ✓ **baudžiant už pardavinėjimą / vartojimą** („bausčiau už tai, kad pardavinėja ar perka“, „bausmių sistemos reikia“)
- ✓ **vykdant prevencines akcijas, auklėjant jaunimą** („prevencinės veiklos reikia“, „auklėti reikia jaunimą“, „skatinčiau sąmoningumą“)
- ✓ **draudžiant rūkymą viešose vietose** („uždrausčiau rūkyti viešai“).

3.11. Mityba ir poilsis

Ši rodiklių grupė sudaryta iš fizinės savijautos, subjektyvaus sveikatos būklės vertinimo, miego trukmės, sveikos gyvensenos rodiklių.

Kūno masės indekso rodiklis (KMI). Pastaruoju metu ryškėja tendencija, kad vis dažniau jaunos merginos suseraga valgymo sutrikimais, nervine anoreksija ar bulimija. Todėl į klausimyną buvo įtraukti klausimai apie kūno svorį ir ūgį, kuriais siekiama nustatyti

kūno masės indeksą. Šis indeksas leidžia nustatyti, ar svoris atitinka ūgį, yra per mažas ar per didelis. Kūno masės indeksas apskaičiuojamas pagal formulę: *kūno masė/ūgis²* (pastaba: čia kūno masė matuojama kilogramais, o ūgis – metrais). Merginos skirstomos į tris intervalus pagal KMI: iki 18,5 – mažo svorio, 18,5–24 – normalaus svorio, virš 24 – turinčios viršsvorio.



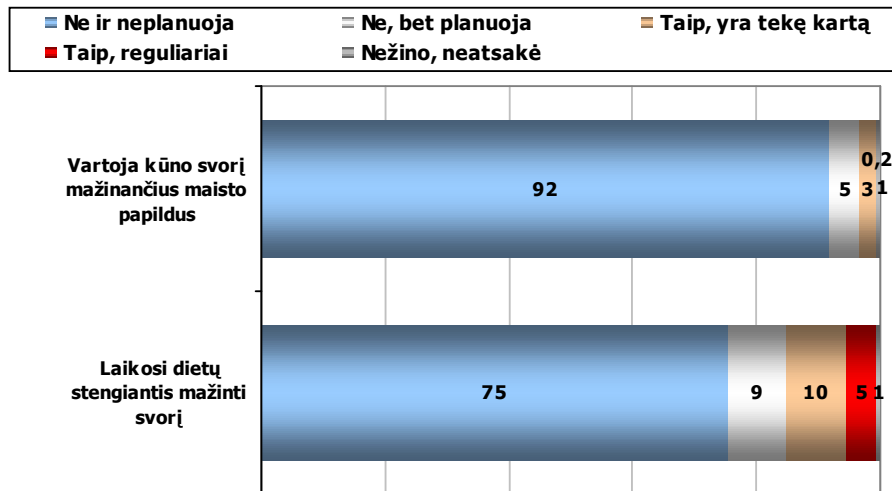
3.11.1 paveikslas. Merginų kūno masės indekso rodiklis (proc., N=205)

Vidutinis merginų kūno masės indeksas – 22,4. Šis rodiklis patenka į normalaus svorio kategoriją.

Daugumos apklaustų merginų (71 proc.) kūno masės indeksas yra normalus. 17 proc. tiriamųjų turi viršsvorio, 12 proc. yra per mažo svorio (žr. 3.11.1 pav.).

Jauniausios (14–18 m.) tyrimo dalyvės dažniau yra per mažo svorio, o vyriausios (24–29 m.) – turi viršsvorio (Pearsono χ^2 testo $p=0,039$).

Svorio mažinimo rodikliai yra du: kūno svorį mažinančių papildų vartojimas ir dietų laikymasis. Jie matuojami keturių rangų skalėmis nuo „ne (nevartoja / nesilaiko) ir neplanuoja“ iki „taip (vartoja / laikosi), reguliariai“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

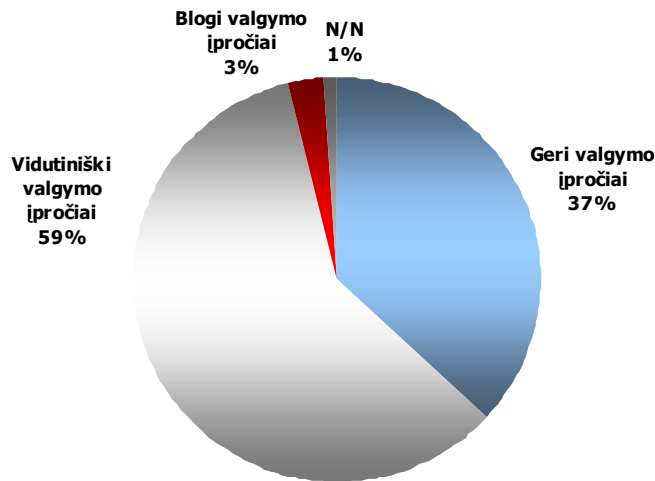


3.11.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal svorio mažinimo rodiklius (proc., N=403)

Tyrimo duomenimis, dauguma respondentų neplanuoja vartoti kūno svorį mažinančių maisto papildų (92 proc.) bei neketina laikytis dietų (75 proc.). 8 proc. apklaustųjų teigia planuojantys, bent kartą vartoję arba reguliariai vartojantys svorį mažinančius maisto papildus. 24 proc. planuoja, yra bent kartą laikęsi arba reguliariai laikosi svorį mažinančių dietų (žr. 3.11.2 pav.).

Taip pat nustatyta stipri statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp kūno svorį mažinančių papildų vartojimo ir dietų laikymosi siekiant mažinti kūno svorį (Spearmano $\rho=0,505$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad apsisprendusieji mažinti kūno svorį tai daro tiek laikydamiesi dietų, tiek vartodami kūno masę mažinančius preparatus. Kūno svorį mažinančių preparatų dažniau nevartoja ir neplanuoja vartoti vyrai (Pearsono χ^2 testo $p=0,023$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,028$). Taip pat dažniau neketina laikytis dietų stengiantis mažinti svorį vyrai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,024$).

Gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 8 indikatoriais, apie valgymo įpročius. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kiek kartų per savaitę pastarąjį mėnesį jie valgė pusryčius, vakarienę, vartojo „sveikus“ ir „nesveikus“ produktus. Suminis gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklis, kurio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogus / neteisingus / nesveikus, o 32 – gerus / teisingus / sveikus valgymo įpročius, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresni valgymo įpročiai. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: blogus (nuo 8 iki 16), vidutiniškus (nuo 17 iki 24) ir gerus (nuo 25 iki 32) valgymo įpročius turintieji.



3.11.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gerų / teisingų / sveikų valgyimo įpročių rodiklį (proc., N=403)

Gerų / teisingų / sveikų valgyimo įpročių rodiklio vidutinė reikšmė – 23,3. Tai reiškia, kad Pasvalio rajono jaunuoliams būdingi vidutiniškai mitybos įpročiai.

59 proc. apklaustųjų pasižymi vidutiniškais sveikos mitybos įpročiais. 37 proc. tyrimo dalyvių valgyimo įpročiai geri, 3 proc. – blogi (žr. 3.11.3 pav.).

Kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių prastą maitinimąsi sieja su šiais aspektais:

- ✓ **prioritetų skyrimas skoninėms savybėms** („valgo kas skanu, o ne kas sveika“)
- ✓ **mada** („atėjo „hamburgerių“ ir picų mada mieste“)
- ✓ **reklamos įtaka** („greito maisto reklama“)
- ✓ **pinigų stygius** („taupo kišenpinigius“)
- ✓ **laiko trūkumas** („neturi laiko“).

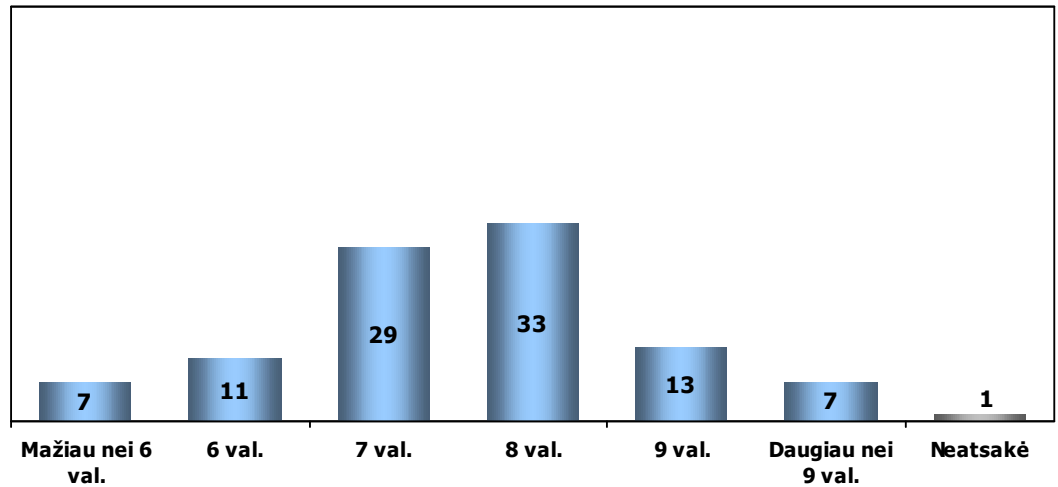
Bemaž pusė jaunuolių patikino, kad **maitinasi gerai ir skaniai** („pas mus gerai mokykloje maitina“, „mes maitinamės gerai“, „valgom gerai, valgykloje skanus maistas“, „kad valgom gerai“).

Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), be jau minėtų priežasčių, taip pat akcentavo:

- ✓ **greitą gyvenimo tempą** („tam įtakos turi vis greitėjantis gyvenimo ritmas, tėvai grįžę po darbo nebeturi laiko ruošti maistą, o tuo tarpu visi prekybos centrai siūlo jau pagamintus pusgaminius, kuriuos tereikia pašildyti“)
- ✓ **didelę nesveiko maisto pasiūlą** („pasiūla labai didelė“).

Visgi daugiau nei pusės informantų (19–29 m.) teigimu, jų **bendraamžiai maitinasi sveikai** („nemanau, kad blogai maitinasi“, „mano bendraamžiai gerai maitinasi“, „Pasvalys – žemės ūkio kraštas, visi maitinasi gerai“, „gerai maitinasi“, „nemanau, kad šiais laikais jaunimas blogai maitinasi“, „mūsų kaime valgom sočiai ir skaniai“).

Miego rodiklis – matuojamas valandomis, skirtomis vidutiniškai per parą miegui pastarąjį mėnesį, matuojamas 6 rangų skale, kuri kinta nuo „mažiau nei 6 val.“ iki „daugiau nei 9 val.“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus

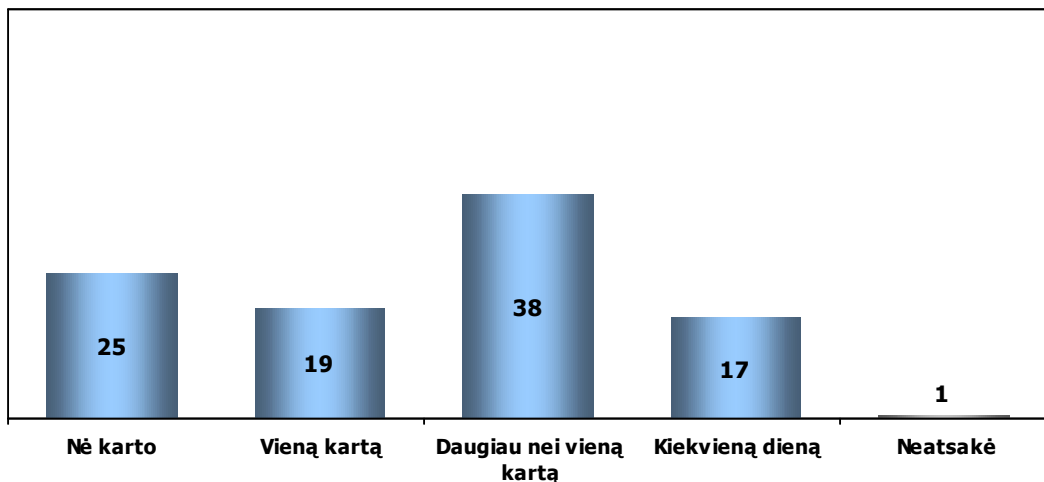


3.11.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal miego rodiklį (proc., N=403)

33 proc. tyrimo dalyvių per pastarąjį mėnesį miegojo po 8 val. per parą. 29 proc. miegojo po 7 val. 18 proc. – po 6 ar mažiau valandų. 20 proc. – po 9 val. ar ilgiau (žr. 3.11.4 pav.).

Mažiau laiko miegui skiria miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,038$).

Fizinis aktyvumas matuojamas dviem rodikliais. Pirmas – kiek kartų per savaitę sportuoja, matuojamas keturių rangų skale nuo „niekada“ iki „kiekvieną dieną“. Antras – kiek vidutiniškai laiko vienu kartu sportuoja, šešių rangų skale nuo „nesportuoju“ iki „1,5 val. ir daugiau“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

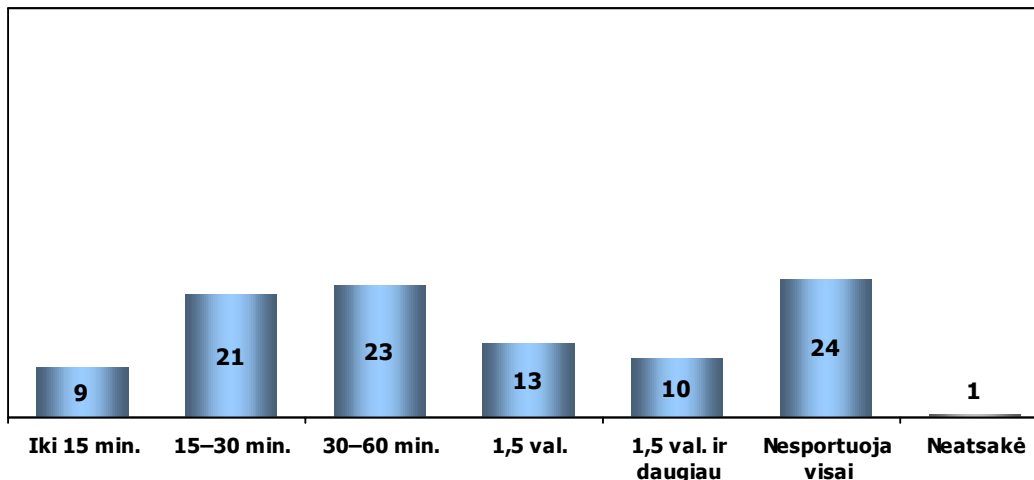


3.11.5 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą kartais per savaitę (proc., N=403)

Dauguma (55 proc.) respondentų sportuoja bent kelis kartus per savaitę. 19 proc. sportuoja kartą per savaitę. 25 proc. – iš viso nesportuoja (žr. 3.11.5 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp sportavimo dažnumo per savaitę ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklio (Spearmano $\rho=-$

0,109, $p=0,029$). Tai rodo, kad kuo dažniau sportuojama, tuo sveikiau maitinamasi. Dažniau visai nesportuoja moterys (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p=0,011$).



3.11.6 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinį aktyvumą laiko trukme per dieną (proc., N=403)

Sportavimui per dieną skiriama trukmė yra įvairi: 23 proc. tam skiria 1,5 val. ar daugiau, dar 23 proc. – 30–60 min., 30 proc. sportuoja iki pusvalandžio per dieną (žr. 3.11.6 pav.).

Nustatyta vidutinio stiprumo neigiama koreliacija tarp sportavimo dažnumo per savaitę ir per kartą (Spearmano $\rho=-0,434$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie, kurie sportuoja rečiau, tam vienu kartu skiria daugiau laiko. Daugiausiai laiko sportui per kartą dažniau skiria vyrai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), jauniausi apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,014$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,004$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai bendraamžių mažą fizinį aktyvumą sieja su šiais veiksniais:

- ✓ **didelis prisirišimas prie kompiuterio, interneto, TV** („kompiuteris atima laiką“, „per daug praleidžia laiko prie „kompo“)
- ✓ **sunkūs ūkio darbai** („turi padėti dirbti darbus tėvams, nėra laiko“, „padirbėk kaime prie žemės ūkio darbų – pažiūrėsiu kaip sportuosiu“)
- ✓ **tinginystė** („nes tingi“, „tinginystė“)
- ✓ **laiko stoka** („laiko stoka“).

Trijų jaunuolių teigimu, jų bendraamžiai **yra aktyvūs** („mano draugai aktyvūs“, „sportuojam su draugais“, „tai kad sportuoja, aktyvūs“).

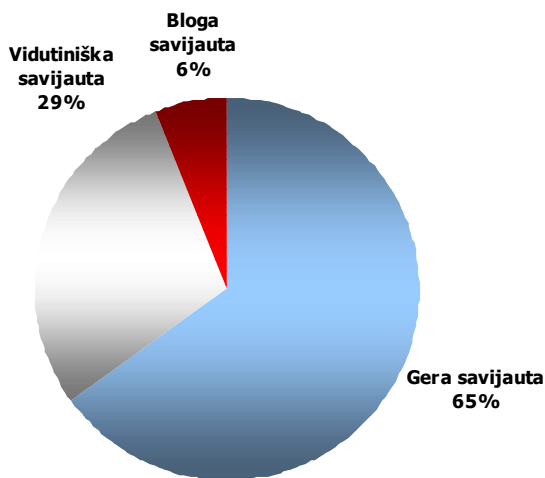
Vyresnieji (19–29 m.), kaip ir jaunesnieji mano, kad pagrindinė mažo fizinio aktyvumo priežastis yra **prisirišimas prie šiuolaikinių technologijų**. Taip pat mano, kad mažas fizinis aktyvumas gali būti sietinas ir su šiuo veiksnium:

- ✓ **mažas fizinės veiklos pasirinkimas** („mažai fizinės veiklos“).

Vos du vyresnieji jaunuoliai patikino, kad jų bendraamžiai **yra fiziškai aktyvūs** („mano bendraamžiai yra fiziškai aktyvūs“, „manau, kad Pasvalyje yra pakankamai daug fiziškai aktyvaus jaunimo“).

Fizinės savijautos rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 4 indikatoriai, apie patiriamus skausmus ar fizinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4

rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį jiems skaudėjo arba teko vartoti vaistus. Suminio fizinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 4 iki 16: 4 reiškia blogą / silpną, o 16 – gerą fizinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė fizinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 4 iki 7), vidutiniška (nuo 8 iki 12) ir gera (nuo 13 iki 16) fizinė sveikata.



3.11.7 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal fizinės savijautos rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė fizinės savijautos rodiklio reikšmė – 13,1; t. y. apskritai Pasvalio rajono jaunuoliai pasižymi gera fizine sveikata.

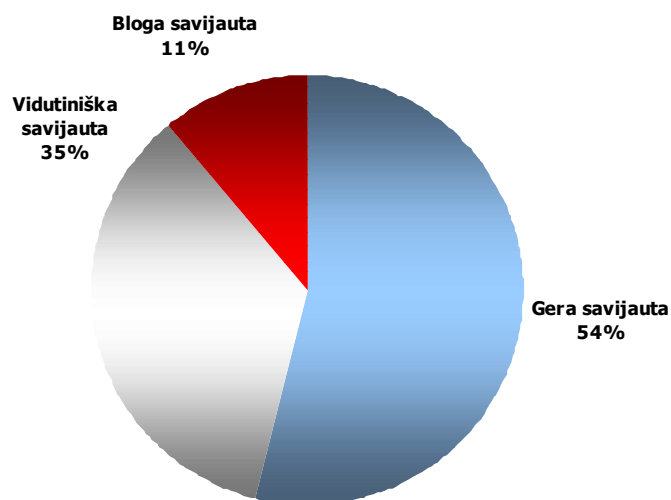
65 proc. tiriamųjų pasižymi gera fizine savijauta. 29 proc. nustatytas vidutiniškas savijautos rodiklis. 6 proc. būdinga bloga savijauta (žr. 3.11.7 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp fizinės savijautos ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,116$, $p=0,020$). Tai rodo, kad geriau fiziškai jaučiasi tie apklaustieji, kurie sveikiau maitinasi. Gera fizine savijauta dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

3.12. Psichologinė savijauta

Šios grupės rodiklius sudaro psichologinės savijautos, savęs vertinimo ir problemų įveikimo rodikliai.

Psichinės savijautos suminis rodiklis – tai suminis rodiklis, kurį sudaro 8 indikatoriai, apie įvairius emocinius, psichinius nusiskundimus. Kiekvienas indikatorius matuojamas 4 rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, kaip dažnai per pastarąjį mėnesį juos kankino nerimas, nemiga, liūdesys ir pan. Suminio psichinės sveikatos rodiklio reikšmės kinta nuo 8 iki 32: 8 reiškia blogą / silpną, o 32 – gerą psichinę sveikatą, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo geresnė psichinė sveikata. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: bloga (nuo 8 iki 16), vidutiniška (nuo 17 iki 24) ir gera (nuo 25 iki 32) psichinė sveikata.



3.12.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal psichinės savijautos suminį rodiklį (proc., N=403)

Vidutinė psichinės savijautos suminio rodiklio reikšmė – 24,3; reiškianti aukštesnę nei vidutinę psichinę Pasvalio rajono jaunuolių savijautą.

54 proc. jaunuolių pasižymi gera psichine sveikata. 35 proc. moksleivių per pastarąjį mėnesį yra susidūrę su juos kankinančiu nerimu, nemiga, liūdesiu. 11 proc. jaučiasi blogai (žr. 3.12.1 pav.).

Nustatyta statistiškai reikšminga silpna teigiama koreliacija tarp psichinės savijautos ir sveikų valgymo įpročių rodiklių (Spearmano $\rho=0,178$, $p<0,001$). Tai reiškia, kad kuo jaunimas sveikiau maitinasi, tuo geresnė jo psichinė savijauta. Taip pat nustatyta stipri teigiama koreliacija tarp fizinės ir psichinės sveikatos rodiklių (Spearmano $\rho=0,560$, $p<0,001$). Tai rodo, kad tie apklaustieji, kurie geriau jaučiasi fiziškai, geriau jaučiasi ir psichiškai. Gera psichine savijauta dažniau pasižymi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p<0,001$), vyresni (19–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p=0,002$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,001$).

Kokybinio tyrimo metu jaunuolių buvo klausama, kaip, jų manymu, būtų galima pagerinti bendraamžių psichologinę savijautą. 14–18 metų amžiaus informantai siūlo:

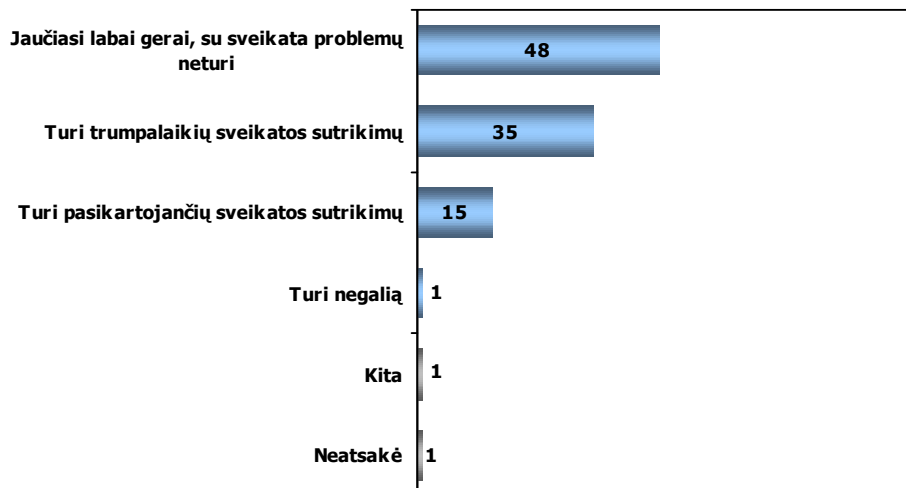
- ✓ **bendrauti su jaunimu, jį išklausti** („išklausti“, „daugiau pokalbių“, „kalbėtis“)
- ✓ **kontroliuoti TV laidas** („televizija turi kontroliuoti visokias laidas ir ką jose rodo“)
- ✓ **bendrauti su psichologais** („nėra psichologo mokykloje“)
- ✓ **užsiimti veikla** („kai turi darbų, nėra kada blogai jaustis“)
- ✓ **vesti specialias paskaitas** („daugiau paskaitų reikia“).

Vyresni (19–29 m.) tyrimo dalyviai taip pat siūlo:

- ✓ **daugiau bendrauti** („jie turėtų bendrauti, nebūti užsidarę savyje“, „stiprinti bendravimą“, „bendrauti tarpusavyje“)
- ✓ **aprūpinti jaunimą darbu** („nėra darbo, maži atlyginimai“)
- ✓ **būti optimistais, stengtis save realizuoti** („daugiau optimizmo“, „realizuoti save“).

Tyrimo dalyviai mano, kad gera psichologinė savijauta labai priklauso ir nuo **santykių šeimoje** („šeima yra viso ko pagrindas“).

Sveikatos būklės subjektyvus rodiklis matuojamas 4 rangų skale, kuri kinta nuo „jaučiatės labai gerai, su sveikata problemų neturite“ iki „turite negalią“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

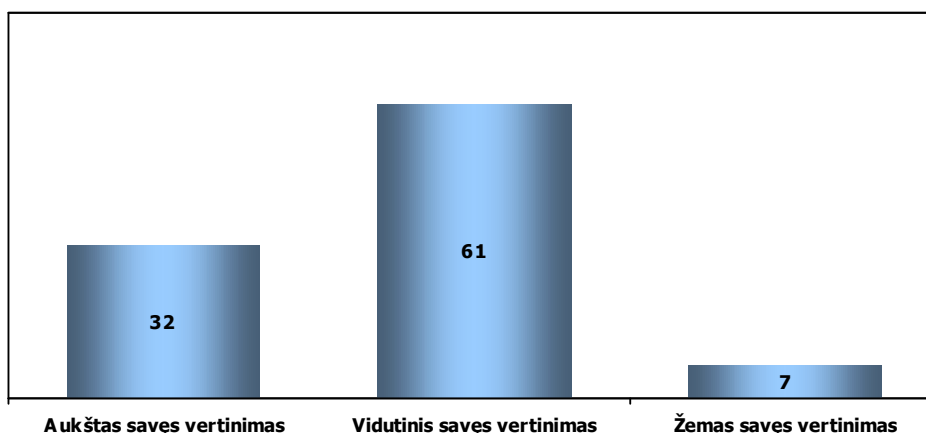


3.12.2 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal sveikatos būklės subjektyvų rodiklį (proc., N=403)

Didžioji dalis tiriamųjų arba jaučiasi gerai (48 proc.), arba turi trumpalaikių sveikatos sutrikimų (35 proc.). 15 proc. apklaustųjų teigė turintys pasikartojančių sveikatos sutrikimų, 1 proc. – negalią (žr. 3.12.2 pav.)

Gerai jaučiasi ir problemų su sveikata dažniau neturi vyrai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

Savęs vertinimo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 10 indikatorių, išreiškiančių tiriamųjų suvokimus apie save, savo vertę, pasitenkinimą savimi ir pan. Kiekvienas indikatorius vertinamas keturių rangų skale, tiriamųjų prašoma nurodyti, ar jie sutinka su juos apibūdinančiais teiginiais. Suminio savęs vertinimo rodiklio reikšmės kinta nuo 10 iki 40: 10 reiškia žemą, o 40 – aukštą savivertę, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo aukštesnė savivertė. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas (nuo 10 iki 20), vidutinis (nuo 21 iki 30) ir aukštas (nuo 31 iki 40) savęs vertinimas.



3.12.3 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal savęs vertinimo rodiklį (proc., N=403)

Savęs vertinimo rodiklio vidutinė reikšmė – 28,4. Tai parodo, kad Pasvalio rajono jaunimo savęs vertinimo rodiklis yra vidutinis.

61 proc. apklausos dalyvių priskirtini vidutinio savęs vertinimo kategorijai. 32 proc. pasižymi aukštu, 7 proc. – žemu savęs vertinimu (žr. 3.12.3 pav.).

Nustatytos silpnos statistiškai reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp savęs vertinimo ir fizinės (Spearmano $\rho=0,107$, $p=0,032$), psichinės (Spearmano $\rho=0,191$, $p<0,001$) sveikatos suminių ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=0,185$, $p<0,001$) rodiklių. Tai reiškia, kad geriau save vertinti yra linkę geriau fiziškai ir psichiškai besijaučiantys ir sveikesniais valgymo įpročiais pasižymintys apklaustieji. Aukštu savęs vertinimu dažniau pasižymi jauniausi (14–18 m.) tyrimo dalyviai (Pearsono χ^2 testo $p=0,012$) ir kaimo vietovių gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p=0,016$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliai, prastą požiūrį į save sieja su šiais aspektais:

- ✓ **aplinkinių susireikšminimas** („kai kurios labai „išsivaizdina“, tai nervuoja ir tada pats blogai apie save galvoji“)
- ✓ **palaikymo iš tėvų pusės stoka** („tėvų prastas požiūris“, „dėl tėvų padėties“, „šėimos įtaka“)
- ✓ **savęs nuvertinimas** („savęs nevertina“)
- ✓ **draugų įtaka** („draugų įtaka“).

Pora jaunuolių nepastebėjo, jog bendraamžių yra prastas požiūris į save („nepastebėjau to“, „nežinau, su draugėm tokios problemos neturim“).

Vyresnieji (19–29 m.) bendraamžių prastą požiūrį į save taip pat sieja su aplinkinių ir šėimos įtaka, savivertės stoka, o papildomai prastą jaunuolių požiūrį į save sieja ir su šiuo aspektu:

- ✓ **prastos gyvenimo sąlygos** („blogos gyvenimo sąlygos“).

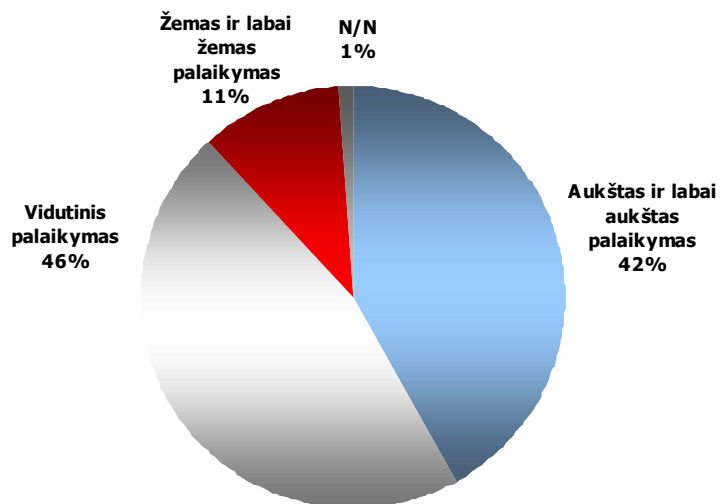
Dauguma visgi patikino, kad **aptariamoms problemoms tarp jaunimo nėra** („mano draugų rate šios problemos nėra“, „mano draugai savimi patenkinti, geras požiūris visų“, „mano aplinkoje to nepasitaikė“, „viskas gerai“).

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai (14–29 m.), prastą požiūrį į save siūlo gerinti:

- ✓ **labiau save vertinant mylint ir prižiūrint** („daugiau savigarbos“, „gerbk save“, „save prižiūrėti, neatrodyti bet kaip“, „kiekvieną rytą atsikėlus pažiūrėti į veidrodį, ir pasakyti, koks aš nuostabus“, „vertinti save“)
- ✓ **labiau pasitikint savimi** („labiau pasitikėti savimi“, „pasitikėti savimi“)
- ✓ **stengiantis nekreipti dėmesio į aplinkinių kalbas** („neklausyti kitų nuomonės“, „nekreipti dėmesio į kalbas“)
- ✓ **stropiai mokantis** („nevaidint, o geriau mokytis“, „mokytis geriau“)
- ✓ **siekiant savų tikslų** („patiems siekti ko reikia, o ne vien į tėvus žiūrėti ir reikalauti“, „rasti kur save realizuoti“)
- ✓ **bendraujant** („daugiau bendrauti“, „kalbėtis“, „reikia kalbėtis“, „daugiau bendrauti, rasti bendraminčių“)
- ✓ **auklėjant šėimas** („šėimų švietimas“).

Šėimos narių socialinio palaikymo rodiklis – tai suminis rodiklis, matuojamas 7 indikatoriais apie tam tikras palaikymą išreiškiančias patirtis iš šėimos narių, kurie rodo, kad tiriamasis gyvena jį palaikančioje, pripažįstančioje, mylinčioje ir vertinančioje namų aplinkoje. Kiekvienas indikatorius vertinamas trijų rangų skale, tiriamieji prašomi nurodyti, kaip dažnai per paskutines 30 dienų jų šėimos nariai (globos namų darbuotojai) išvardytais

būdais išreiškė palaikymą. Suminio socialinio palaikymo šeimoje rodiklio reikšmės kinta nuo 7 iki 21: 7 reiškia socialinio palaikymo šeimoje trūkumą, o 21 reiškia stipriai išreikštą socialinį palaikymą šeimoje, vadinasi, kuo didesnė rodiklio reikšmė, tuo daugiau socialinio palaikymo tiriamieji sulaukia iš šeimos narių. Balus galima suskirstyti į tokias grupes: žemas ir labai žemas (nuo 7 iki 12), vidutinis (nuo 13 iki 17) ir aukštas ar labai aukštas (nuo 18 iki 21) socialinis palaikymas šeimoje.



3.12.4 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimos narių socialinio palaikymo rodiklį (proc., N=403)

Šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio vidutinė reikšmė – 16,2 (t. y. vidutinis šeimos narių / globėjų palaikymo rodiklis).

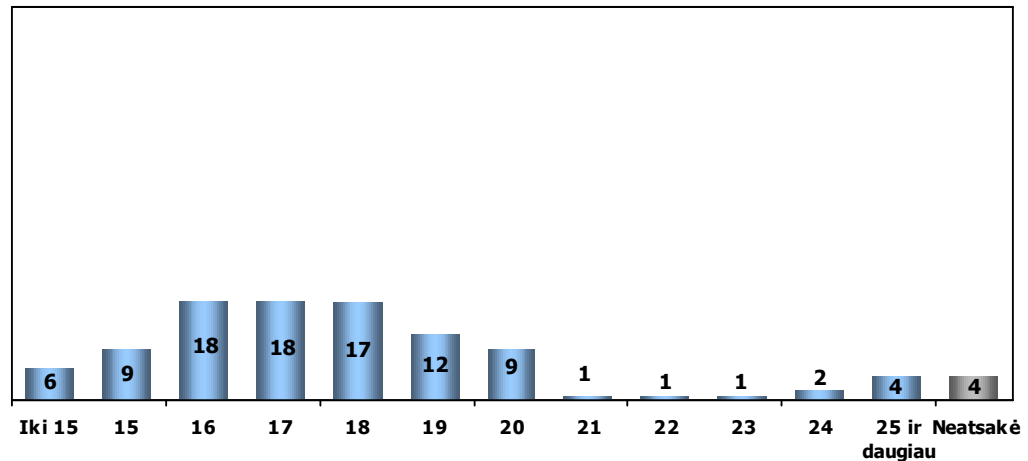
Grupei, pasižymintčiai vidutiniu šeimos narių socialinio palaikymo lygiu, priskirtini 42 proc. apklaustųjų, aukštu / labai aukštu – 39 proc., žemu ir labai žemu – 11 proc. (žr. 3.12.4 pav.).

Nustatytos statistiškai reikšmingos šeimos narių socialinio palaikymo rodiklio silpnos teigiamos koreliacijos su savęs vertinimo (Spearmano $\rho=0,205$, $p<0,001$) ir gerų / teisingų / sveikų valgymo įpročių (Spearmano $\rho=0,197$, $p<0,001$) rodikliais. Tai reiškia, kad kuo jaunimas susilaukia didesnio šeimos narių socialinio palaikymo, tuo geriau save vertina ir sveikiau maitinasi.

3.13. Lytinė elgsena ir šeimos planavimas

Šią grupę sudaro lytinės elgsenos rodikliai: lytiniai santykiai, kontracepcijos naudojimas, lytinių partnerių skaičius ir pirmų santykių amžius, nuostatos į ikivedybinius lytinius santykius ir santuoką.

Pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklis – metai, kada turėjo pirmus lytinius santykius, atsakyti, jei tokius turėjo. Pateikiamas pirmų lytinių santykių amžiaus vidurkis bei pasiskirstymas pagal metus, kada turėjo pirmuosius lytinius santykius.



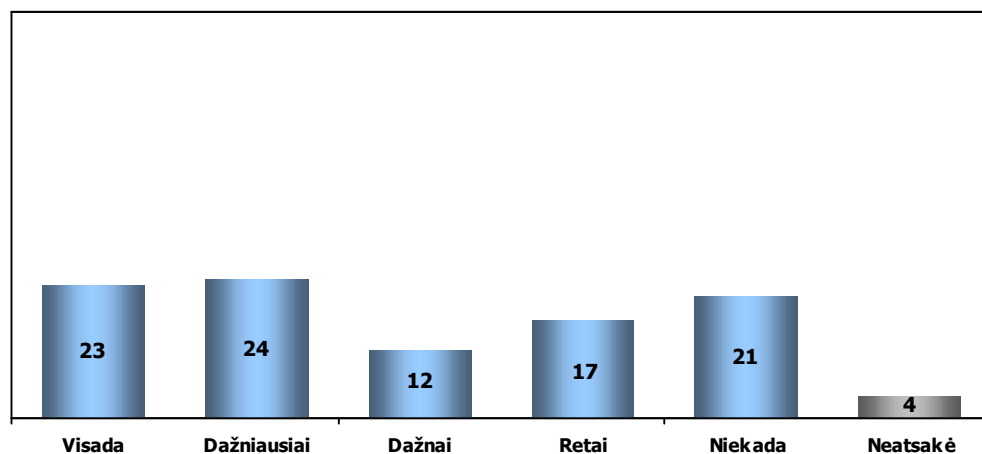
3.13.1 paveikslas. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal pirmų lytinių santykių amžiaus rodiklį (proc., N=180)

Turėję lytinių santykių nurodė 45 proc. respondentų. Vidutinis pirmų lytinių santykių amžius – 17,8 metų.

Dauguma (53 proc.) lytinį gyvenimą pradėjusių respondentų pirmuosius lytinius santykius turėjo būdami 16–18 metų. 15 proc. lytinius santykius pradėjo jaunesniame amžiuje, 30 proc. – būdami vyresnio amžiaus (žr. 3.13.1 pav.).

Lytinių santykių dažniau yra turėję vyrai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$), vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir miestų gyventojai (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$).

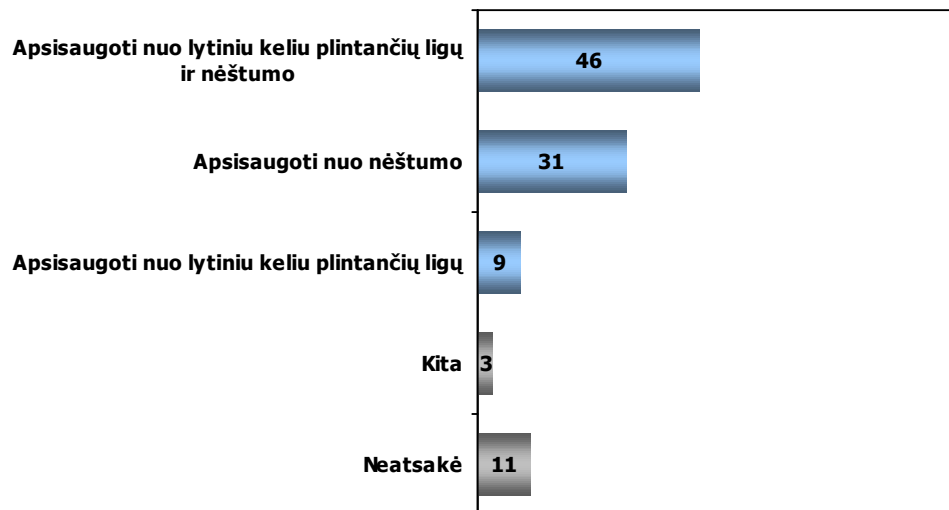
Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu, matuojamas 5 rangų skale pagal dažnumą, nuo „visada“ iki „niekada“. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.13.2 paveikslas. Naudojimasis kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu (proc., N=180)

23 proc. kontraceptinėmis priemonėmis lytinių santykių metu naudojasi visada, 24 proc. – dažniausiai, 12 proc. – dažnai. 17 proc. respondentų nurodė, kad kontraceptinėmis priemonėmis naudojasi retai, 21 proc. – jomis išvis nesinaudoja (žr. 3.13.2 pav.).

Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys – pateikiamos 3 priežastys ir galimybė nurodyti kitą variantą, leidžiama pasirinkti vieną atsakymą. Pateikiamas tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.

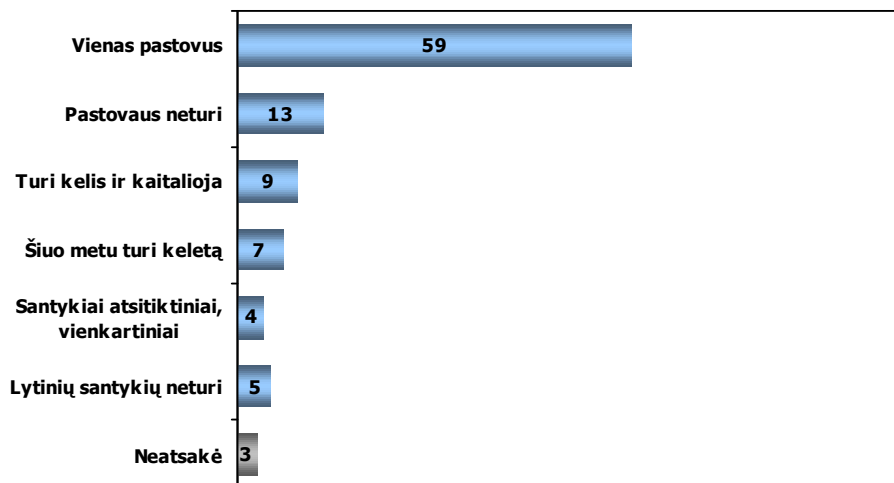


3.13.3 paveikslas. Kontraceptinių priemonių naudojimo priežastys (proc., N=180)

Dažniausiai (46 proc.) kontraceptinės priemonės naudojamos apsisaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei nėštumo. 31 proc. šias priemonės pasirenka tik tam, kad apsisaugotų nuo nėštumo. 9 proc. – tam, kad apsisaugotų nuo lytiniu keliu plintančių ligų (žr. 3.13.3 pav.).

Moterims dažniau rūpi tik apsauga nuo nėštumo, o vyrai dažniau linkę saugotis ir nuo lytiniu keliu plintančių ligų (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$). Kontraceptines priemones, tik apsisaugoti nuo nėštumo, dažniau naudoja jauniausi (14–18 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,017$).

Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas. Prašoma pasirinkti tinkamą variantą. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.13.4 paveikslas. Lytinių partnerių skaičius ir pastovumas (proc., N=180)

Didžioji dalis nurodė, kad turi vieną pastovų partnerį (59 proc.). 13 proc. teigė, kad pastovaus partnerio neturi. 16 proc. šiuo metu turi kelis partnerius. Atsitiktinių, vienkartinių santykių pareiškė turintys 4 proc. apklaustųjų (žr. 3.13.4 pav.).

Vieną pastovų lytinį partnerį dažniau turi moterys (Pearsono χ^2 testo $p < 0,001$) ir vyriausi (24–29 m.) apklaustieji (Pearsono χ^2 testo $p = 0,006$).

Remiantis kokybinio tyrimo duomenimis, 14–18 metų amžiaus jaunuoliams **informacijos apie lytinius santykius pakanka** („pakanka“, „manau, kad tikrai pakanka informacijos“, „užtenka“, „randam, per pamokas kalba“, „tai kad viską žinom“), poros jaunuolių manymu, **informacijos gal net per daug** („gal net per daug, galėtų mažiau rodyti per TV“, „tai kad net per daug tos informacijos“).

Tik vienas informantas pasiūlė:

- ✓ **leisti iliustruotas knygas, vaizdinę informaciją** („reikėtų daugiau leisti iliustruotų knygų, vaizdinės informacijos“).

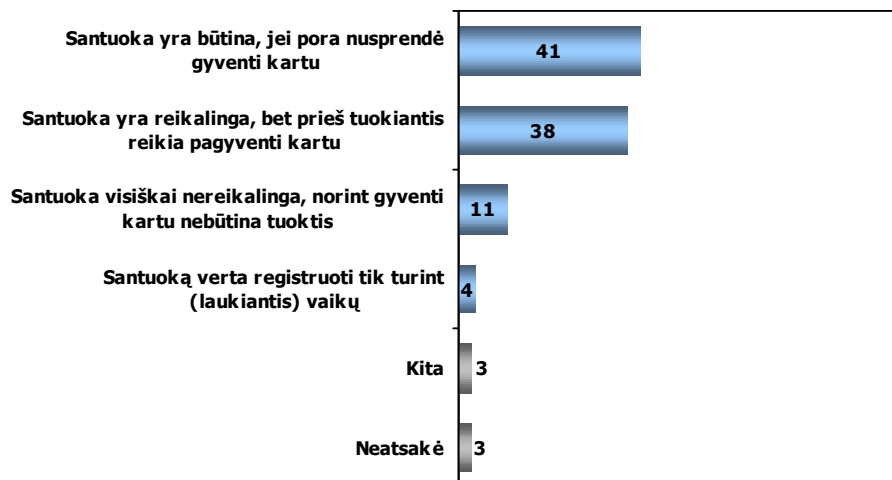
Vyresni tyrimo dalyviai (19–29 m.), siūlo šias priemones, padėsiančias jaunuoliams gauti daugiau žinių apie lytinius santykius:

- ✓ **pamokos mokykloje** („pradėti kursą skaityti mokykloje“, „naudinga būtų pamokos mokykloje šia tema“)
- ✓ **specialūs renginiai jaunoms šeimoms** („rengti renginius jaunavedžiams ir jaunoms šeimoms“)
- ✓ **auklėjimas šeimoje** („svarbiausią vaidmenį suvaidina šeima, kurioje vaikas auga“)
- ✓ **išsamios informacijos sklaidimas** („informacijos sklaida“).

Keletas jaunuolių mano, kad **informacijos yra pakankamai** („gana informacijos“, „informacijos pakanka“, „neutrūksta“).

Vieno informanto (19–29 m.) manymu, šiuo metu **informaciją apie lytinius santykius galima gauti internete, iš gydytojų** („šiuo metu, manau, tikrai daug informacijos galima gauti internete. Mano amžiaus jaunuoliai, manau, nebebijo tokiems klausimais kreiptis į specialistus“).

Nuostatos santuokos atžvilgiu, pateikiami keturi teiginiai apie tai, kada ir kodėl reiktų susituokti. Pateikiamas procentinis tiriamųjų pasiskirstymas pagal pasirinktus atsakymus.



3.13.5 paveikslas. Nuostatos santuokos atžvilgiu (proc., N=403)

41 proc. Pasvalio rajono jaunuolių mano, kad, norint gyventi kartu, santuoka yra būtina. Kiek mažiau (38 proc.) linkę manyti, kad santuoka yra reikalinga, bet prieš tuokiantis reikia pagyventi kartu. 11 proc. teigia, kad, norint gyventi kartu, santuoka visiškai nereikalinga. 4 proc. laikosi nuomonės, kad santuoka reikalinga tik turint (laukiantis) vaikų (žr. 3.13.5 pav.).

19–29 metų amžiaus informantai mano, kad siekiant šeimoje išlaikyti darną, svarbiausia:

- ✓ **pagarba, pasitikėjimas, supratimas, meilė** („meilė ir pagarba“, „pagarba“, „pasitikėjimas“, „supratimas, pasitikėjimas, meilė“, „pasitikėjimas, pagarba ir atsakomybė“)
- ✓ **bendravimas, problemų aptarimas** („daugiau laiko bendravimui“, „bendravimas“)
- ✓ **deramas tėvų pavyzdys** („tėvų tarpusavio santykiai, jų pavyzdys“)
- ✓ **sutarimas, tolerancija** („tarpusavio sutarimas“, „tolerancija“).

4. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBEI

Situacija pagal mokinių savijautą mokykloje, jų gebėjimus spręsti iškylančias problemas vertintina tarp geros ir vidutiniškos. Panašiai vertintinas ir saugumo jausmas mokyklose. Nors statistinė dauguma mokykloje jaučiasi gerai ir saugiai, sugeba adekvačiai spręsti kylančias problemas, egzistuoja didelė grupė moksleivių (pagal skirtingus parametrus ši dalis svyruoja apie 18–27 proc.), kurių mokymosi aplinka šių kertinių poreikių neužtikrina. Be to, egzistuoja tarpusavio priklausomybė tarp saugios aplinkos ir gebėjimo kontroliuoti įvykius ir spręsti mokykloje esančias problemas.

Kokybinio tyrimo rezultatai rodo, kad geros savijautos problemas dažniausiai lemia psichologinio ir fizinio smurto apraiškos bei mokytojų ir mokinių tarpusavio nesusikalbėjimas.

Ne pamokų metu moksleiviai dažnai gali naudotis stadionu, tačiau uždaros mokyklos patalpos jiems nėra prieinamos.

Rekomenduotina daugiau dėmesio skirti saugios aplinkos mokykloje kūrimui – daugiau dėmesio skirti mokytojų ir mokinių tarpusavio santykių bei smurto apraiškų mokyklose problemoms spręsti. Atsižvelgiant į sunkią didelės dalies jaunimo materialinę padėtį, sudaryti sąlygas išnaudoti mokyklos infrastruktūrą aktyviam jaunuolių laisvalaikio praleidimui (aktų, sporto salės ir pan.). Taip pat tikslinga skirti didesnę dėmesį jaunimo profesiniam orientavimui.

Dauguma studijuojančių jaunuolių lengvai ar labai lengvai geba įveikti iškylančius sunkumus. Tai lengviau sekasi daryti merginoms. Studijuojančių jaunuolių įsitraukimas į savivaldos procesus – tik vidutinis (didesnis įsitraukimas taip pat labiau būdingas merginoms).

43 proc. studijuojančio jaunimo turi darbą. Studijų ir darbo derinimo problemų turi tik kas penktas dirbantis studentas.

Pastebėta, jog studijuojantis jaunimas nepasižymi ketinimais tęsti studijas. Apie 43 proc. nurodė planuojantys tęsti studijas toje pačioje srityje Lietuvoje. Tuo tarpu studijos kitoje srityje ar užsienyje domina tik apie 15–20 proc. studentų.

Rekomenduotina skatinti jaunimą studijuoti aukštosiose mokyklose iškart po vidurinio išsilavinimo įgijimo – tuomet studijų procesas sklandesnis, jaunuoliai sėkmingiau sprendžia problemas nei vyresnio amžiaus studentai, kuriems tenka derinti studijas ir (dažnai) darbą bei šeimą. Taip pat *rekomenduotina* jaunuoliams skatinti domėtis studijų tęsimo galimybėmis, sudarant sąlygas kuo išsamiau susipažinti su Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, t. y. rengiant šių mokyklų prisistatymus ar susitikimus su savivaldybės jaunimu.

Dauguma dirbančių savivaldybės jaunuolių yra samdomi darbuotojai, dirbantys visą darbo dieną. Tik kas antras dirbantis jaunuolis dirba pagal specialybę. Tai lemia itin mažas

jaunuolių domėjimasis profesija. Tai būdinga tiek mokyklinio amžiaus respondentams, tiek studijuojantiems jaunuoliams, tiek dirbančiam jaunimui. Ši tendencija daro didelę įtaką tolesniam jaunuolių profesinės karjeros vystymuisi bei mažina perspektyvas darbo rinkoje. Didesnis sąmoningumas, renkantis profesiją, tiesiogiai lemia darbo pasirinkimą ir pasitenkinimą juo: dažniau dirbama pagal specialybę, lengviau susidorojama su užduotimis. Atitinkamai, kuo lengviau įveikiamos problemos darbe, tuo mažiau svarstoma keisti darbovietę.

Daugumai dirbančiųjų darbdaviai sudaro sąlygas mokytis ir tobulėti, su problemomis darbe susidorojama pakankamai gerai.

Kiek daugiau nei ketvirtadalis (27 proc.) dirbančių jaunuolių išreiškė ketinimus keisti darbą. Dažniausias tokių planų motyvas: nepakankamas atlyginimas. Ketinantys išvykti į kitą miestą (dažniausiai didmiestį) tai dažniau motyvuoja didesnėmis galimybėmis pasirinkti darbą, svarstantys apie emigraciją – didesnėmis uždarbio galimybėmis.

Nedirbantys dažniau nurodė nerandantys juos tenkinančio darbo, o darbo ieškosi pirmiausia per pažįstamus, draugus, darbo biržą. Tiek Lietuvoje, tiek užsienyje dažniausiai ieškoma tik gerai apmokamo darbo.

Su verslumo politika susipažinę 19 proc. jaunuolių. 6 proc. mano, kad Lietuvoje sudarytos sąlygos jauniems žmonėms plėtoti savo verslą.

Rekomenduotina stiprinti jaunimo profesinį orientavimą visuose lygmenyse, ypatingą dėmesį skiriant moksleiviams. Specialūs užsiėmimai turėtų skatinti moksleivius pažinti savo pomėgius, patrauklias veiklos sritis, taip pat analizuoti ir atrasti savąsias kompetencijas. Tokio pobūdžio savianalizės pratimai / užduotys / žaidimai turėtų būti papildomi bendra informacija apie konkrečias studijų galimybes Lietuvos aukštojo mokslo švietimo sistemoje bei jų pritaikymą profesinėje veikloje – šalies darbo rinkoje. Moksleivių supažindinimas su konkrečiais sėkmingos karjeros pavyzdžiais taip pat skatintinas. Tuo tikslu mokyklose gali būti organizuojami susitikimai su profesinių aukštumų pasiekusiais buvusiais moksleiviais, aukštųjų mokyklų ar verslo (darbdavių) atstovais, galinčiais pateikti praktinių pavyzdžių apie domėjimosi specialybe svarbą.

Taip pat *rekomenduotina* keisti jau studijuojančio jaunimo požiūrį į išsilavinimą ir darbą (itin gajus mitas „darbą galima gauti tik per pažįstamus“) bei didinti jaunimo verslumo skatinimo programų žinomumą bei prieinamumą.

Svarbiausi turiningą laisvalaikį ribojantys faktoriai: finansų trūkumas, didelis užimtumas (mokslų / darbų krūvis). Nors dauguma jaunų žmonių yra patenkinti savo laisvalaikiu, lėšos yra pagrindinis faktorius, ribojantis jų laisvalaikio realizavimo galimybes. Tai ypač aktualu vyresnio amžiaus jaunuoliams, turintiems daugiau išlaidų kitoms reikmėms – būstui, vaiko priežiūrai ir t.t.

Dauguma jaunimo įvardintų problemų yra objektyvaus pobūdžio ir savivaldybės tiesioginės galimybės jas pakeisti yra ribotos. *Rekomenduotina* remti NVO, rengiant paraiškas jaunimo užimtumo projektams finansuoti, išnaudoti NVO kūrybinį potencialą, siekiant maksimalios nevyriausybininkų kūrybinio potencialo ir savivaldybės finansinio palaikymo efektyvumo bei sinergijos.

Taip pat *rekomenduotina* sudaryti sąlygas nemokamų renginių jaunimui organizavimui. Savivaldybės jaunimo organizacijos gali kviesti jaunuosius menininkus,

saviveiklininkus nemokamai naudotis organizacijos patalpomis (ar lauko erdve) savo renginiams, pristatymams ar kitokiai meninei veiklai. Tokiu būdu būtų skatinamas tiek apskritai jaunimo iniciatyvumas, kūrybinė veikla, savirealizacija, tiek sudaromos sąlygos jų bendraamžiams nemokamai leisti laisvalaikį, pažinti įvairesnes laisvalaikio leidimo formas. Ši sintezė gali būti skatinama, organizuojant simbolinius įdomiausios jaunimo laisvalaikio formos konkursus ar rinkimus.

Jaunimo santykiai su draugais labiau apibrėžiami kiekybiniais, o ne kokybiniais parametrais: jaunuoliai turi daug draugų (du ir daugiau artimų draugų), lengvai mezga naujas pažintis, tačiau tik 31 proc. jaunuolių gali pasigirti aukšta santykių su draugais kokybe (tai labiau būdinga jaunesnio tiriamojo amžiaus atstovams).

Vis dėlto kokybinio tyrimo metu išryškėja jaunimo poreikis palaikyti kokybiškus santykius su draugais: bendrauti, išsipasakoti, pasitarti, turiningai praleisti laisvalaikį, sulaukti jų pagalbos, patarimų, patirti teigiamų emocijų.

Rekomenduotina atkreipti su jaunimu dirbančių psichologų, socialinių darbuotojų dėmesį į rizikos grupę – 14–18 metų jaunuoliai, neturintys tvirto socialinio palaikymo šeimoje (asocialios šeimos, emigravę tėvai ir pan.) – šie jaunuoliai gali būti itin lengvai socialiai ir psichologiškai pažeidžiami.

Nors daugumos jaunuolių kaimynystė yra saugi, rizikingoje aplinkoje gyvena net 25 proc. apklaustųjų, o pusės respondentų pasitenkinimo kaimynystėje rodiklis yra vidutinis.

Kokybinio tyrimo duomenimis, pagrindinės jaunimo akcentuojamos problemos gyvenamojoje vietovėje yra jaunuolių elgesys (pasyvumas, nemandagumas), dideli atstumai, girtavimas.

Dauguma jaunuolių gyvena su tėvais ar savo šeima / partneriu. Būstą nuomojasi 10 proc. jaunų savivaldybės gyventojų, 18 proc. turi nuosavą būstą.

Pagrindiniai finansavimo šaltiniai yra tėvų parama bei uždarbis. 35 proc. apklaustųjų pajamos neviršija 500 litų per mėnesį. Finansinį stabilumą kokybiniame tyrime jaunuoliai dažniausiai nurodė kaip gerų gyvenimo sąlygų garantą.

Tyrimo dalyvavę jaunuoliai pasižymi itin silpnu pilietiniu aktyvumu. Tai matyti tiek iš mažo domėjimosi politika, tiek iš neaktyvaus dalyvavimo įvairiose pilietinėse ar savanoriškose akcijose, nevyriausybinių organizacijų veikloje. Toks vidutinis aktyvumas būdingas ir aplinkiniams, esantiems jaunimo aplinkoje.

10 proc. dalyvauja NVO veikloje, 7 proc. priklauso neformaliai grupei ar stiliui. Nors įsitraukimas nėra didelis, apskritai jaunų žmonių nuostatos politinio-pilietinio-socialinio aktyvumo atžvilgiu gana pozityvios: jaunimas jaučiasi laisvas pilietišškai, palankiai vertina žmones, dalyvaujančius visuomeninėje veikloje.

Silpną jaunimo pilietinį aktyvumą iš esmės lemia tai, jog supanti aplinka taip pat pasižymi pasyvumu. Apskritai jaunuoliai neigiamos nuostatos dėl dalyvavimo pilietinėse veiklose neturi, tačiau stokoja iniciatyvos. Todėl jaunimas pirmiausia turi būti skatinimas iš šalies, t. y. per įvairaus profilio jaunimo organizacijas, nevyriausybinės organizacijas ar savivaldos organus. Tai gali būti atliekama per neformalias jaunimo saviveiklos grupes, kviečiant jas plačiau komunikuoti savo veiklą (nebūti „uždaru draugų klubu“) bei atlikti konkrečius savanorystės projektus, įtraukiant savivaldybės bendruomenę. Tokio tipo projektus *rekomenduotina* vykdyti ir mokyklose, siekiant diegti pilietiškumo nuostatų vystymą kuo jaunesniame amžiuje. Įvairūs konkursai tarp mokyklų, orientuoti į savanorystę (pvz., didžiausio aplinkos ploto sutvarkymas, daugiausia labdaros surinkimas), gali duoti teigiamą rezultatą.

83 proc. jaunuolių kasdien naudojami internetu. Dar 12 proc. tai daro bent kelis kartus per savaitę.

Rekomenduojama išnaudoti internetą kaip svarbiausią komunikacinį kanalą regiono jaunimo politikos formavime bei kasdieninių iššūkių ir problemų sprendime.

Tyrimo duomenys rodo, jog alkoholio vartojimas yra labiausiai paplitęs žalingas jaunų žmonių įprotis. Kokybinio tyrimo dalyviai alkoholizmą taip pat įvardija kaip vieną didžiausių bendraamžių problemų. Vis dėlto tyrimo metu nustatytos alkoholio vartojimo grėsmės tikslinei grupei yra sąlyginės, nes tyrimo išėties taškas buvo paties respondento sąmoningas savęs vertinimas.

Tam tikros patirties su narkotikais ar noro juos išbandyti turi 14 proc. respondentų. Visgi daugumos (85 proc.) jaunuolių požiūris į narkotikus vienareikšmiškai neigiamas. 28 proc. jaunuolių reguliariai rūko. Šis rodiklis yra kiek mažesnis nei bendras rūkymo paplitimas visuomenėje. Dažniau rūkantys jaunuoliai dažniau linkę ir į narkotikų vartojimą. Tai rodo, jog narkotikai ir rūkalai vartojami ne kaip alternatyva, bet kaip vienas kitą papildantys kvaišalai.

Įvairūs lošimai (išskyrus loterijas) tarp jaunuolių nėra paplitę.

Raminamuosius vaistus yra vartoję 19 proc. apklaustųjų, dažniau moterys.

Kokybinio tyrimo metu išryškėja aiški paties jaunimo atstovų pozicija – siekiant apsaugoti nepilnamečius būtina griežčiau kontroliuoti alkoholio, narkotikų ir rūkalų prieinamumą. Akcentuojamas ne tik formalus draudimas (pvz., prekybos cigaretėmis ar naktinės alkoholio prekybos), bet ir draudimų laikymosi kontrolė. Tam *rekomenduotini* atsitiktiniai policijos pareigūnų reidai jaunimo pasilinksminimo vietose, atokesniuose prekybos taškuose, kur paprastai jaunimas dažnai nevaržomai nusiperka kvaišalų.

Taip pat *rekomenduotina* taikyti kitus tyrimo metodus realiam alkoholio žalos masto ir poveikio savivaldybės jaunimui įvertinimui. Tyrimas leidžia daryti prielaidą, kad narkotikų paplitimas savivaldybėje yra lokalizuotas konkrečiose grupėse.

Daugumos merginų KMI yra normalus (šis parametras skaičiuotas tik merginoms). Turinčių viršsvorį dalis yra didesnė nei turinčių per mažą svorį. Tačiau tikėtina, jog viršsvorio problema stiprės vyresniame amžiuje, nes tokia tendencija pastebima: jauniausioje tiriamo amžiaus grupėje dominuoja nepakankamas svoris, vyriausioje – viršsvoris. Dietų bent retkarčiais laikosi 24 proc. jaunuolių (dažniau merginų).

Kalbant apie maitinimosi įpročius, sveikumo prasme jie vertintini kaip vidutiniški. Pagrindinės problemos: prioritetų skyrimas skoninėms maisto savybėms bei nesveiko maisto pasiūla, pinigų bei laiko stygius.

Rekomenduotina organizuoti / remti NVO iniciatyvas, nukreiptas į sveiko ir aktyvaus gyvenimo būdo propagavimą vyresnėje jaunimo grupėje bei tarp moterų.

Gera fizine savijauta pasižymi apie du trečdalius (65 proc.) apklaustųjų, gera psichine savijauta – vos kiek daugiau nei pusė (54 proc.) apklaustų jaunuolių. Atitinkamai dauguma save vertina tik vidutiniškai. Šie rodikliai siejasi ne tik tarpusavyje, t. y. geriau besijaučiantys fiziškai taip pat pasižymi geresne psichine sveikata, geriau save vertina, bet ir su mitybos įpročiais. Kuo sveikiau jaunuolis maitinasi, tuo geriau jis (-i) fiziškai ir psichiškai jaučiasi.

Fizinės ir psichinės jaunuolių savijautos gerinimas turi prasidėti nuo sveikos gyvensenos įpročių ugdymo ir sąlygų šiems įpročiams realizuoti sudarymo. Pastebima, jog fizinis pasyvumas ima formuotis paauglystėje, kuomet jaunuoliai ima aktyviau naudotis kompiuteriu, įsitraukia į bendravimą internetu, kompiuterinius žaidimus. Be to, atsiranda papildomi trukdžiai – rūkymo problemos, noras daugiau laiko praleisti su draugais. Šiame tarpsnyje sportą ima keisti laiko leidimas prie kompiuterio ar susibūrimai, pasilinksminimai su bendraamžiais. Ilgainiui dingsta sportavimo įgūdžiai, jaunuoliams nelieka įpročio būti fiziškai aktyviems ir vėlesniame amžiuje. Siekiant išvengti fizinio aktyvumo sumažėjimo, *rekomenduotina* užtikrinti sąlygas mokiniams sportuoti po pamokų (mokyklos salėje ar stadione). Taip pat būtina skatinti sporto užsiėmimų, būrelių organizavimą mokyklose. Sporto renginių organizavimas, sudarant sąlygas visiems išbandyti jėgas ir įrodyti savo fizinį parengtumą, taip pat gali motyvuoti jaunimą rinktis fiziškai aktyvų laisvalaikį.

Lytinis jaunuolių išprusimas vidutinis: 38 proc. retai arba niekada nenaudoja apsaugos priemonių. Priemonės naudojamos apsaugoti nuo lytiniu keliu plintančių ligų bei neplanuoto nėštumo. Dauguma jaunų žmonių turi vieną pastovų lytinį partnerį.

Savivaldybės jaunimo požiūris į šeimą gana tradicinis: santuoka reikalinga, tačiau daugelis daro išlygų dėl „priešsantuokinio“ pagyvenimo kartu.

Informacijos lytinio švietimo klausimais trūkumą dažniau akcentavo vyresni (19–29 m.) kokybinio tyrimo dalyviai. Jie itin akcentuoja lytinio švietimo pamokų trūkumą, pageidauja specialių renginių jaunoms šeimoms rengimą.

Lytinio švietimo priemonės turi būti orientuotos tiek į mokyklinio amžiaus jaunuolius, tiek į jaunas šeimas. Be švietimo mokykloje ar specialių renginių lytinių

santykių tema jaunoms šeimoms, *rekomenduotina* užtikrinti galimybę jaunuoliams patiems susipažinti su patikima informacija. Tuo tikslu mokykloje gali būti dalinamos knygelės ar lankstinukai su svarbiausia informacija apie lytinius santykius. Atsižvelgiant į tai, jog jaunuoliai yra itin intensyvūs interneto vartotojai, atitinkama informacija turi būti prieinama ir internete. Tam geriausia būtų sukurti specialią interneto svetainę jaunimui lytinių santykių tema, kur jaunuoliams būtų galimybė ne tik pasiskaityti informacijos ar peržiūrėti vaizdinę medžiagą, bet ir anonimiškai diskutuoti tarpusavyje bei sulaukti profesionalų (medikų, psichologų) komandos atsakymų į rūpimus klausimus.